วารสารวิจัย
ราชภัฏเชียงใหม่

ประจำปีที่ 17 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

วารสารวิจัยเพื่อรับใช้สังคม

ISSN 1513-8410

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

ประจำปีที่ 17 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559 ISSN 1513-8410

ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ ธรรมไชย	อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร. บังอร ฉัตรรุ่งเรือง	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร. ทัตพร คุณประดิษฐ์	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อังคณา อินตา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภธณิศร์ เติมสงวนวงศ์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยอดพล เทพสิทธา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุกัญญา แช่มช้อย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร. พิชาภพ พันธุ์แพ	มหาวิทยาลัยพายัพ
รองศาสตราจารย์ ดร. เขียน วันทนียตระกูล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกพร รัตนสุธีระกุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร. โยธิน แสวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรชัย มุ่งไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รองศาสตราจารย์ ดร. เกตุมณี มากมี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร. จิติมา กตัญญู	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ประวัติ พื้นผาสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร. สมเกตุ อุทธโยธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาจารย์ ดร. ธิดารัตน์ สืบญาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิยะพร ตันณีกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร. ยุวดี พีรพรพิศาล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชิตชล ผลารักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร. พลรัตน์ พันธุ์แพ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พหล ศักดิ์คะทัศน์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษบา สิทธิการ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ดร. นายแพทย์ ชูสิน สีลพัทธ์กุล	โรงพยาบาลสารภี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วรรณทนี สันติกุล	Hong Kong Polytech University
รองศาสตราจารย์ ดร. พิชาภพ พันธุ์แพ	มหาวิทยาลัยพายัพ
อาจารย์ ทิวาวัลย์ ต๊ะการ	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์	รองผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา
นางณัฐธยาน์ บันเทา	นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา
นางสาวศรัญยา ไชยวงค์	นักวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนา

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14 เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

โทรศัพท์ 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950

ข้อความหรือข้อคิดเห็นในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนมิใช่ความรับผิดชอบของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

คำนำ FOREWORD

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นเพื่อตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา โดยบทความที่ได้รับตีพิมพ์ในวารสารนั้นจะเป็นบทความที่แสดงให้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถนำไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ หรือการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเผยแพร่การสร้างความตระหนัก การรับรู้ในปัญหา และแนวทางแก้ไขของชุมชนและสังคมมาอย่างต่อเนื่อง

ในวารสารฉบับนี้ยังคงเป็นการเผยแพร่ผลงานที่มีเนื้อหาทางด้านวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ และข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากคณาจารย์ นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่างๆ เพื่อที่จะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิต สังคม ชุมชน และท้องถิ่น อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์ด้านวิชาการแก่ผู้ที่สนใจทั่วไป โดยมีบทความหลากหลายศาสตร์ ทั้งทางด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การบริหารจัดการ การศึกษา สุขภาพ การท่องเที่ยว และศิลปวิทยาการ ซึ่งมีเนื้อหาที่มีความหลากหลาย ได้แก่ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน การปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติ การควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายยาเสพติด ภูมิปัญญาท้องถิ่นของการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชน นอกจากนี้ยังมีบทความที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติก การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน ซึ่งบทความต่างๆ เหล่านี้ได้ผ่านการพิจารณาและการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยอย่างเข้มข้นดังเช่นที่ผ่านมา

กองบรรณาธิการขอขอบคุณนักวิจัยทุกท่านที่ได้ส่งบทความเข้ามาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความในวารสารฉบับนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่นเป้าหมายตามที่ได้ตั้งเอาไว้ อีกทั้งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการของประเทศไทยต่อไป

กองบรรณาธิการ
วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่

CONTENTS สารบัญ

5 **The Promotion of Cultural Tourism Sustainability: Case Study of Tai Lue Culture**
Manote Nuansara

27 **การปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ภายใต้นโยบายความมั่นคงของชาติ**
เปรมวดี กิรวาที จุไรพร จิตพิทักษ์ และสุวิชชา พักกระสา

37 **แนวทางการควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายยาเสพติดในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดภายใต้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557**
จุฑาทิพย์ สุวรรณจันทร์ และศิริโรจน์ รัฐประเสริฐ

53 **ภูมิปัญญาท้องถิ่นของการรักษาโรคแบบพื้นบ้านในจังหวัดพิษณุโลก**
วิเรขา กาญจนศิริ เติมศักดิ์ สุวรรณศักดิ์ ชัยพัชร เลิศรักษ์ทวีกุล และกรรณสิทธิ์ สะและน้อย

63 **การถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกในมุมมองผู้เชี่ยวชาญ**
ฐาวรี ขันสำโรง และเมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี

73 **การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่**
เอกพจน์ เกษมกุลทรัพย์ และนรินทร์ชัย พัฒนพงศา

89 **การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์**
ธนวัฒน์ บุญทวี สมบูรณ์ อริยา และประเวศ เวชชะ

101 **การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน**
สายฝน แสนใจพรม

111 **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี**
กำพล ตั้งเอกชัย

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

THE PROMOTION OF CULTURAL TOURISM SUSTAINABILITY: CASE STUDY OF TAI LUE CULTURE

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัฒนธรรมไทลื้อ

Manote Nuansara

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

THE PROMOTION OF CULTURAL TOURISM SUSTAINABILITY: CASE STUDY OF TAI LUE CULTURE

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาวัฒนธรรมไทลื้อ

Manote Nuansara
Tourism Management Faculty, NIDA

ABSTRACT

The objectives of this study were: to examine cultural development patterns of Tai Lue communities; to study cultural preservation model for sustainable development of this ethnic group; and to assess the development model of cultural preservation. The study was based on qualitative research method in Doi Saket district, Chiang Mai province, covering four villages, namely Luang Nuea, Luang Tai, Pa Kha, and San Pong. The key informants consisted of the community member, tourist and stakeholders involved in organizing cultural activities in the four communities. The obtained data were analyzed by structural-historical development approach, content analysis, and inductive method. The findings of the study are summarized as follows:

The historical development of the Tai Lue ethnic group has been passed down from generation to generation. It can be evident from their livelihoods, societal activities, and community rules and regulations. The cultural preservation patterns of this tribal group have evolved and been modified in accordance with socio-economic factors. Cultural activities are changed on an annual basis due to tourism trends in the age of globalization. However, its cultural identities expressed through traditional festivals, lifestyles, and ways of life were adopted to promote cultural tourism in the communities. The development of the preservation model was carried out through the process of meaning creation reflected through cultural symbols relating to tourism. The symbolic meaning creation was based on the needs to maintain its culture by using tourism as a tool for cultural dissemination. In addition, the ethnic group has clearly expressed its symbolic identities distinctively without changing cultural identities.

The assessment of the preservation model was based on tourism management, which aims to attract more tourists to increase their money spending. In conducting an assessment of sustainable tourism management, several major elements are needed. For instance, tourist operators must be aware of their own capacity in accommodating a number of visitors, in terms of tourist attractions, natural surroundings,

community members, traditions, and lifestyles of the local people. It was also found that sustainable tourism management as a conservation model must be related to local economy, society, and culture. In order to ensure sustainable economy, traditional ways should be adapted in accordance with the present situation. In particular, more agricultural production has changed from single crop cultivation to the use of machines to replace beasts of burden. Effective social management will also lead to sustainable social development. For example, a community market is open every Wednesday for community members to sell their agricultural products, especially organic vegetables. The “Wednesday Market” has been developed as a walking street, reflecting the traditional way of life of the Tai Lue ethnic group. Sustainable culture is in the dimension of applying traditions to promote tourism in accordance with the ethnic lifestyle. As a result, tourism products have been created for cultural sustainability, besides traditional practices. Tourism can also be used as a tool to help promote sustainable development.

Keywords: Promotion, Cultural Tourism Sustainable, Tai Lue Culture

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาพัฒนาการของชุมชนไทลื้อ และวิเคราะห์รูปแบบประเพณีวัฒนธรรม เพื่อการท่องเที่ยวของชาวไทลื้อ พร้อมกับศึกษาการพัฒนารูปแบบการรักษาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และทำการประเมินรูปแบบการรักษาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านชาวไทลื้อ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 4 หมู่บ้าน คือ บ้านลวงเหนือ บ้านลวงใต้ บ้านป่าคา และบ้านสันโป่ง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชน นักท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมใน 4 หมู่บ้านดังกล่าว จากนั้นได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์พัฒนาการในเชิงประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการสร้างข้อสรุปเชิงอุปทาน ผลการวิจัยดังนี้

ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวไทลื้อสืบทอดมาหลายยุค มีการพัฒนาที่ชัดเจนทั้งด้านความเป็นอยู่ สังคม และกฎกติกาที่ถูกสร้างขึ้นในชุมชน มีรูปแบบการรักษาประเพณีวัฒนธรรม และการพัฒนารูปแบบตามการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการปรับเปลี่ยนกิจกรรมทุกปี เนื่องจากกระแสการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ อาจกล่าวได้ว่าอัตลักษณ์ในการนำประเพณีวัฒนธรรมของไทลื้อที่ประกอบด้วย การพัฒนาการของกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงออกของประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตมาช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของชาวไทลื้อมากขึ้นในปัจจุบัน นอกจากนั้นการพัฒนารูปแบบประเพณีวัฒนธรรม พบว่าได้ผ่านกระบวนการการสร้างความหมายที่สะท้อนผ่านสัญญะทางวัฒนธรรมประเพณีที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยว โดยในการสร้างความหมายทางสัญญะทางวัฒนธรรมได้สร้างตามวัตถุประสงค์ในความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้คงไว้ด้วยการผ่านการท่องเที่ยวที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดประกอบกับกลุ่มไทลื้อที่มีการแสดงออกทางสัญญะตัวตนที่ชัดเจน มีความเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นพร้อมกับยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

ขณะที่การประเมินรูปแบบการรักษาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้นำมาสู่การจัดการท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายในการดึงนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้มีการเพิ่มค่าใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนมีแนวทางในการประเมินโดยการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีองค์ประกอบที่สำคัญ เช่น การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวที่ต้องตระหนักถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในด้านพื้นที่ การพิจารณาสภาพธรรมชาติ สมาชิกในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่น่าสนใจคือยังพบว่าการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สามารถเป็นรูปแบบของการรักษาประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม อาทิ ด้านเศรษฐกิจที่ยั่งยืนด้วยการนำเอาวิถีดั้งเดิมมาปรับใช้ให้สอดคล้อง

กับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะวิถีด้านเกษตรกรรมที่มีการเปลี่ยนการผลิตไปเป็นเกษตรเชิงเดี่ยวมากขึ้น มีการใช้เครื่องจักรเข้ามาแทนที่สัตว์เลี้ยงไว้ใช้งาน ขณะที่ด้านสังคมที่ยั่งยืน พิจารณาได้ว่าได้ส่งผลต่อการจัดการทางสังคม เช่น มีการเปิดตลาดนัดทุกวันพุธ เพื่อนำผลผลิตการเกษตรของแต่ละชุมชนมาจำหน่าย และพืชผักสวนครัว โดยเป็นการเกษตรปลอดสารพิษ การพัฒนาตลาดนัดไทลื้อเพื่อเป็นถนนวิถีคนลื้อ สำหรับด้านวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน มีการพัฒนารูปแบบอย่างต่อเนื่อง ยังส่งผลต่อความยั่งยืนของวัฒนธรรมที่อยู่ในมิติของการนำประเพณีที่เป็นรูปแบบไปประยุกต์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ทำให้มีผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวรองรับก่อให้เกิดความยั่งยืนในด้านวัฒนธรรม นอกเหนือจากการยึดถือแนวปฏิบัติตามประเพณี ยังได้ใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่เสริมเข้าไปในอีกมิติหนึ่งได้เช่นกัน

คำสำคัญ: การส่งเสริม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน วัฒนธรรมไทลื้อ

Introduction

Important lessons learned in each country for promoting tourism in the past are counted as essential guidelines for tourism industry development. These are also used for improve the activities to accommodate the problems and changes influencing tourism management in local context appropriate for tourists who have been much changed their tourism patterns and styles from the past. From this change, it reflected that the tourisms did not use the service of tour operator, instead they were more interested in Niche Market style. They could travel by themselves or with a small group paying attention in specific topics in the touring sites. In 2015, there were 29,881,091 tourists who entered Thailand increasing 13,944,691 travellers from the year 2010 that was visited by 15,936,400 tourists, or it increased by 46.67 per cent (Department of tourism, 2015). Chiang Mai Province like many others is the home of diverse touring sites containing traditional cultures and festivals, ethnic groups, and natural tourism sites which have different landscapes. These dimensions cause the province to attract more tourists to visit in each year. The statistics shows that in the year 2014, there were 2,367,495 tourists visited Chiang Mai increasing to 11.31 percent in 2013 and 7.63 per cent in 2012 respectively (Tourism Authority of Thailand, 2009). Chiang Mai Province, therefore, has promoted tourism by drawing on traditional culture strengths and natural tourism sites as marketing strategy in accordance with the government policy that puts much attempt to use Thailand tourism as the important tool for continually promoting the national economy. From this attempt, the statistics shows that the economic expansion has expanded 2.8 percent in 2015 and 0.8 percent in 2014 respectively (Department of Tourism, 2015). Chiang Mai in the past few years was ranked on the world top as favorite place for tourists that contains more important touring sites, for instance, Doi Suthep Pagonda, traditional festivals, diverse ethnic groups and their cultures, and preserved local identities. With these, there have been an increasing number of visitors besides Bangkok and Phuket. In 2014, there were 37,097,326 visited Bangkok, 11,312,037 came to Phuket and 6,928,155 landed at Chiang Mai respectively (Department of Tourism, 2014). Comparing to other provinces, Chiang Mai is the home of tourism resources diversities and has high capability in welcoming more tourists. Most of the visitors tend to travel to the city more and this motivated the province to organize traditional cultural and festival events and activities more to highlight marketing strategy for tourism promotion. These events include, for example, Song Kran Festival (Pouring Water Festival) Krathong or Yi Peng Festival (Banana Leave Floating Festival), and Winter Festival are organized to promote tourism of the province. In fact, the attraction for each tourism cluster is related to the activities created to motivate the tourists to enter into the target areas.

At present, most of the tourists are Chinese who have been continually travelling with the groups. For instance, in the year 2015 there are 7,934,791 visitors entering into Thailand, while 4,636,298 tourists visited the country in the year 2014 (Department of tourism, 2015). However, there appeared that related sectors lacked the experience in effective management and tourism promotion, especially in carrying capacity. Even though Chiang Mai has many potential tourism sites that influence toward high service quality, many more tourists were satisfied with tourism activities, the proliferation of tourists, and the continuity of tourism site development by local organization administration, they still lack understanding in good administration and effective management. These can be the important problems for tourism site management for the province. To increase a number of tourists in the long run and attract the tourists to repeat the service, therefore, is needed to be aware of and preserve them sustainably for utilizing tourism resources.

In this study, therefore, aimed : to examine the related cultural factors and festivals of Tai Lue groups in Doi Saket District, Chiang Mai Province, to convince the involved parties to be aware of cultural and festival preservation and to activate them to maintain their own traditional cultures and rituals in order to lead to sustainable tourism in the future. Moreover, this can experience and impress the tourists who participated in the cultural activities and cause them to repeat their visits in the near future. Furthermore, the number of festival and events being staged continues to increase in both rural and urban areas from global to local scale. Besides the research needs relevant information for both strategic and operational event planning and management (Nichoson and Pearce, 2000). The organizing of Tai Lue cultural festival activities in Doi Saket District, Chiang Mai Province is hopefully that it can be the factor influencing the tourists to visit the areas and repeat their trips. Research should also investigate the reasons for attending festivals and evaluation of nominated characteristics to examine fist time and repeat visitors perception of success in the staging of the festival culture of Tai Lue.

Sustainable tourism

In the past, tourism was known as conventional tourism emphasized on a group of tourists' satisfaction, the number of tourists and income from tourism activities without concerning of consequent effects in a long period. (Boonlert Jitangwathana, 2005). This causes problems of decadence of the tourism destinations and those destinations cannot be restored. Thus, the tourism industry is as an activity causing negative effect on environment, tradition, culture and community rather than making money. In 1987, there was alternative tourism focused on conservation of the environment and more income distribution to the local community. This one are called sustainable tourism which focuses on both large and small groups with excellent management. It can also maintain tourism resources to be longer existence in the future in order to attract the visitors to visit. In addition, to manage the tourism, it should be considered its quality to gain fair profit and the community can share advantages neutrally. The tourism should affect the environment the least (Boonlert Jitangwattana, 2005). At present, many countries have chosen a method of sustainable tourism to be a tool in order to promote tourism activities. In June, 1992, the United Nations held the Earth Summit on Environment and Development in Rio De Janeiro, Brazil or Rio Summit. Its substantial was co-signing on 5 documents, particularly Agenda 21 which has been the world's model scheme in an operation for sustainable development in economic, society and environment. (United Nations, 1992) For this reason, the tourism industry has been sustainably evolved with the concern about the impacts toward the environment.

Creative tourism

Recently, the tourism focusing on a large tourist groups has reduced. Tourism activities with small group of tourists who want to assimilate popular community culture, traditions and way of life in rural areas becomes more popular (Raymond, 2007). While the tourists has a chance to experience diversity of each country and the touring sites have been prepared to serve the visitors need to be convenient, in terms of many forms of accommodation, it was found that there were a few chances for the tourists to experience local people (Dolezal, 2011) However, form a study, it is found that the number of tourist traveling alone and in a small group is continuously rising such as backpacker to new tourist destinations where are infrequently visited by others. These visitors prefer and are impressed with beautiful nature and taking more photos in order to keep in their memories. They can also absorb the beauty of these places. In addition, they are served with local wisdoms in the forms of traditions and culture. It is a demand for tourists to experience authentic activities and context (Butcher, 2003, Mac Cannel, 1999 and Wang, 1999). Even though, these sometimes appears the obstacles obstructing local product development for creating tourism atmosphere, there are some service industries that can grow under the development. These affect entrepreneurs' motivation to add value and supply new materials from creativity (Pine and Gilmore, 1999). Moreover, the needs of effective procedure for cultural production are to increase the supply for local markets rather than the demand in many cases (Richards, 1996). Consequently, An increase of the competition is a way to drive for a model of alternative tourism industry development.

A trend of increasing consumption plays a key role in creative tourism among the significant factors in the consumption connecting to important creativity (Richards and Wilson, 2007). An important trend of consumption development in postmodern era can bring stability in individuals' way of life and identity so most of them increase their consumption through a symbol of product value they consume (Bourdier, 1984; Wynne, 2007) Practically, there is social rite to help creating new symbols to specify their own identities (Collins, 2004).

Thus, the consumption skill is important for specifying postmodern landscape. This skill does not only make the people develop their distinctive identifies through leveling up their way of life, but it also leads to creativity rather than using solely tourism resources (Richards, 1996; Russo and Aria Sans, 2007). The consumption skill usually develops apparently in a period of relaxation like developing and creating hobbies (Jelincic, 2009). However, this refers to general work, economic cost and a meaning of the entrepreneurs way of life (Peters, Frense and Buhalis, 2009). Creative skill will be widely applied, if the tourism business is small (Smith and Puczko, 2008). A development on the way of life of the business is a main reason for a drive of creative tourism development (Richards and Wilson, 2007).

In conclusion, that creative idea is a key factor of tourism industry in adding value of the tourism products. The skills of thinking and creativity gaining from learning and practicing in educational institutions and experiences are the important factors to drive up community people to add more value into their tourism business. Thailand is a country rich of materials that can be developed for creative assets, figuratively like Grand Palace, temples, and Thai cuisine and abstractly like legends, In Chan the Twin story, these raw materials are able to develop with creative idea in adding value to the tourism industry, especially in this research. (Richards and Wilson, 2007). The researcher agrees that the creative community based tourism created by people in the community can develop their creative idea in developing their own products and

skills, setting itinerary and creating new experiences to persuade the visitors to visit. It is also the search for new experience different from their normal way of life. The creativity does not end easily, but it is apparently developed in both economic expanding and the truth (Zukin, 2010)

Purposes

The study of the local cultural and festival preservation model for sustainable tourism management of Thai Lue in Doi Saket District, Chiang Mai Province aimed at examing:

1. The development of Tai Lue communities and the model of cultural and festival activity patterns in tourism management.
2. The development of models for preserving Tai Lue cultures and festivals for sustainable tourism management.
3. The evaluation of cultural and festival preservation models for sustainable tourism management.

Research Method

This qualitative study was based on related theories, concepts, studies, and methods that led to the answers for this investigation. The main objective of this research was to discover local traditional and cultural preservation patterns for sustainable tourism of the Tai Lue ethnic groups at Doi Saket District, Chiang Mai Province.

Data Collection

Data collection methods for this investigation are detailed as follows.

1. The documentary research was on tourism development of the four ethnic communities, their tourism situations, community contexts, and cultural activities as found in related documents.
2. Participatory and non-participatory observations focused on observing behaviors of the community members act (The residents in four ethnic communities), tourists who are travelling in Tai Lue communities, and stakeholders involved in organizing cultural activities in the four communities.
3. Formal, informal and in-depth interviews aimed at building rapport with the target groups (For instance the leader of community and the wisdom villager) as well as inquiring individuals from the groups on specific issues using the open-ended interviews as follows.

3.1 The community members - This was to know about their lifestyles, to build good rapport with them, and to attend community ceremonies and meetings of community members and personnel from related state agencies. The purpose was to gain important data and oral histories from individuals who understood about and had good relationships with the communities.

3.2 Tourists (The traveler who are visting in Tai Lue communities) - The interviews enabled the researcher to know the purposes of their visit to the communities as well as their needs in tourism products that the communities were able to provide, whether it was cultural, historical or ecological tourism and tourism products they wanted to experience and learn from the communities.

3.3 Stakeholders in the communities (The residents who live in Tai Lue communities) - These included business operators, community temples, and concerned state agencies. The interviews were to obtain information about what had happened in the communities that could benefit the stakeholders.

3.4 Natural group discussions - These were those with no specific place, structure, issues, and participants. The purpose was to create better understanding in issues, beliefs and activities happening in the communities. The data could be analyzed and synthesized about on-going maintenance and conservation of the ethnic culture.

The data from formal and non - formal group discussions were then analyzed and synthesized.

Issues for focus group discussions were divided as follows.

1. Opening the discussions was conducted by informing participants about the objectives of the study.
2. Key issues of the focus group (for 2 groups participation in 2 times for meeting) discussions were as follows.

2.1 Problems and potentiality in organizing previous cultural activities as well as previous assessments; and

2.2 Participation of the community members in the activities.

3. Closing the discussions was done by summarizing issues and asking for comments and suggestions.

Results

The results of the study are presented as in the followings.

1. From the analysis of interviews and documents, the data stated the background of Tai Lue community establishment from the oral stories. The researcher thought that Tai Lue groups have traditional stories and folktales that can be integrated and created into the interesting stories. These stories can connect with their own ancestors who migrated into Thailand from Xishuangbanna. (Sunatchaya Manalum and Pornumpan Pandee, 2007) However, the communities still lack creativity in making stories interestingly. Therefore, creative tourism has become the important tool to construct the stories. Nonetheless, the shortage of story tellers or ones who are specialized in creativity and connection between the history and the existing resources in the areas still remain. The preparation of these human resources is a must to serve cultural tourism that has been created in the Tai Lue communities. At present, there are a number of Chinese tourists visiting Chiang Mai Province, but we still lack the conceptual ideas to attract these groups to appreciate on and learn about ethnical tourism and culturual tourism. Learning about these is the ways to integrate or cross the cultures together. Moreover, the local areas also lack effective marketing strategies for communicating and attracting the tourists to visit the local tourism sites. (Yozcu, 2010).

The development of Tai Lue communities since migration in King Saen Muang Ma reign who royally went back to Fang Kaen in B.E. 1932, he was followed by Tai Lue people who settled down their families in Phanna Fang Kaen area. This is to confirm that Tai Lue people in Doi Saket District had established their communities already and this is evidenced by the village pillar situated at Baan Luang Nuea at present. (Sunatchaya Manalum and Pornumpan Pandee, 2007). This pillar also records the stories of community

establishment from the past, including the wall as the evidence tracing back the development of the communities. Moreover, with the unique dressing style, dancing, Lue dialect and cultures and festivals, together with some adaptation on these, Lue people still preserve and conserve their own rooted wisdoms even though some changes have impacted their ways of life. Furthermore, to survive, Lue people have put much attempt to adjust themselves to cope with the current changes. (Yiamlak Udakan et al., 2007).

It can be seen that the history of Tai Lue has been inherited from generation to generation. The ways of living, society, and regulations were created inside the ethnic communities, including the cultural preservation patterns that have been developed based on the changes of social and economic factors. (Sunatchaya Manalum and Pornumpan Pandee, 2007). The example can be seen from Tai Lue textile product that has been changed by using cotton and silk threads from outside rather than self-cultivation. The dress making style also changes to appropriate the current situation, people's favors and market needs. This is the adaptation of new identity created by current changes. At the same time, Tai Lue people have used their identities to apply for tourism products, for example, creating Tai Lue folktale as marketing strategy, the gathering of cultures and festivals together as new dimension of tourism. (Yozcu, 2010)

It is to be summarized that the adaptation of Tai Lue identities for tourism promotion can be created by taking together cultural activities, ways of life and traditional festivals to effectively enhance and promote ethnic and cultural tourism in the local areas.

2. On the development of preservation model of Tai Lue cultures and festivals - the study reflected that cultural meaning making has been done through the reflection of cultural and festival symbols in relations to tourism.

The creation of Tai Lue cultural symbols was purposively to preserve all the inherited wisdoms through tourism activities as the important tools. The reflection provided that eating culture, especially local foods, has various patterns of productivity and cooking characters changing from the past practice. These changes include different ingredients are used with taste dressing styles. Technology was used to replace the traditional productivity but they still maintain their own identities. (Richards and Wilson, 2007). Moreover, the productivity in the past was for family consumption, but at present is for commercial purpose. When the tourists enter into the communities, all these foods turn to be the souvenirs of communities. Furthermore, Wednesday market is one of the strategies to present Tai Lue identities to the outsiders' eyes and allow the people to touch or experience Tai Lue ways of life at present.

Tai Lue dressing style is one of the expressions symbolizing real identity that is totally different from other ethnic groups. Tai Lue people present their dressing identity through the participation in cultural events in order to create the new parameter of cultural preservation among the same ethnic groups. Besides, dressing culture can also enhance and promote tourism to attract the tourists to interest and learn the ways of life. (Narumon Khaonual, 2009). Many tourists have learnt that Tai Lue people dressed up with handmade textile wrapped their heads with white cloth. When they visit the communities, they could not see what they have perceived from the advertisement. This can disappoint them since the Lue dressing will be seen only in the cultural events, but not in general context.

The problems of tourism in Thailand are that we still lack systematic conceptualization, effective management and creative ideas. In gathering ethnic diversity knowledge different from other countries is

the advantage of the provinces located in the north of Thailand. (Narumon Khaonual, 2009). This area is the home of ancient cultures and unique architecture, good climate and rich natural tourism spots, and especially Chiang Mai where there are diverse attractive places. Moreover, Tai Lue people can also present their identities obviously where their symbols are clearly identified and not very much changing.

Tai Lue architecture, especially housing style, has not much changed. This style was inherited from that of Xishuangbanna. However, the traditional constructional style seems to disappear and it is replaced nearly by central style. With this, it causes the endangerment of the traditional wisdoms transferred by their ancestors. In the past, Tai Lue houses' floors were raised high with the grounded basement to avoid and prevent flood. Most of the houses were built with woods since there was a fertile forest in the past. (Yiamlak Udakan et al., 2007). Nowadays, there are not many trees, the houses at present are mostly used other materials instead. The members of the houses prefer air-conditioners to make them comfortable. Moreover, the construction of roads and streets are also the causes of changes of residential styles and they affect the architectural form of Tai Lue houses. The remaining Tai Lue house style is only the Lue Museum and the temples in Baan LuangNuea where the visitors can experience the real Lue architecture.

Another symbol is the souvenir. In Tai Lue village, most of the people respect Buddhism and ancestry spirits. They transferred these wisdoms through religious and ceremonial dimensions. These influence souvenir productions. Besides Lue foods and textile, there is also wooden crafting Saluang, an animal in literature. (Wirth and Freestone, 2002). These symbols have inherited from the past and transferred to following generation and they imply the meanings indirectly containing the abundance of cultivation according to the ethnic groups' occupations, the beliefs in Buddhism, and the secret and mystery that are beneficial for daily living.

The oral stories were recorded in the main pillar of the village. This pillar is located in Baan Luang Neau and it is the people's central respect. Whenever, Tai Lue people start doing any ceremony, they will report and ask for permission from this pillar spirit. The related activities include, for example, life-prolonging ceremony and Tai Lue Cultural Festival. The ceremonial procedure is still the same as that of the past, but the materials for offerings are adapted. The dressing style for joining ceremony and activity process will be free to make the participants comfortable. (Pradit Sa-ardluan and Ven Winaiwijitthammo, 2006). However, the main theme of the ceremony is to sacredly worship for happiness and success.

The preservation of traditional cultures and festivals, especially those are related to agricultural works, water resources, beliefs in Buddhism, and ghosts and spirits. The practices performed by the local people reflect the real symbols and identities. Even though some ceremonies seem to disappear, the traditional ways of life are rarely preserved. (Woramet Yodnun, 2008). The examples are: rice cooker spirit worshipping that is going to extinct since the modern medical treatment replaces it. The objectives of the ceremony are changed to ask about lost properties and daily activities. This ceremony is also purposively to morally support the persons who are facing the hardship and problems. Even though it is hard to get a person who can inherit the ceremonial process, it can be connected to tourism activity instead of the stories about ways of life in the past.

The study has analyzed and developed the model of Tai Lue cultural preservation through the occurring changes about the symbols and identities in three dimensions: economy, society and culture.

At the present, Capitalism has caused current social changes, together with the emphasis of globalization concept. These changes affect traditional cultural patterns. (Wang, 1999). However, the cultural practices have rooted deeply with Tai Lue communities and some of them are partially embedded in cultural and social regulations, it makes "Lue" identities stay along with the local people until now. Sometimes, it was found discontinuity of practices causing the societal people to frequently adjust themselves into new technologies and globalization process. This also affects the traditional cultures. If the culture cannot be adapted to cope with the change of technology, it will cause cultural lag and alienation among local residents. Finally, the affect can eradicate the traditional cultures.

Similarly, basic cultural development has been based on the use of symbols. Human behaviors have created due to the use of symbols, (Tajfel and Turner, 1986). for example, religious symbols using Buddha image as the Buddha Lord representative for Buddhists' respect paying, and language symbols that are used for communication. It can be noticed that symbols help human beings gather all knowledge systematically and transfer experiences to next generation effectively.

On the basic paradigm of inheritance and the maintenance of local culture of Tai Lue people in Doi Saket District, it appears a very important potential. This is reflected by cultural activities practiced by Tai Lue community residents. These activities are, for example, grand parents' spirit worshipping, sacred main town pillar spirit worshipping, Tai Lue textile weaving, etc. One of the most important factors is historical condition, especially the story told about fighting for migration, including the area selection for establishment in Doi Saket. The oral stories, folktales, and histories are counted as essential for maintaining traditional cultures. While there are some legendary tales, (Panee Uansakul, 1988) for example "Kha Si Saen Mork Ma" states about the time before city establishment of Tai people. All these stories can also present local cultures that still exist.

However, the inheritance of Tai. (Pradit Sa-ardluan and Ven Winaiwijitthammo, 2006). Since the derived customs of each ethnic group are different, they Lue history can be seen in the community pillar that hides folk stories and tales in it. This also becomes the important factor inspiring Tai Lue people to worship this sacred symbol as their cultural preservation cannot use their own practices to judge other cultural groups due to their varied societal, environmental factor and beliefs. These factors have also reflected their rooted social institutions; that are their cultural practices that have become the regulations as social orders for people to follow directly and indirectly. For the direct regulations, there have cultures as obvious customs for societal people to practice and the model for developing sustainable community tourism. The study also revealed that one of the most important factors for analyzing and developing the communities are data and information management through people's participation. The community tourism management can be implemented into three main categories: economic, social and cultural developments based on local historical revision, through the historical learning activities by using symbols and societal valuable fields.

The evidences hidden in the communities can be used as historical documents for tourism management. These cultural heritages, for example, worshipping of community pillar ceremony, historical learning, and traditional textile weaving and its unique patterns. (Paksina Apisupakornkul et al., 2007). The tourists can learn and experience from these valuable local wisdoms that link to cultural tourism.

The tourism route map is created from the community pillar through various cultural activities, for instance, textile weaving procedure and plays as day time activities. While in the evening, the tourists can experience local Tai Lue foods. All the activities are organized within one day trip that can be visited all year round.

All of the issues mentioned are the ways to use symbols and identities as the communicative means for tourists to learn and experience. (Narumon Khaonual, 2009). The knowledge embedded in ritual practices differs from other products in which the customers can experience directly, while cultures and rituals are intangible goods that are needed to communicate through symbols and the expressed identities. Sometimes, all these inherited wisdoms were transferred based on orality, but they can make people understand and perceive in them valuably.

3. The evaluation of cultural and festival preservation model by Tai people for sustainable tourism management was purposively to attract and invite the tourists to visit the sites. With the entry of these tourists, it can increase the local people's incomes since these visitors spend their money for souvenirs, and cultural products. (Krailas Pasuwathanakul, 2006). The evaluation principles are as follows. Firstly, the sustainable tourism management principle emphasizes tourism business management in which the organizers need to realize in terms of area capabilities for serving perspective tourists, natural environment, community members, customs and festivals, and the people's ways of life influential towards tourism activity promotion. Therefore, a limitation of the tourist number is counted important and the awareness of the activities that may impact negative tourism on the communities, local cultures and ritual wisdoms, and all cultural ecologies are needed for consideration. When doing tourism business, we need to look after the factors affecting people's well-being lifestle, for example, the conservation of local environment and culture to sustainably exist in the communities, and the cooperation of projects and policies responsively to tourism management.

At present, cultural tourism management is the important factor for economic development of many countries. The local communities can promote and present their cultural heritage differently from those of other groups. This is the way to increase cultural values and new experiences for travelers. Therefore, cultural tourism based on creative community based tourism - CCBT plays a vital role in creating jobs and people's incomes, and cultivating awareness for visitors to appreciate on traditional cultures practiced by local people. (Dolezal, 2011). From the study, it is apparent that the preservation of local cultures and rituals needs to be corresponsive to economy, society and cultures of those local communities.

On sustainable economic development - This is the process of applying traditional ways of life to the present situation, especially in agricultural activities. Even though there are many changes for farming activities, for example, more machines are used instead of domestic animals and chemical fertilizers are frequently used instead of organic or natural fertilization. Since the production process focuses on more commercial purpose than household consumption, the farmers still preserve their traditional ritual ceremonies with them. The rice spirit worshipping ceremonies of Tai Lue ethnic group include, for example, rice blessing, paddy field blessing, buffalo blessing, dam spirit worshipping, and the water ditch management for distributing irrigation water to the paddy fields, and the overall activities of the farmers from cultivation season till harvesting period. Therefore, rice has been the cultural identity of Tai Lue people that becomes the commercial crop of the communities.

On sustainable society development - From the first model, it affects the society management, especially Baan Luang Nuea community where is the place known as “Wednesday Market”. The local and agricultural products and goods are distributed and sold besides rice products. Tai Lue people have cultivated organic homegrown vegetables. The market is set as walking street presenting Lue identities.

On sustainable cultural development - The affect of model 1 and model 2 causes the sustainability of Tai Lue cultures in the dimension of ritual and ceremonial activities applied for Tai Lue community tourism. The tourism products are presented in the activities. With these activities, Tai Lue cultures can be preserved, together with the promotion of tourism that can maintain and sustain Tai Lue identities with the communities in a long run.

Thailand is one of the countries with abundant cultures. This can be noticed from its long history, the openness for religion respects, the diversity of ethnicities, and the unique identity in each area. The culture has been changing, integrating and assimilating with others both in the local areas and across the country. It has been developed according to the time change. This development reflects the cultural prosperity and it has inherited from generation to generation. Thailand, therefore, is one of the nations containing rich cultural capital.

The strength and effective management of cultures indicate the sustainable development. When the creative economic current plugs into the communities, it has become the vision for country development. It is a good opportunity for creative tourism in local areas that can use the available cultural capital to exhibit in the form of creative cultural tourism. This tourism management relies on the cooperation among many stakeholders, i.e. both private and governmental organizations, knowledge paradigms availabilities, and inheritance and maintenance by the communities.

The creation of community tourism based on local cultural values is the important capital by gathering local history, art, folk music, ways of life, literature, architecture, handicrafts, beauty of handmade products to display interestingly and responsively to the values of communities. The tourists who visit the places can truly learn and experience through tourism activities. This is the way to enculturate into real situations in which the visitors can stay with the villagers. They also have opportunity to grow rice and rest in home-stay learning how to live simply and spend life as real farmers in authentic atmosphere.

From the evaluation of the three developmental dimensions, it corresponds to Greenwood who stated that cultural and ethnical tourism can make the tourists have direct experience since they are able to experience from real farming life style closely. He also further mentioned that cultural tourism is the ways to learn about ways of life and living style according to anthropological and sociological theories. It also the visit to the archeological sites in conjunction of historical facts, material development and changing technologies, artifacts, important art, and festival events. The development of cultural activities based on creative community tourism management through cultural tourism all year round can be tourism map that is valuable for the study. The starting up can draw on involved parties both from the communities and outsiders to select the potential cultural activities for forming cultural and festival activity model interesting and appropriate for community context. All of these activities will lead to local cultural preservation with the cooperation among the involved people and organizations in the communities with the support of governmental sectors. Furthermore, the communities themselves also need to connect with other

communities both inside and outside the country in order to do public relations and preserve their rooted heritage simultaneously.

Discussion

The results of the study on preservation model of Tai Lue local cultures for sustainable tourism, Doi Saket District, Chiang Mai Province appeared that the 4 Tai Lue communities still preserve and maintain their rooted cultures inherited from their ancestors who migrated from Xishuangbanna, Yunnan Province, China. The main reason of migration was politics and war in that the people living in the countryside areas were affected by this hardship. (Yiamlak Udakan et al., 2007). During the migration route, the migrants had transferred their local cultures to the places they stayed. This reflected the relationship between the ethnic group's ways of life and resources through cultural and festival activities known as materials which include: foods, dressing, medicines, housing, attitudes and beliefs, values, local customs and non-material cultures containing local wisdoms that emerge new communities in new parameters.

The evolution of Tai Lue migration reflects the changes in their ways of life and cultural practices. However, the remaining of traditional cultures can be protected through rooted cultural practices, traditional customs based on the maintenance of physical environment and material cultures. Anumarnrachadhon, Phraya (1971) stated that culture is the prosperity that human beings created and improved from nature and learning together. The culture will be developed or deteriorated depends on the societal residents. Yos Santisombat (1997) also mentioned that there are 6 important basic cultural characteristics: shared idea-culture and social values as the standard behavioral criteria, learned culture-the social heritage transferred from generation to generation based on cultural knowledge transfer, culture based on symbols-the ways in which human beings used symbols for communication, knowledge culture, and local wisdoms. Culture also functions as the creative tool for regulating human society and making social in order. Furthermore, culture refers to the process of giving definition or meaning to things that surround us. The cultural characters may be in the form of religions, ceremonies, and cosmology. Culture is dynamic and changing all the time. The changes of culture are caused by many factors. (Anan Kanjanaphan, 1999).

With these, the community leaders are suggested to be wise using their experiences for creating and developing their cultural events appropriate and corresponsive to the current social situation. They need also to accept the changes of life style if they still believe and are determined to preserve their cultural identities based on its values and real meanings. Boas provided that culture of each area contains its own identities and values (Liss, 1998). It is also a home for history and development. The cultural values have changed all the time. With these, the 4 Tai Lue communities have set up their own local cultural and festival practices, searched for historical background to back-up ways of life matter, especially ceremonies in a year and cultural process as condition for pulling of wisdoms as customs for developing tourism products. These products can be developed withing the local areas to present and exhibit their unique identities. The festivals are the behavioral patterns selected by human beings, beliefs, ideas, actions, values, attitudes and morality

in that the social people have inherited and practiced. (Narumon Khaonual, 2009). These cultural practices share the same patterns, for example, dressing style, language, culture and plays. The festivals of each society will be different while the connected communities will share similar cultural patterns since they have contacted and communicated with each other all the time. Culture embeds in human beings' thought related to opinions, feelings, derived beliefs practiced from generation to generation till they are accustomed to them and finally they are developed appropriately to current situation. The development patterns include: sustainable economy - this is the ways to use traditional cultural practices to adapt and appropriate to current situation, especially in agricultural practices. (Ariya Sewatham, 1999). Even though there appears more single pattern of agricultural development, particularly the change of producing rice for family consumption in the past to for commercial purpose. However, the farmers till maintain and preserve related ceremonies. These ceremonial activities are, for example, rice blessing, paddy field spirit blessing, buffalo blessing, ditch spirit worshipping, water management from stream into paddy fields, cultivating season and harvesting season. Rice is counted as the important culture displaying Tai Lue identities and at present it becomes the commercial crop of the communities. On sustainable society, it was affected by the first model-sustainable economy. (Boonlert Jitangwathana, 2005). The positive effect was the organizing of Wednesday Market for distributing agricultural products and goods, especially from rice and homegrown organic vegetables. The walking street market has become Lue ways of life walking street. On sustainable culture - the continuity of the first and the second models directly affect to sustainable culture embedded in the dimension of applying ceremonial cultures to promote Tai Lue community tourism in that the local products are developed to serve the tourists' needs. (George, 2005).

The occurred phenomenon can explain Tai Lue symbols in the 4 communities. This phenomenon inspired the local people to accept and inherit their traditional cultures through sustainable tourism. On this vein, Apinya Fueangfusakul (2003) presented that symbols are the tools connected among social structure aspect for assigning people's responsibilities and functions with them by using symbolic aspects to perform the meanings. All relationships are implemented through various symbolic aspects. Another symbolic aspect is "inside" dimension reflecting self in both emotion and thinking since human beings are those who define or change the meanings about themselves. On the relationship with the world, it appears that identity and subject are overlapped each other. Therefore, identities can be divided into 2 categories: personal identity and social identity. Tajfel and Turner (1986) developed the identity structure, stating that forming and the appearance of identities occurred from self-definition. People defined who they were, what their backgrounds were, how they were different from other societal groups and what symbols are used to express themselves. These identities can be exhibited through various symbols, for example, language, religion, dressing and consumption. The identities can be changed according to the contexts continually and they were created based on the current situation. The identities, moreover, were shaped through the interactions among the societal members who have multiple identities. Whenever, the people accept those identities, it means that they have set up their own positions in that society. The occurred process presents the difference and diversity of identity construction in which we are the participants in creating these identities by ourselves. (Narumon Khaonual, 2009)

According to the preservation model of Tai Lue cultures and festivals in Doi Saket District, Chiang Mai Province, it is relevant that the societal members have participated in managing community tourism process. They have jointly organized local tourism activities, taking the main roles from the start in planning, implementing the activities and evaluating the implementation. Moreover, they also participated in protecting local environment and distributing fair incomes to the local community members. It is also relevant that the participation level of the societal members appeared at the 4 levels. These levels include: giving information for tourism planning that is the lowest level. This step, the local community members do not own the tourism sites directly but they have impacts from tourism promotion. At the level of giving opinions in planning tourism management, the representative members joined the meetings for rehearsing involved peoples' opinions on the suggestions on the impacts of tourism promotion. At the level of tourism management joined by both governmental and private sectors, it is the way that the organizations used their legal authorities to implement tourism promotion activities to benefit the communities directly and to allow the community members to implement those activities by themselves. The participation of these involved stakeholders indicates the success of community activities and activates the community members to love and preserve their traditional cultural practices for future generations. Thus, the cooperation among the involved participants in working, it creates good things for themselves. (Niran Jungwuthiwes, 1984).

The 4 Tai Lue communities finally selected the 3 patterns, namely; economic development, social development, and cultural development through sustainable tourism management focusing on the balance of resources, society and economy as the important tools for transferring and exhibiting cultural practices as unique identities to the next generations. The process of local cultural preservation through tourism management is initiated by the involved parties that jointly provided opinions and data from Tai Lue networks in other areas continually through the sharing knowledge meetings. This cooperative process for developing community tourism in order to use the available resources in the communities, rural life style and cultural activities as local products to exhibit to the visitors to experience in the beauty of rural ways of life. From the results of the study, the derived ideas for tourism management can be used for managing cultural tourism in the communities and can be generalized to other communities.

Plamer (1999), O'Connor (1993) and Home (1984) provided similar results of their studies that they used symbolic aspects for tourism activities and it was successful. Therefore, it is suggested to promote Tai Lue cultural marketing by creating historical documents identifying Tai Lue people's identities and values for tourism management. The information involving cultures, festivals and community geographical features, i.e. agricultural works, textile weaving process, foods, dressing, and local wisdoms can be used as selling techniques for future tourism.

In giving the meanings to symbolic aspects created by Tai Lue people in Doi Saket District, Chiang Mai Province in order to preserve their own cultural identities and life style that are different from other ethnic groups. This process can be used to promote cultural tourism that can maintain and preserve the inherited cultural practices with the communities even though they have been impacted by the changes of environment and globalization process. Ariya Sewatham (1999), Lalana Sakchuwong (2005) and Santirak Prasertsuk (2005), had similarly esplained the relationship between linguistics and architecutural patterns based on signification

and significance. They stated that human beings have a close relationship with meaning maing through for, example, languages, inventions, drawings, cultures, festivals, dressings and foods (Panprae Chaoprayoon, 2012). The results of this study also correspond on this vein stating that symbolic construction was made through cultures related to community tourism in the 4 Tai Lue communities. They are probably new symbols functioning as cultural products in that the tourists can directly experience and easily understand. The ways in which these symbols are presented on public relations boards explained by Tai Lue dialect, on the walls of the temple churches, souvenirs, dressings, Lue dances, foods and cultural practices and festivals.

Moreover, the meaing giving through symbols can also be noticed through oral stories, histories, beliefs, community ways of life, and the local experts. One of the most important evidences is the record appeared in the city pillar that tells the history of community establishment. Furthermore, the search of historical background, together with some additional creation can also promote cultural tourism and sustainably cultural preservation. Tourism can transmit the valuable cultural practices to the visitors who can learn and experience real Tai Lue symbols. On this aspect, (Liss, 1998) stated that the patterns on artifact and tools and equipments of ethnic groups living in North America were not only decorations, but they implied abundance and protection from evils. Victor Tuner (Panprae Chaoprayoon, 2012) provided that the interpretation of ceremonial activities is one of the way in which symbols are used to make meaning to people's ways of life. Ceremonies therefore can be recreated, borrowed, and disappeared. Getz, (1997) stated that symbols are cultural means reflecting human beings' ideas through cultural activities. Mac Cannel, (1999) also stated that symbols are created through semiology in that tourism sites are presented by exhibiting things from their areas to other places. All these ideas are corresponded by the results of this study that Tai Lue symbols on cultures, festivals, beliefs and ways of life activities reflected the original Tai Lue identities. The transfer of ethnic knowledge and heritage can maintain and preserve the inherited cultures. Even though they have changed along with the uncontrolled environment, the use of sustainable tourism tools could be able to protect the rooted practices. The exhibition of community tourism based on effective management in order to maintain traditional practices, festivals, lif style, beliefs and community histories would be able to attract more tourists to visit the areas.

At the same time, the emphases of repetitive production for preserving traditional cultures and festivals in the local areas are the ways to preserve the old cultural practices. Many countries around the world at present have used sustainable tourism as an important tool for promoting local tourism. In June 1993, United Nation had organized Earth Summit Convention focusing on environmental development at Rio de Janeiro, Brazil or Rio Summit. The members had signed the agreement in 5 documents emphasizing Agenda 21 as the global blueprint for developmental management for sustainability. The main aims were to develop economy, society and environment to support sustainable tourism, followed by ecotourism and cultural tourism by product (Boonlert Jittungwattana, 2005). Consequently, Tai Lue cultures and traditional rituals in the 4 communities would be developed and preserved for sustainable tourism.

Recommendations

Recommendation for policy

1. The use of tourism as an important tool for creating the model of local culture preservation is the way to make social meaning in order to reflect identities, uniqueness, and condition in transferring traditional practices from generation to generation. It is also the way to create added value into cultural ideas through tourism activities. The model is counted as an importantly meaningful symbol that can make people interpret and perceive the meanings together based on social relationship. Giving meaning can be created by community members or outsiders, especially tourists and governmental sectors. From these conditions, if the organizers can set up appropriate direction responsively to local cultures and society, it will positively influence sustainable tourism and will not impact the community environment. Even though there appeared that many involved parties jointly set up the model of cultural preservation and identity creation through tourism activities, the governmental officials, especially those from local administration organization should play more functions to set up tourism blueprint, the renovation of ancient archeological sites or the recreation of symbols for community cultures in the areas in order to add up the value into community based tourism. The creative community tourism management is based on using local wisdoms as the tools to dynamically boost traditional cultural and festival preservation in the forms of changeable model. This model corresponds to economic, social and technological changes, or the maintenance of local cultures that adapt into Tai Lue social process that influence the social reality and identities related to local cultures. The governmental sectors, therefore, are suggested to support and promote the communities to develop, jointly share ideas and opinions, and work together in developmental activities. This is the way to strengthen the communities and to activate all the involved sectors to work harmoniously Moreover, the local administration organizations, municipalities or related other organizations in the areas are suggested to lead the developmental plan, particularly tourism promotion that can direct the developmental plan and policy.

2. The results of the study provided that tourism management needs to be responsive to local cultural patterns and social contexts in the four Tai Lue communities. It is also needed to connect with agricultural production period and community production system. The involved governmental sectors, especially local administration organization needs to set up tourism strategies essential for extending or designing all year round activities. These activities are also needed to be appropriate and accommodate the local people life style in a year. Thus, setting up the information center is necessary based on the community dynamics that can self manage and administrate all the activities based on the transfer of traditional cultural practices from generation to generation. Particularly, the promotion of local tourism needs the people's participation in order to sustain their cultural tourism.

3. Tourism influences economic development for the communities, at the same time it also impacts many parts, especially on traditional cultures. From the study, it was found that the private sectors, particularly the communities have adjusted themselves to be tourism management agents running tourism business in resorts and home-stay, souvenir producers, including foods and drinks restaurants. The local residents are the beneficiary groups who also play the vital roles in preserving and maintaining their traditional cultures. It also appeared that most of the local community members were aware of tourism promotion and cultural preservation. They are needed to develop their capabilities in community tourism management that

corresponds to the community life style. Thus, the communities are needed to be strengthened and can be able to survive and respond to the potential tourists' entry. Furthermore, it also needs to distribute incomes to the community members in order to make them better aware of the protection and preservation of their traditional cultures and local ceremonies in the future.

Recommendations for areas

1. The four Tai Lue communities are suggested to set up their own data and information based center of tourism management model development for preserving traditional and local cultural practices. The center should be established and developed with the participation of the community members. At present, marketing strategies have much changed and the Strategy 3.0 is mostly applied for social networking. The guided strategy is that the communities can establish their own data and information center to advertise their cultural activities to the outsiders. At the same time, it is important to benefit the members fairly under the regulation and agreement. With these aspects, it will make the communities to integrate their own symbolic identities and tourism appropriately and harmoniously.

2. Tourism program and product development needs to help the community residents to understand and be aware of cultural tourism activities in order not to impact their ways of life or life styles. They are also required to realize on how to protect and maintain the cultural and festival activities available in the communities. It is suggested to open the floor and activities to make the community members to take part in, perceive of and jointly decide in managerial process or activity management.

3. The development of working groups for community tourism needs to further analyze on the specialists in the communities. It is necessary to support them to share knowledge and learning among Tai Lue communities and cross-generations in order to increase their capabilities in communication with tourists, learning together and creativities. Even though it sounds difficult to find the experts in the communities, they should be searched and invited to perform their abilities in order to create tourism activities effectively. These people might be skillful in talent management who are truly keen at human resources management that can lead Tai Lue communities to be efficient and successful in community tourism management.

4. The communities need to study and analyze the tourists and visitor groups in order to categorize tourist types. This activity is useful for designing community tourism activities based on locally cultural activities appropriate and accommodate the perspective tourists. This focuses not only on supply side but also demand side at the same time in order to create community tourism. The locally traditional cultures and festivals are used as the important tools for marketing strategies and differentiating them from other places. If all these can be manipulated, the income distribution to all members can be done.

5. In organizing community tourism in the communities, it is suggested to provide the syllabuses to train the members' capabilities, especially in foreign languages, for example, English and third languages. The study indicated that the community residents needed to improve their English and Chinese skills in order to communicate with foreign visitors who enter into the areas. Their foreign language skills are not sufficient to explain things and activities to those foreigners. Moreover, they also needed to train tour guide youths in order to work in the communities. This is also responsive to the entry into AEC in that Thailand has to follow the same regulation together with ASEAN and it is expected that there will be more tourists enter into this region more in the near future.

References

Anan Kanjanaphan. 1999. **Research in cultural dimensions**. Chiang Mai: Office of the National Cultural Commission, Northern Office.

Anumanratchathon, Phraya. 1971. **Thai culture and traditions**. Bangkok: Khlang Withaya.

Apinya Fueangfusakul. 2003. **Identity review theory and framework. Bangkok**. National Research Council of Thailand: Humanity branch.

Ariya Sewatham. 1999. **Reconstruction the meaning of community in rice donating rituals in culture community development context in Phayao Province**. An unpublished M.A. Thesis, Chiang Mai University.

Boonlert Jitangwathana. 2005. **Sustainable tourism development**. Bangkok: Press and Design.

Bourdier, P. 1984. **Distinction: A social critique of the judgment of taste**. London: Routledge.

Butcher, R. 2003. **The moralization of tourism: Sun, sand and saving the world?**. London: Routledge.

Collins, R. 2004. **Interaction ritual chains.** New Jersey: Princeton University Press.

Department of Tourism. 2014. **Thailand Tourism statistics**. Bangkok: Ministry of tourism and sport.

_____ . 2015. **Thailand Tourism statistics**. Bangkok: Ministry of tourism and sport.

Dolezal, C. 2011. Community-based tourism in Thailand: (Dis-) illusions of authenticity and the necessity for dynamic concepts of culture and power, ASEAN-Austrian. **Journal of Southeast Asian Studies**. 4(1): 129-138.

George, W. 2005. **Commodifying local culture for rural community tourism development: Theorizing the commodification process**. USA: Mount Saint Vincent University.

Getz, D. 1997. **Event Management and Event Tourism**. New York: Cognizant Communications Corp.

Home, D. 1984. **The greater museum: The re-presentation of history**. London: Pluto.

Jelincic, D. 2009. Splintering of tourism market: New appearing from cultural as a consequence of changes in everyday lives. **Collegiums Anthropologicum**. 33(1): 259-266.

Krailas Pasuwathanakul. 2006. **A guideline to develop sustainable cultural tourism**. (online). Retrieved from: http://lanacorner.net/lanna2011/article/article_w_tak.php?type=C&ID=932 (October 25, 2011)

Lalana Sakchuwong. 2005. **Meanings and reasons for the existence of Naga Fireballs in the globalized age**. Unpublished M.A. Thesis, Thurakij Bandit University.

Liss, J. E. 1998. Diasporic Identities: The Science and Politics of Race in the Work of Franz Boas and W. E. B. Du Bois, 1894-1919. **Cultural Anthropology**. 13: 127-166. doi:10.1525/can.1998.13.2.127

Mac Cannel, D. 1999. **The tourist: A new theory of the leisure class (2nd ed.)**. Berkeley, Los Angeles, CA: University of California Press.

Narumon Khaonual. 2009. **Identity creation in the perspectives of cultural industry and symbology**. Chiang Mai: Chiang Mai University.

Nichoson, R. and Pearce, D. 2000. Who goes to events: a comparative analysis of the profile characteristics of visitors to four South Island events in New Zealand. **Journal of vacation Marketing**. 6(3): 236-253.

Niran Jungwuthiwes. 1984. Tactics, guidelines and methods in promoting public participation in community development work. In Taveetong Hongviwat (Ed.). **The participation of the public development (p.19)**. Bangkok: Sak Sopha.

O'Connor, B. 1993. Myths and mirror: Tourist images and national identity. In B. O'Connor. **Tourism in Ireland: A critique analysis**. Cork: Cork University Press.

Paksina Apisupakornkul et al. 2007. **Developing cultural tourism routes in connection with annual tourism festivals in lower northeastern provinces**. Bangkok: Office of the National Education Research Fund.

Panee Uansakul. 1988. **Historical relationships between Tai Lue Christianity in Chiang Rung, Sipsongpanna and that in northern Thailand**. Chiang Mai: Faculty of umanities, Payap University.

Panprae Chaoprayoon. 2012. **Pai: The process of identity development and cultural construction of meaning for the tourism industry**. Chiang Mai: Maejo University.

Peters, M., Frehse, J. and Buhalis, D. 2009. **The importance of lifestyle entrepreneurship: A conceptual study of the tourism industry**. Pasos 7: 393-405.

Pine, J. and Gilmore, J. 1999. **The experience economy**. Boston: Harvard Business School Press.

Plamer, C. 1999. **Tourism and the symbols of identity**. UK: Tourism Management.

Pradit Sa-ardluan and Ven Winaiwijitthammo. (2006). **Historical background of the Tai Lue ethnic group in Luang Tai Village, Doi Saket District, Chiang Mai Province**. (online). Retrieved from: http://202.143.130.91/Lib_Doisaket/popup.php?name=knowledge1& file =readknowledge&id=33 (October 25, 2011)

Raymond, C. 2007. Creative tourism New Zealand: The practical challenges of developing creative tourism. In Richards G. and Wilson, J. (eds.). **Tourism, creativity and development**. London: Routledge.

Richards, G. 1996. **Cultural tourism in Europe**. Wallingord: CABI Richards and Wilson.

Richards, G. and Wilson, J. 2007. Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture. **Tourism Management**. 27: 1408-1413.

Russo, A. and Aria Sans, A. 2007. Student communities as creative landscapes: Evidence from Venice. In Richards G. & Wilson, J. (eds.). **Tourism, creativity and development**. London: Routledge.

Santirak Prasertsuk. 2005. The Signification and Significance in Architecture: From Structuralism to Poststructuralism. **Journal of Architectural/Planning Research and Studies**. Volumn 3: 129-150.

Smith, M. and Puczko, L. 2008. **Health and wellness tourism**. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Sunatchaya Manalum and Pornumpan Pandee. (2007). **Historical background of Tai Lue Ethnic group in Luang Nua Village, Doi Saket District, Chiang Mai Province**. Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University. (In Thai).

Tajfel, H. and Turner, J. C. 1986. The social identity theory of intergroup behaviour. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.). **Psychology of intergroup relations.** 2nd ed. pp. 7-24. Chicago: Nelson-Hall.

Tourism Authority of Thailand. 2009. **History of the tourism authority of Thailand**. (online). Retrieved from: http://thai.tourismthailand.org/about-tat/Tourism Department, Ministry of Tourism and Sports (April 10, 2015)

United Nations. 1992. **Agenda 21. United Nations conference on Environment & Development,** Rio de Janerio, Brazil, 3 to 14 June 1992.

Wang, N. 1999. Rethinking authenticity in tourism experience. **Annals of Tourism Research**. 26(2): 349-370.

Wirth, R. and Freestone, R. 2002. **Tourism, heritage and authenticity: State-assisted cultural commodification in suburban Sydney, Australia.** (online). Retrieved from: www.etsav.upc.es/urbpersp.pdf (October 25, 2011)

Woramet Yodnun. 2008. **Ethnic identities in tourism contexts: A case study of RuamMit Village, Muang District, Chiang Rai Province**. Bangkok: Kasetsart University.

Wynne, A. R. 2007. **Perceptions and Practices of Corporate Social Responsibility in the Thai Context: Insights from the Experiences of Thai Managers at Six Major Firms. School of Management: Royal Holloway**. London: University of London.

Yiamlak Udakan et al. 2007. **A research and development of the Tai Lue Lifestyle Museum by community organizations at Luang Tai Village, Doi Saket district, Chiang Mai province**. Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University. (In Thai)

Yos Santisombat. 1997. **Humans and cultures**. 2nd ed. Bangkok: Thammasart University Press.

Yozcu, O. K. 2010. A model proposal on the use of creative tourism experiences. **Congress Tourism and the Congress Marketing Mix Journal**. 8(3): 105-113.

Zukin, S. 2010. **Naked city: The death and life of authentic urban places**. Oxford: Oxford University Press.

การปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้นโยบายความมั่นคงของชาติ

THE ADAPTATION OF MYANMAR WOMEN TRANS BORDER LABOR IN MUANG, CHIANG MAI DISTRICT UNDER THAI NATIONAL SECURITY POLICY

เปรมวดี กิรวาที จุไรพร จิตพิทักษ์ และสุวิชชา พักกระสา

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

การปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้นโยบายความมั่นคงของชาติ

THE ADAPTATION OF MYANMAR WOMEN TRANS BORDER LABOR IN MUANG, CHIANG MAI DISTRICT UNDER THAI NATIONAL SECURITY POLICY

เปรมวดี กิรวาที จุไรพร จิตพิทักษ์ และสุวิชชา พักกระสา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้นโยบายความมั่นคงของชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงชาวเมียนมาร์ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงชาวเมียนมาร์ และ 3) หาแนวทางการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงชาวเมียนมาร์ภายใต้นโยบายการควบคุมดูแลของรัฐไทยที่มาพร้อมกับมาตรการการสร้างความมั่นคงของชาติ

ในการศึกษาครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มแรงงานหญิงชาวเมียนมาร์ช่วงอายุระหว่าง 20-50 ปี จำนวน 40 คน จากผลการศึกษา พบว่า การเปลี่ยนสถานะจากประชาชนชาวเมียนมาร์มาเป็นแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในประเทศไทยนั้น แรงงานหญิงเหล่านี้จะต้องปรับตัวในหลายระดับและในบริบทที่หลากหลาย กล่าวคือ การปรับตัวในพื้นที่ครัวเรือน ในพื้นที่ของการทำงาน และการปรับตัวภายใต้นโยบายความมั่นคงของรัฐไทย

คำสำคัญ: แรงงานหญิงข้ามชาติ การปรับตัว นโยบายด้านความมั่นคง

ABSTRACT

A study of The Adaptation of Myanmar Women Trans border Labor in Muang, Chiang Mai district under Thai National Security Policy; it's objective; 1) To study the methods of adaptation of Myanmar migrant women. 2) To study the factors which affect the adaptation of Myanmar migrant women. 3) To study the adaptation techniques of Myanmar migrant women under the Directives and policy guidelines of the state of Thailand's measures to build national security.

In this study, the researchers used an interview process, group discussions, and observations of participants. The target groups are Myanmar women, aged between 20-50 years. The study followed the transition from Myanmar migrant workers into Myanmar in Thailand. These women will have to adapt

on many levels and in various contexts. The adjustments made are in the household, in the area of work, and adaptations to life under the Thai state security policy.

Keywords: Women Trans-border Labor, Adaptation, Thai public national security policy

บทนำ

ภายใต้การเติบโตและการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของเมืองเชียงใหม่ที่เพิ่มมากขึ้น ความต้องการแรงงานเพื่อมาตอบสนองการเติบโตดังกล่าวได้เพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เคลื่อนย้ายเข้ามาเป็นจำนวนมากในประเทศไทย เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ กลุ่มแรงงานข้ามชาติเหล่านี้ที่ได้เข้ามาเป็นฟันเฟืองสำคัญในกระบวนการพัฒนาในพื้นที่ของเมืองใหญ่ ศูนย์กลางการพัฒนาของภาคเหนือ ซึ่งพบว่าจำนวนแรงงานเมียนมาร์ที่มีการขึ้นทะเบียนเฉพาะในเขตจังหวัดเชียงใหม่นั้นมีมากถึง 60,000 คน จากทั้งหมด 200,000 คน ในพื้นที่ภาคเหนือ (อดิศร เกิดมงคล, 2552) จากสถิติของสำนักบริหารแรงงานต่างด้าว พบว่า ในแต่ละปีแรงงานชาวไทใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคลื่อนย้ายเข้าสู่ตลาดแรงงานของไทยมากที่สุดหากเทียบกับกลุ่มชาวเมียนมาร์ชาติพันธุ์อื่นๆ สาเหตุหลักมาจากสถานการณ์การเมืองในฝั่งเมียนมาร์ที่บีบให้ชาวไทใหญ่มีความจำเป็นในการเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2558)

จังหวัดเชียงใหม่เป็นทั้งศูนย์กลางการพัฒนาส่วนภูมิภาคของภาคเหนือ รวมทั้งเป็นจังหวัดชายแดนของประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์ ดังนั้นจึงมีการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มคนจากประเทศเมียนมาร์มายังจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก และกลายมาเป็นแรงงานข้ามชาติในจังหวัดเชียงใหม่ ถึงแม้ว่ารัฐบาลมีการดำเนินการจดทะเบียนแรงงานแต่จำนวนตัวเลขดังกล่าวไม่สามารถระบุได้ว่ามีแรงงานข้ามชาติสัญชาติเมียนมาร์อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนที่แน่นอน นอกจากนี้ยังมีแรงงานอีกจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในสถานะแรงงานผิดกฎหมาย (ออมสิน บุญเลิศ, 2552) ซึ่งในส่วนของประเด็นนี้ยังขาดการตั้งคำถามหรือการตระหนักรู้ถึงสาเหตุที่มาของปรากฏการณ์เหล่านั้น กระทั่งประเด็นแรงงานข้ามชาติถูกนำไปโยงเข้าสู่ปัญหาการค้ามนุษย์ ซึ่งจากรายงานการค้ามนุษย์ที่ถูกเสนอต่อสาธารณชนจากการศึกษาของโครงการความร่วมมือหลายหน่วยงานของสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการค้ามนุษย์ (UN Inter-Agency Project on Human Trafficking: UNIAP) พบว่า ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่อยู่ในกลุ่มบัญชีรายชื่อประเทศที่ต้องจับตามอง โดยเฉพาะประเด็นการค้ามนุษย์ในกลุ่มแรงงานหญิงข้ามชาติ (กระทรวงแรงงาน, 2558)

ดังนั้น แรงงานหญิงข้ามชาติจัดได้ว่าเป็นกลุ่มแรงงานหลักกลุ่มหนึ่งที่ช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่เขตเมืองเชียงใหม่ จากจำนวนแรงงานข้ามชาติชาวพม่าที่เข้าสู่ประเทศไทยในปี พ.ศ.2556 จำนวน 905,573 คน เป็นจำนวนผู้หญิงถึง 401,402 คน (กระทรวงแรงงาน, 2558) และจัดได้ว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงที่มีแนวโน้มการเข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์หรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่สูง ทั้งผ่านข้อจำกัดในพื้นที่ของการทำงาน เช่น รูปแบบงานที่ส่วนมากแล้วเป็นการทำงานในครัวเรือน งานแม่บ้าน งานที่ต้องอยู่ในพื้นที่ปิดของนายจ้าง เช่น บ้านพัก ซึ่งเป็นการเสี่ยงต่อการถูกละเมิด หน่วงเหนี่ยว กักขัง ข้อจำกัดในด้านกฎหมายที่ไม่สอดคล้องกับสภาวการณ์จริง เช่น การห้ามออกนอกพื้นที่ที่ได้ขึ้นทะเบียนการทำงาน การหานายจ้างใหม่ใน 7 วัน หลังถูกเลิกจ้าง มีการเกิดเป็นกรณีการกักขังหน่วงเหนี่ยว นอกจากนี้การเป็นแรงงานหญิงข้ามชาติภายใต้การปฏิบัติของรัฐ การอธิบายแรงงานหญิงเหล่านี้ด้วยคำอธิบายซึ่งมองแรงงานข้ามชาติเป็นเพียงกลุ่มก้อนเดียวและมีรูปแบบการกระทำต่อแรงงานข้ามชาติในรูปแบบที่ตายตัวทำให้แรงงานหญิงเหล่านี้ถูกละเลยในมิติของความเป็นเพศ เป็นชาติพันธุ์ ชนชั้น และอายุ ซึ่งเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับการใช้ชีวิต แม้ว่าประเด็นด้านการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มแรงงานจะมีการกล่าวถึงมากขึ้น แต่กระนั้นการศึกษาเฉพาะในกลุ่มแรงงานหญิงกลับไม่ปรากฏให้เห็นมากนัก ทั้งที่การได้รู้ถึงกระบวนการปรับตัวของผู้หญิงอันเชื่อมโยงกับชีวิตจากประเทศต้นทางจะช่วยให้เข้าใจช่องโหว่ของกฎหมายอันนำไปสู่การละเมิดแรงงานกลุ่มนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงชาวเมียนมาร์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงชาวเมียนมาร์
3. เพื่อหาแนวทางการปรับตัวของแรงงานข้ามชาติหญิงชาวเมียนมาร์ภายใต้นโยบายการควบคุมดูแลของรัฐไทย ที่มาพร้อมกับมาตรการการสร้างความมั่นคงของชาติ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มแรงงานหญิงข้ามชาติที่ใช้ชีวิตอยู่ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ทั้งในพื้นที่ธุรกิจ อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและภาคบริการ โดยเข้ามาทำงานในอำเภอเมืองเชียงใหม่ช่วงระหว่าง 5-20 ปี มีอายุระหว่าง 20-50 ปี ทำการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 40 คน ซึ่งการเข้ามาในช่วงเวลาที่ต่างกันย่อมแสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขจากประเทศต้นทางในการข้ามมาทำงานที่ต่างกัน อันส่งผลถึงการปรับตัวที่ต่างกัน เช่นเดียวกับระยะเวลาในการอยู่อาศัยในเมืองเชียงใหม่ที่ต่างกันย่อมแสดงให้เห็นถึงรูปแบบและความสามารถในการปรับตัวเพื่อดำรงชีวิตอยู่ในเมืองเชียงใหม่ที่ต่างกัน

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยนี้ประกอบไปด้วย

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) โดยรวบรวมเอกสารการศึกษาวิจัย บทความวิชาการและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของแรงงานข้ามชาติและนโยบายด้านความมั่นคงของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับแรงงานข้ามชาติ
2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยมีการจัดทำแบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน แบบสอบถาม การสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ก่อนจะมีการสัมภาษณ์เจาะลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ข้อมูลจากการวิจัยภาคสนามได้ถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยนำแนวคิดและทฤษฎีที่ได้วางเป็นกรอบของการศึกษามาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออภิปรายและสรุปผล

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า การเปลี่ยนสถานะจากประชาชนชาวเมียนมาร์มาเป็นแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในประเทศไทยนั้น ผู้หญิงเหล่านี้จะต้องปรับตัวในบริบทที่หลากหลาย กล่าวคือการปรับตัวในพื้นที่ครัวเรือน ในพื้นที่ของการทำงานและการปรับตัวภายใต้นโยบายความมั่นคงของรัฐไทย ดังนี้

สถานะความเป็นผู้หญิงในพื้นที่ครัวเรือน

แรงงานหญิงข้ามชาติที่เข้าสู่ตัวเมืองเชียงใหม่นั้นต่างมีสถานะที่หลากหลายในประเทศต้นทาง ความเป็นผู้หญิงในบริบทของหมู่บ้านของตนนั้น ได้ส่งผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในประเทศปลายทาง โดยพบว่าส่วนใหญ่แล้ว แรงงานหญิงเหล่านี้ยังคงยึดมั่นใน “ความเป็นผู้หญิงที่ดี” ที่ตนถูกสั่งสอนมา โดยพบว่า รูปแบบของผู้หญิงที่ดีมีส่วนอย่างยิ่งในการผลักดันให้ผู้หญิงเหล่านี้ต้องออกจากบ้านเพื่อทำงานในประเทศไทย ผู้หญิงส่วนใหญ่เมื่ออายุเข้าสู่ช่วงวัย 20 ปี ถือได้ว่าเป็นช่วงวัยที่สมควรมีคู่ครอง เมื่อแต่งงานออกเรือนแล้วถือว่าตนเป็นสมบัติของสามี ครอบครัวคือโลกที่ตนเองต้องทะนุถนอม ประคองไว้ เช่นเดียวกับหน้าที่ในการดูแลแม่ (ในกรณีของหญิงที่ไม่ได้แต่งงานหรือหย่าร้าง) ลูกสาวยังต้องดูแลครอบครัว และลูกสาวที่ดีคือลูกสาวที่ช่วยให้ครอบครัวได้กินอิ่มนอนหลับ ดังนั้นแล้วการสูญเสียครอบครัวนับได้ว่าเป็นวิกฤติอันยิ่งใหญ่ในชีวิตของหญิงนั้นๆ ดังเช่นกรณี นางปลา (นามสมมติ) อายุ 46 ปี เดิมนางปลาแต่งงานกับสามีและมีลูก 2 คน ต่อมาลูกทั้งสองเสียชีวิต และสามี

ขอเลิก ด้วยความเชื่อว่าเป็นหญิงที่ไม่ดีทำให้สามีขอเลิก นางปลารู้สึกราวกับว่าโลกของตนนั้นไม่เหลือสิ่งใดแล้ว อีกทั้งครอบครัวของสามีก็ไม่ต้อนรับหลังจากการหย่าร้าง การเป็นผู้หญิงที่สามีขอเลิก นับได้ว่าเป็นสถานะที่แย่มากในชุมชน นางปลาจึงตัดสินใจมุ่งหน้าเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อเริ่มต้นชีวิตใหม่

"พี่มองไม่เห็นชีวิตที่นั่นเลย พี่เหมือนตายไปแล้ว มันไม่มีอะไร ไม่มีใครอยากให้พี่อยู่" (ปลา, 2557)

ค่านิยมเช่นนี้ได้สะท้อนไปยังพฤติกรรมการเลือกคู่ครองโดยพบว่าทัศนคติในการเลือกคู่ของแรงงานหญิงข้ามชาตินั้นเห็นสมควรให้เลือกสามีเป็นชาวเมียนมาร์ด้วยกันโดยให้เหตุผลว่า นอกจากจะสามารถเข้าใจกันทั้งเรื่องภาษาและชีวิตความเป็นอยู่แล้ว ประเด็นหลักคือการมองว่าพวกตนนั้นเป็นผู้หญิงเมียนมาร์ ซึ่งหากเมื่อนำไปเทียบกับผู้หญิงไทยแล้ว ผู้ชายไทยย่อมเลือกผู้หญิงไทยมากกว่า อันสะท้อนให้เห็นถึงการประเมินสถานภาพตนเองที่ต่ำกว่าผู้หญิงไทย การที่ผู้ชายไทยเลือกผู้หญิงเมียนมาร์ นั่นแสดงว่าชายไทยคนดังกล่าวไม่มีคุณสมบัติดีพอที่ผู้หญิงไทยจะเลือกเป็นสามี เป็นของเหลือทิ้ง ความคิดที่ว่าผู้หญิงเป็นสมบัติของสามีและมีสถานะที่ต่ำต้อยกว่าคนไทยเช่นนี้ได้ส่งผลอย่างยิ่งต่อแรงงานหญิง โดยเฉพาะสถานะในครอบครัว นางหนิง (นามสมมติ) อายุ 37 ปี เล่าถึงชีวิตหญิงเมียนมาร์หลายคนที่แต่งงานกับสามีชาวไทย และตกอยู่ในสถานะเบี้ยล่าง ต้องทำงานหนักทั้งในบ้านและนอกบ้าน เพื่อหาเงิน แต่มักไม่ได้ส่งเงินให้ครอบครัวที่เมียนมาร์และไม่สามารถเดินทางไปไหนๆ ได้เนื่องจากสถานะทางกฎหมายที่ยังคงเป็นอุปสรรค

การมองสถานะของความเป็นหญิงเมียนมาร์ที่ต่ำต้อยกว่าผู้หญิงไทย ส่งผลต่อการปรับตัวในการดำเนินชีวิตในสังคมไทย โดยเฉพาะการขาดความเชื่อมั่นในการต่อรองต่อนายจ้างหรือการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนชาวไทย ประกอบกับกระบวนการควบคุมแรงงานของภาครัฐในด้านการขึ้นทะเบียนแรงงานให้มีสังกัดนายจ้าง ซึ่งมีเงื่อนไขว่าหากมีการเปลี่ยนงานจะต้องมีการขอจดทะเบียนแรงงานในสังกัดนายจ้างใหม่ภายใน 7 วัน ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งต่อแรงงานในการหานายจ้างใหม่ให้ทันก่อนจะกลายเป็นแรงงานผิดกฎหมาย หากหานายจ้างใหม่ไม่ทันแล้วแรงงานเหล่านี้จะถูกจับ ปรับและส่งกลับประเทศ ประเด็นนี้นอกจากจะส่งผลให้แรงงานหญิงไม่กล้าเสี่ยงตอบโต้หรือต่อรองกับนายจ้างเมื่อมีการขูดรีด หรือละเมิดทางเพศ ซึ่งนำไปสู่ประเด็นการนำแรงงานหญิงมาเป็นภรรยา เพื่อไม่ให้แรงงานเหล่านั้นหลบหนีและสามารถขูดรีดแรงงาน ประกอบกับความเชื่อเดิมที่ว่าแรงงานเป็นสมบัติของสามี แรงงานหญิงเหล่านี้จึงมักถูกขูดรีดแรงงานหาได้มีความเท่าเทียมกันในสถานภาพของคู่สมรสเมื่อเปรียบกับคู่สมรสชาวเมียนมาร์อื่นๆ

สถานะความเป็นผู้หญิงในพื้นที่การทำงาน

แรงงานหญิงข้ามชาติในบริบทของการทำงานนั้น พบว่าค่อนข้างมีความยืดหยุ่นกว่าแรงงานชาย โดยเฉพาะในส่วนของอาชีพที่สามารถเลือกทำได้หลากหลายกว่า กล่าวคือแรงงานหญิงสามารถเข้าไปทำงานได้ทั้งในส่วนของงานภาคการเกษตรกรรม การก่อสร้าง งานบริการ และงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะงานในภาคบริการ เช่น งานพี่เลี้ยงหรือแม่บ้าน ซึ่งพบว่างานลักษณะนี้มักรับแรงงานหญิงให้เข้าไปทำงานและพักอาศัยอยู่ร่วมในบ้านของนายจ้าง โดยในกรณีการทำงานเป็นพี่เลี้ยงเด็ก หรือแม่บ้านประจำบ้าน แรงงานที่ยังไม่มีครอบครัวมักมีโอกาสในการทำงานมากกว่าแรงงานชาย เนื่องจากสะดวกและนายจ้างมีความมั่นใจในความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน เงื่อนไขการตัดสินใจทำงานของแรงงานหญิงข้ามชาตินั้น พบว่า การเลือกงานจะมีการคิดใคร่ครวญด้วยการใช้เหตุผลหลายๆ ด้านประกอบกัน ไม่ว่าจะเป็นค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่จะได้รับ ลักษณะงานที่ต้องมีความสอดคล้องกับทักษะที่ตัวแรงงานมี และความปลอดภัยของงานที่จะต้องไปทำ นอกจากนี้ยังพบว่า สามีหรือแฟนยังมีส่วนในการตัดสินใจ เช่น การไม่ทำงานในร้านอาหารกลางคืน หรือร้านเหล้า ไม่ว่าจะเป็นการเสิร์ฟอาหาร ล้างจาน เป็นต้น

สำหรับในพื้นที่ของการทำงานนั้น ภาษาเป็นสิ่งสำคัญและทักษะภาษาระหว่างชายและหญิงมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาการทำงานที่เท่ากัน ภาษากลายเป็นสาเหตุที่สามารถก่อให้เกิดปัญหากับผู้ที่เข้ามาใหม่ได้ เมื่อภาษาสามารถระบุตัวตนของผู้พูดรวมถึงประเทศต้นทางของแรงงานเหล่านั้น การปรับตัวด้านภาษากลายเป็นสิ่งจำเป็นที่แรงงานต้องเรียนรู้ ซึ่งส่วนใหญ่แรงงานเรียนรู้ภาษาคำเมืองหรือภาษาไทยจากที่ทำงาน ได้แก่ จากเพื่อนร่วมงานหรือนายจ้าง

"พี่เลี้ยงลูกให้นายจ้างอยู่ 6 ปี ระหว่างนั้นก็กินอยู่ในบ้านของนายจ้าง ไม่ค่อยได้ออกไปไหน ตอนมาแรกๆ พี่พูดไทยไม่ได้เลย แต่นายจ้างช่วยสอน บางทีพี่ก็จำเอาที่คนอื่นพูดมาถามเขา เรียนกับลูกของเขาด้วย" นางกุ๊ก (นามสมมติ) อายุ 45 ปี (กุ๊ก, 2557)

โดยแรงงานที่สามารถพูดภาษาไทยได้นั้นจัดว่าเป็นข้อได้เปรียบซึ่งนำไปสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้นตามความสามารถ หากเปรียบเทียบความสามารถด้านภาษาระหว่างกลุ่มแรงงานหญิงและแรงงานชายจะพบว่าแรงงานหญิงมีการพัฒนาความสามารถด้านภาษาได้ดีกว่าแรงงานชาย อันมีสาเหตุมาจากลักษณะของการทำงานที่ต่างกันโดยแรงงานหญิงต้องใช้ภาษาในการสื่อสารมากกว่า เช่น ในงานแม่บ้าน ทำความสะอาด ขายสินค้าหน้าร้าน เป็นต้น ในขณะที่แรงงานชายมักอยู่ในภาคอุตสาหกรรมก่อสร้าง ซึ่งผู้ร่วมงานส่วนใหญ่มักเป็นชาวไทใหญ่ด้วยกัน การสื่อสารจึงใช้ภาษาไทใหญ่เป็นหลักจึงไม่เกิดการพัฒนาทักษะทางภาษามากนัก

การปรับตัวภายใต้นโยบายความมั่นคงของรัฐของหญิงแรงงานข้ามชาติ

(1) การดำเนินชีวิตในประเทศไทยภายใต้สิทธิของการถือครองบัตร

การขึ้นทะเบียนแรงงานนอกจากจะเป็นการจัดระเบียบแรงงานข้ามชาติของทางรัฐแล้ว ในส่วนของแรงงานข้ามชาติเองการมีบัตรส่งผลอย่างยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของแรงงาน โดยพบว่าแรงงานที่ไม่มีบัตรมักจะไม่สามารถเลือกงานได้มากนัก จำเป็นต้องยอมทำงานที่มีข้อจำกัดมากมาย และไร้ซึ่งอำนาจในการต่อรองกับนายจ้าง ส่วนใหญ่แล้วในกลุ่มแรงงานหญิงมักจะเป็นงานที่ไม่ต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้คนอื่นมากนักนอกจากตัวนายจ้างและมักเป็นงานที่ทำในพื้นที่จำกัด เช่น งานแม่บ้าน พี่เลี้ยง พนักงานทำความสะอาดในร้านอาหาร พนักงานล้างจาน เป็นต้น

“พี่ทำงานอยู่ในบ้าน ไม่ค่อยกล้าออกไปไหน กลัวเจอตำรวจ มันก็เลยเหมือนพี่ทำงานไม่มีเวลา เช้าจนถึงเช้า ถ้าอยู่ในบ้านก็ทำไปเรื่อยๆ เก็บกวาดเช็ดถู จนนอนนั่นแหละถึงได้หยุด” นางหนิง (นามสมมติ) อายุ 36 ปี (หนิง, 2557)

นอกจากการมีบัตรจะช่วยให้อำนาจในการต่อรองเกี่ยวกับลักษณะและปริมาณงานเพิ่มมากขึ้นแล้ว ในส่วนของค่าจ้างแรงงานเองจะพบว่าแรงงานที่มีบัตรได้รับเงินค่าจ้างมากกว่าแรงงานที่ไม่มีบัตร อีกทั้งมีช่วงเวลาในการทำงานที่แน่นอนกว่า โดยพบว่าค่าจ้างของแรงงานที่ไม่มีบัตรอยู่ระหว่าง 60-120 บาทต่อวัน แต่ค่าจ้างของแรงงานที่มีบัตรได้รับ 200-300 บาทต่อวัน ซึ่งในกรณีแรงงานชายที่มีความต้องการทำงานแต่เพียงในภาคอุตสาหกรรม ก่อสร้าง หรือเกษตรกรรมนั้น กลับไม่มีการต่อรองค่าจ้างบนเงื่อนไขของการถือครองบัตรมากนัก เนื่องจากมีแรงงานที่เกินความต้องการของตลาด และการขาดทักษะพิเศษอื่นๆ ที่ส่วนมากแล้วแรงงานหญิงจะมีความยืดหยุ่นของการทำงานและอำนาจในการต่อรองราคาที่มากกว่า แต่ในอีกด้านหนึ่งในการถือครองบัตรกลับพบว่าตัวบัตรเองมีส่วนในการกักกันแรงงานไว้ในพื้นที่ที่รัฐกำหนด อันเนื่องมาจากเงื่อนไขของการขึ้นทะเบียนแรงงานที่ระบุสถานที่ทำงานของแรงงานอย่างชัดเจน หากมีการตรวจสอบและพบว่าแรงงานทำงานในสถานที่ที่ไม่ได้ระบุในบัตร จะทำให้แรงงานถูกจับ ปรับ และส่งกลับได้ทันที และบ่อยครั้งที่เงื่อนไขนี้ถูกนำไปใช้โดยนายจ้างในการสร้างเงื่อนไขในการทำงาน ดังเช่นกรณีการระบุให้แรงงานต้องแจ้งจดทะเบียนกับนายจ้างใหม่ภายใน 7 วัน หลังจากที่ถูกเลิกจ้างจากที่ทำงานเก่า ซึ่งในส่วนนี้ได้เป็นข้อยืดหยุ่นจากเดิมที่ห้ามมิให้มีการเปลี่ยนนายจ้าง แต่ในทางปฏิบัติ การหางานใหม่ให้ได้ภายใน 7 วัน หลังจากถูกเลิกจ้างนั้นเป็นไปได้ยาก แม้ว่าตัวแรงงานเองจะสามารถหางานใหม่ได้ในระยะเวลาที่กำหนด แต่สถานประกอบการบางแห่งไม่ยอมขึ้นทะเบียนให้ลูกจ้างจนกว่าจะผ่านช่วงระยะเวลาทดลองงาน ซึ่งในระยะเวลานั้นเท่ากับว่าแรงงานต้องอยู่ในสถานะของแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย แรงงานบางคนถูกนายจ้างริบเอกสารประจำตัวเพื่อป้องกันไม่ให้ลูกจ้างหนีหรือต่อรอง นอกจากนี้ในส่วนของการขึ้นทะเบียนได้กำหนดให้แรงงานต้องอยู่ในพื้นที่ที่ได้ขึ้นทะเบียนเท่านั้น ห้ามเดินทางออกนอกพื้นที่ หากจำเป็นต้องมีการเดินทางออกนอกพื้นที่จะต้องมีการขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเพื่อทำเอกสารยืนยันเป็นลายลักษณ์อักษรถึงปลายทางและกำหนดระยะเวลา ซึ่งในส่วนนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตในบางกรณี เช่น โอกาสในการรับการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลนอกพื้นที่ การคลอดบุตร การตรวจรักษาในภาวะตั้งครรภ์ เป็นต้น ส่งผลให้แรงงานหญิงบางส่วนเลือกที่จะทำแท้งเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงานและลดภาระด้านการรับบริการทางการแพทย์ ซึ่งในประเด็นนี้พบว่าแรงงานหญิงที่ไม่มีบัตรไม่สามารถเข้าสู่ระบบหลักประกันสุขภาพได้ นั่นหมายถึงทำให้มีค่าใช้จ่ายด้านบริการทางการแพทย์ที่สูงขึ้นและส่วนมากแล้วนายจ้างจะไม่ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในส่วนนี้

(2) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับแรงงานผู้ถือครองบัตร

การฝ่าฝืนกฎหมายไทยในการจ้างหรือลักลอบเป็นแรงงานข้ามชาติ ในระหว่างการจับกุมในไทย สัดส่วนของกรณีที่นายจ้าง (ร้อยละ 9.4) หรือนายหน้า (ร้อยละ 1.5) (Mekong Migration Network (MMN) and Asian Migrant Center (AMC),

2008) จะถูกจับในข้อหาร่วมกับแรงงานข้ามชาตินั้นพบว่ามีน้อยมาก ขณะที่กว่าร้อยละ 55 ของกรณีการจับกุมที่บุคคลอื่นๆ เช่น ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนจะถูกจับกุมพร้อมกับแรงงานข้ามชาตินั้นๆ แรงงานข้ามชาติที่ผ่านการขึ้นทะเบียนและถือบัตรอนุญาตทำงานถูกบังคับให้นำบัตรนั้นติดตัวอยู่ตลอดเวลา จากเงื่อนไขเรื่องการถือครองบัตรนั้นแรงงานข้ามชาติมีสิทธิทางกฎหมายที่ค่อนข้างจำกัด ในขณะที่คนไทยที่ไม่ได้นำบัตรประจำตัวประชาชนติดตัวตลอดเวลากลับไม่ประสบปัญหาใดๆ แรงงานข้ามชาติจะเสียสิทธิทางกฎหมายทันทีที่ถูกจับโดยไม่มีบัตรติดตัว ซึ่งนำไปสู่การจับกุม กักกัน และส่งกลับประเทศ

ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่าแรงงานข้ามชาติกับเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ในสถานะความสัมพันธ์ของการเป็นผู้ตรวจสอบและผู้ถูกตรวจสอบ ดังนั้นแล้วจะพบว่าแรงงานจะจัดความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐในลักษณะของการหวาดกลัว การหลีกเลี่ยงที่จะมีปฏิสัมพันธ์ด้วยการหลบซ่อน ซึ่งแต่ละคนต่างมีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเพื่อให้สามารถจัดการกับสถานการณ์ที่จะต้องเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ ได้แก่ การหลบหลีก การปะทะ และการต่อรอง โดยแต่ละบุคคลมีระดับการเรียนรู้และแสดงออกที่ต่างกันมักสัมพันธ์กับระยะเวลาในการเข้ามาอยู่ในประเทศไทย

(3) สถานะความเป็นแรงงานหญิงผู้ถือครองบัตร

ในด้านการทำงานนั้นพบว่า แรงงานข้ามชาติทั้งหญิงและชายมีการประกอบอาชีพที่ต่างกัน โดยแรงงานชายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ แรงงานก่อสร้าง พนักงานขับรถ รับจ้างยกของ รับจ้างส่งของและงานรับจ้างทั่วไป ในขณะที่แรงงานหญิงทำงานเป็นแม่บ้าน พี่เลี้ยง ลูกจ้างในร้านค้า ร้านอาหาร ซึ่งสาเหตุที่เกิดการแบ่งงานลักษณะนี้มาจากอุปสงค์ของตลาดแรงงาน โดยพบว่าแรงงานชายเป็นที่ต้องการมากในงานก่อสร้าง และอาจจะพบว่ามีแรงงานหญิงที่ทำงานรับจ้างก่อสร้าง แต่แรงงานหญิงจะพยายามหางานอื่นในกรณีที่เลือกได้ ซึ่งปัจจัยที่มีส่วนตัดสินใจในการทำงานนั้นมีเรื่องของสถานะทางกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้อง สำหรับแรงงานหญิงการรับจ้างทำงานบ้านเป็นความต้องการของตัวแรงงานเอง แม้ว่าจะยังไม่มีบัตรก็สามารถทำงานนี้ได้ เนื่องจากเป็นการทำงานในพื้นที่ปิด ส่วนใหญ่เป็นบ้านของนายจ้างที่ไม่ต้องพบเจอผู้คนมากมายนัก ในขณะที่การออกไปทำงานก่อสร้างถือได้ว่าเป็นงานที่มีความเสี่ยงสูงในการพบเจอกับเจ้าหน้าที่หรือการเข้าตรวจค้นโดยเจ้าหน้าที่ จึงมักพบว่าในกรณีที่มีการข้ามฝั่งเข้ามาทั้งครอบครัว แรงงานชายจะได้ทำบัตรก่อนแรงงานหญิง

สรุป

การดำเนินชีวิตของแรงงานหญิงข้ามชาตินั้นพบว่ามีการปรับตัวทั้งในพื้นที่ครัวเรือน พื้นที่การทำงาน และการปฏิสัมพันธ์กับรัฐผ่านนโยบายการขึ้นทะเบียนแรงงานเพื่อรัฐจะสามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบของการปรับตัวสามารถจำแนกออกได้เป็น

การหลบหลีก

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มแรงงานหญิงข้ามชาติที่เข้ามาทำงานในไทยในช่วงเริ่มแรกนั้นเลือกที่จะหลบหลีกการเผชิญหน้าทั้งกับเจ้าหน้าที่รัฐหรือบุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ไม่ว่าจะในกรณีใดๆ ก็ตาม สาเหตุหลักมักมาจากสถานะทางกฎหมายที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนแรงงานซึ่งเสี่ยงอย่างมากต่อการถูกจับกุมและส่งกลับประเทศ อันจะส่งผลต่อครอบครัวที่รอความช่วยเหลือทางการเงินในเมียนมาร์ และบางส่วนเกิดจากความไม่เชื่อมั่นในตัวเจ้าหน้าที่ โดยตัวแรงงานสะท้อนว่าถึงแม้จะมีบัตรก็เป็นไปได้ที่เจ้าหน้าที่จะหาเรื่องจับกุมเพื่อปรับได้เช่นกัน หรือการที่นายจ้างร่วมมือกับเจ้าหน้าที่จับแรงงานที่ไม่มีบัตรเพื่อเจ้าหน้าที่จะสามารถเรียกเก็บค่าปรับและนายจ้างไม่ต้องจ่ายค่าจ้าง ซึ่งเหตุการณ์ทำนองนี้มักเกิดในช่วงใกล้สิ้นเดือน แรงงานหญิงส่วนใหญ่ที่ยังไม่มีบัตรมักเลือกทำงานแม่บ้านให้กับนายจ้างที่มีที่พักให้โดยไม่จำเป็นต้องออกไปเสี่ยงกับการเผชิญหน้ากับคำถามของคนทั่วไปถึงรายละเอียดส่วนตัวและหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่ วิธีนี้ช่วยให้พวกเธอรอดพ้นจากการถูกจับและส่งกลับ แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับพบว่า เป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการถูกเอารัดเอาเปรียบโดยนายจ้าง เสี่ยงต่อการถูกกักขัง ซึ่งอาจนำไปสู่การถูกทารุณกรรม นอกจากนี้พบว่าแรงงานเหล่านี้ไม่มีเวลาทำงานที่แน่นอนเนื่องจากอาศัยร่วมกับนายจ้าง ไม่มีอิสระในการออกนอกพื้นที่ทำงาน ไม่มีอำนาจต่อรองกับนายจ้างในเรื่องของค่าแรงเวลาทำงานหรือสวัสดิการอื่นๆ

อีกทั้งไม่สามารถเข้าร้องเรียนหรือขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ได้ อันเนื่องมาจากข้อจำกัดในด้านสถานะทางกฎหมายของแรงงาน กระบวนการหลบหลีกมักเกิดในช่วงแรกที่แรงงานหญิงชาวไทใหญ่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย

การปะทะ

เมื่อแรงงานหญิงข้ามชาติมีสถานะทางกฎหมายที่ถูกต้องแล้ว และเมื่อมีการเข้าตรวจค้นหรือถูกเรียกตรวจ แรงงานหญิงเหล่านี้มองว่า ตนเองมีสถานะที่ถูกต้องตามกฎหมายย่อมสามารถที่จะถูกตรวจค้นได้ แต่เจ้าหน้าที่ไม่มีสิทธิในการจับหรือยัดเยียดข้อกล่าวหา การเผชิญหน้ากับเจ้าหน้าที่จึงไม่ใช่เรื่องน่ากลัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นอันเกิดจากการเรียนรู้ภายหลังจากการใช้ชีวิตในประเทศไทยมาช่วงระยะหนึ่ง อีกทั้งแรงงานเหล่านี้มักพูดภาษาไทยหรือคำเมืองได้อย่างฉะฉานและมีความรู้ในเรื่องมารยาทไทย มีการแต่งกายในระดับที่ดูดี มีข้อมูลเกี่ยวกับการจ้างงาน ราคาค่าจ้างที่เหมาะสม แม้ว่าแรงงานหญิงชาวไทใหญ่จะมีสังคมกลุ่มชาวไทใหญ่ด้วยกันเอง ยังพบว่าทักษะการเข้าสังคมอันเกิดจากการเรียนรู้ในระยะเวลาของการข้ามมาทำงานนั้นช่วยส่งเสริมความมั่นใจในการสร้างปฏิสัมพันธ์ต่อผู้หญิงไทย ซึ่งยังคงมีการเปรียบเทียบสถานภาพของผู้หญิงไทใหญ่และผู้หญิงไทยอยู่เสมอ แต่การต้องอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ไม่ใช่ปัญหาใหญ่อีกต่อไป กลับกลายเป็นโอกาสที่พวกเธอเหล่านั้นจะได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น

การต่อรอง

นอกจากการหลบหลีกหรือปะทะแล้ว ยังพบว่า แรงงานหญิงข้ามชาติยังมีการเรียนรู้การจัดการรูปแบบความสัมพันธ์ในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ การต่อรองโดยเฉพาะในกรณีการออกนอกพื้นที่ โดยแรงงานและเจ้าหน้าที่ได้สร้างรูปแบบปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของการต่อรอง เช่น การจ่ายค่าปรับโดยไม่ต้องออกใบเสร็จเพื่อแลกกับการไม่ต้องถูกปรับในราคาตามกฎหมายและไม่ถูกจับเข้าคุกหรือส่งกลับประเทศต้นทาง หรือการจ่ายสินไหมให้เจ้าหน้าที่บริเวณด่านตรวจเพื่อแลกกับความสะดวกในการเดินทางเข้าออกพื้นที่ กระบวนการเช่นนี้สะท้อนถึงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ไม่ได้ยึดมั่นตามกฎข้อบังคับแต่กลับเป็นการใช้สถานะความเป็นเจ้าหน้าที่ในการละเมิดกฎเสียเอง เช่นเดียวกับส่วนของนายจ้าง การต่อรองเกิดขึ้นในกลุ่มของแรงงานที่ผ่านการทำงานในไทยแล้วระยะเวลาหนึ่ง แรงงานมีการเรียนรู้ถึงเงื่อนไข ข้อมูลและสิทธิประโยชน์ต่างๆ มากพอที่จะต่อรองกับนายจ้างเพื่อผลประโยชน์สูงสุดและลดโอกาสการถูกขูดรีดหรือละเมิด เช่น การยืนยันไม่พักร่วมกับนายจ้างในบ้านของนายจ้างเพื่อกำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอนได้ การเลือกพื้นที่การทำงานที่ไม่เสี่ยงหรืออันตรายจนเกินไป การตกลงเรื่องวันหยุด และรูปแบบการจ่ายค่าแรง เป็นต้น

แรงงานหญิงที่เข้ามาทำงานในเมืองเชียงใหม่นั้นมีรูปแบบการปรับตัวที่ต่างกัน สัมพันธ์กับระยะเวลาในการเข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยพบว่าแรงงานหญิงมีรูปแบบการปรับตัวที่อิงกับสถานะทางกฎหมาย การถือครองสถานะทางกฎหมายจึงส่งผลอย่างยิ่งต่อพวกเธอในการเรียนรู้ทักษะต่างๆ ในการอยู่อาศัยและทำงานในเมืองเชียงใหม่ และผลจากการปรับตัวเกี่ยวโยงกับรูปแบบการดำเนินชีวิตในพื้นที่ต่างๆ ทั้งพื้นที่ครอบครัว การทำงาน และการเป็นผู้หญิงอันต้องมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐภายใต้นโยบายการควบคุมแรงงานของรัฐไทย ประเด็นหนึ่งที่สะท้อนออกมาเกี่ยวกับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างตัวแรงงานและเจ้าหน้าที่พบว่า ในการพยายามจัดการให้แรงงานเข้าสู่ระบบการขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ใช้กฎหมายกลับไม่ยึดมั่นในกฎหมาย แต่มีการหลบเลี่ยงและไม่มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง อันส่งผลต่อการไร้ประสิทธิภาพของการขึ้นทะเบียนแรงงาน ซึ่งจุดลักลั่นนี้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตในพื้นที่อื่นๆ เช่นกัน ทั้งการทำงานที่แรงงานต้องมีการเรียนรู้ในการต่อรองกับนายจ้างถึงระยะเวลาและพื้นที่ทำงานเพื่อให้เกิดความปลอดภัยและไม่ถูกขูดรีด อันเกี่ยวโยงกับการปรับตัวในพื้นที่ของครอบครัวที่แม้ว่าค่านิยมจากประเทศเมียนมาร์จะยังมีส่วนในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายแต่การต้องมีสถานภาพเป็นแรงงานข้ามชาติก่อให้เกิดรูปแบบความสัมพันธ์ในครัวเรือนที่แตกต่างกัน ผู้หญิงกลายเป็นผู้ที่มีทักษะทั้งการสื่อสาร การปรับตัวเข้ากับรูปแบบการดำรงชีวิตในประเทศปลายทาง และมีบทบาทในครอบครัวมากขึ้น ซึ่งขัดแย้งกับค่านิยมความเป็นหญิงแบบเดิมในการเป็นช้างเท้าหลังของครอบครัว แม้ว่าความเชื่อในเรื่องการเป็นสมบัติของสามีจะเอื้อให้เกิดการกักขังและขูดรีด แต่ทักษะด้านอื่นกลับช่วยให้แรงงานหญิงเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตในสถานะแรงงานข้ามชาติได้ การให้ความรู้ถึงสิทธิผลประโยชน์ต่างๆ แก่แรงงานหญิงจะมีส่วนสำคัญในการลดปัญญาการขูดรีด ละเมิด กักขัง อันจะนำไปสู่การค้ามนุษย์ได้

การอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การปรับตัวของแรงงานหญิงข้ามชาติชาวเมียนมาร์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ได้นำแนวคิดเรื่องการปรับตัวมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ กล่าวคือ แนวคิดเรื่องการปรับตัวอธิบายความพยายามของบุคคลในการดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อมทางสังคมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพโดยมีการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาเพื่อให้ตนเองสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข ซึ่งประกอบด้วยแรงผลักสองประการคือความต้องการจากภายใน (Internal Demands) ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องภายในตัวบุคคลและความต้องการภายนอก (External Demands) คือสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกิดจากการอยู่ร่วมกับผู้อื่น (Lazarus, 1969) จากผลการศึกษาของขวัญชีวัน บัวแดง (2554) พบว่า แรงงานข้ามชาติถูกสังคมไทยสร้างสถานะให้กลายเป็น “คนอื่น” ผ่านการเสนอภาพแทนความจริงซึ่งส่งผลต่อการนิยามความหมายของแรงงานข้ามชาติ เช่น เป็นอาชญากร ผู้ค้ายาเสพติด เป็นกลุ่มที่เข้ามาแย่งงานคนไทย แพร่เชื้อโรคร้าย และเป็นภัยต่อความมั่นคง แรงงานข้ามชาติจึงถูกรัฐปฏิบัติโดยการจัดจำแนกและควบคุมผ่านนโยบายการจัดระเบียบ ซึ่งส่งผลให้แรงงานเหล่านั้นตกอยู่ในสภาพที่ต่ำกว่าพลเมืองของชาติ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการปรับตัวของแรงงาน จากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่าแรงงานไม่ได้ยอมรับสภาพของแรงงานข้ามชาติที่ถูกนำเสนออยู่ในสังคม ในทางกลับกันพวกเขาได้พยายามสร้างพื้นที่ให้แก่ตนเองในสังคมในทุกระดับของปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน กล่าวคือภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับรัฐ แรงงานพยายามมีใบอนุญาตทำงานตามที่รัฐต้องการเพื่อแสดงฐานะการเป็นผู้อาศัยในรัฐไทยที่ดี และเพื่อต่อรองเรื่องความมั่นคงในด้านการอยู่อาศัยและทำงาน การเปิดเผยตัวตนต่อสังคมในฐานะผู้มีสิทธิอาศัยในประเทศอย่างถูกกฎหมายและสามารถตรวจสอบได้ กลายเป็นหลักประกันความปลอดภัยจากการติดสินบนการรีดไถ และเป็นช่องทางการนำตนเองเข้าสู่ระบบสวัสดิการของรัฐ

ในด้านปฏิบัติการในชีวิตประจำวันด้านอื่นๆ นั้น พบว่า แรงงานมีการปรับตัวทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย และมารยาททางสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมไทยผ่านการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองในฐานะผู้อยู่อาศัยที่ดีของชุมชนไทย สอดคล้องกับงานศึกษาของออมสิน บุญเลิศ (2552) ซึ่งพบว่าการแสดงตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดของกลุ่มแรงงานข้ามชาติในเมืองเชียงใหม่ส่งผลต่อการยอมรับในการมีตัวตนในฐานะบุคคลที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมซึ่งก่อให้เกิดเป็นการยอมรับจากคนในชุมชน

จากงานศึกษาในครั้งนี้พบว่าปัจจัยที่ส่งผลของการปรับตัวของแรงงานหญิงมีแง่มุมของสถานะความเป็นผู้หญิงอันถูกสร้างสมในตัวบุคคลจากชุมชนและสังคมของประเทศต้นทางโดยเฉพาะค่านิยมการเป็นผู้หญิงที่ดีของครอบครัวอันมีนัยของการเป็นสมบัติของครอบครัว และเมื่อแต่งงานแล้วย่อมหมายถึงการเป็นสมบัติของสามี ซึ่งในประเด็นนี้พบว่าค่านิยมนี้กลายเป็นเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตและเกิดเป็นรูปแบบของการปรับตัวที่แตกต่างจากแรงงานชาย และเมื่ออยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของรัฐไทยอันมีเป้าหมายของการแบ่งแยกและควบคุมผ่านการขึ้นทะเบียนนั้น พบว่าได้ก่อให้เกิดเป็นช่องโหว่ที่สามารถนำไปสู่ความเสี่ยงในการถูกละเมิด การขูดรีดแรงงาน การกักขัง และการถูกผลักให้เข้าสู่กระบวนการค้ามนุษย์ ดังเช่นกรณีนายจ้างมีความสัมพันธ์กับแรงงานหญิงเพื่อเก็บแรงงานนั้นไว้ในสถานะภรรยานอกสมรส เพื่อขูดรีดแรงงาน หรือการยึดบัตรเพื่อมิให้แรงงานหลบหนี เป็นต้น การให้ความรู้เรื่องสิทธิและส่งเสริมความสามารถเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้แรงงานหญิงเหล่านี้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตในสังคมไทยได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีเวลาค่อนข้างจำกัด กลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้หญิงที่มีความเสี่ยงต่อการถูกละเมิด การศึกษาในครั้งต่อไปควรมีการหยิบยกประเด็นด้านกฎหมายอันเกี่ยวเนื่องกับแรงงานหญิงมาศึกษาเพื่อให้เห็นปัญหาที่ชัดเจนขึ้นและเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาในระดับนโยบายต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงแรงงาน. 2558. **ข้อมูลสถิติ.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://mol.go.th/anonymouse/law_labour/act_foreigner (10 มกราคม 2558)

กุ๊ก (นามสมมติ). 15 ธันวาคม 2557. พนักงานทำความสะอาด บริษัทเอกชน. สัมภาษณ์.

ขวัญชีวัน บัวแดง. 2554. **การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศเมียนมาร์**. รายงานการวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ปลา (นามสมมติ). 15 ธันวาคม 2557. พนักงานทำความสะอาด บริษัทเอกชน. สัมภาษณ์.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. 2558. **ข้อมูลสถิติแรงงาน**. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://wp.doe.go.th/wp/index.php/th/2013-07-25-03-45-44/2013-07-25-03-50-28/2013-07-25-03-51-48 (10 มกราคม 2558)

อดิศร เกิดมงคล. 2552. **แรงงานข้ามชาติจากเมียนมาร์ในประเทศไทย: มองผ่านนโยบายรัฐไทยและประเด็นสิทธิมนุษยชน.** บทความนำเสนอในงานประชุม Asia Human Right ครั้งที่ 4 วันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2552 ณ มหาวิทยาลัยโซล ประเทศเกาหลีใต้.

หนิง (นามสมมติ). 15 ธันวาคม 2557. พนักงานทำความสะอาด บริษัทเอกชน. สัมภาษณ์.

ออมสิน บุญเลิศ. 2552. **การต่อรองและปรับตัวของคนพลัดถิ่น: กรณีศึกษาชาวไทใหญ่พลัดถิ่นในเมืองเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Lazarus, R.S. 1969. **Patterns of Adjustment Human Effectiveness**. New York: McGraw-Hill Book Company.

Mekong Migration Network (MMN) and Asian Migrant Center (AMC). 2008. Migration in the Greater Mekong Sub-region; In-depth Study: Arrest, Detention and Deportation. In **Migration in the Greater Mekong Sub-region**. Hong Kong: Clear-Cut Publishing and Printing Co.

แนวทางการควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายยาเสพติดในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ภายใต้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557

METHOD FOR CONTROLLING OFFICIAL'S DISCRETION UNDER DRUG LAW, CONCERNING REHABILITATION OF DRUG ADDICTS IN ACCORDANCE WITH NATIONAL COUNCIL FOR PEACE AND ORDER ANNOUNCEMENT NO. 108/2557

จุฑาทิพย์ สุวรรณจันทร์ และศิริโรจน์ รัฐประเสริฐ

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

แนวทางการควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายยาเสพติด ในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดภายใต้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557

METHOD FOR CONTROLLING OFFICIAL'S DISCRETION UNDER DRUG LAW, CONCERNING REHABILITATION OF DRUG ADDICTS IN ACCORDANCE WITH NATIONAL COUNCIL FOR PEACE AND ORDER ANNOUNCEMENT NO. 108/2557

จุฑาทิพย์ สุวรรณจันทร์ และศิริโรจน์ รัฐประเสริฐ
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 (ประกาศ คสช.) เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และเพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการใช้และควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู และการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากบทบัญญัติของสนธิสัญญา ข้อตกลง และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมาย คำแถลงนโยบาย บทความทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเป็นหลัก ทั้งนี้จากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นปัญหาที่สำคัญคือ ปัญหาการใช้ดุลพินิจเพื่อดำเนินการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกายหรือไม่ ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากความไม่ชัดเจนในเนื้อหาของกฎหมาย และไม่สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมายมหาชน ทฤษฎีกฎหมายอาญา ตลอดจนหลักการในทางระหว่างประเทศ ส่งผลให้การใช้ดุลพินิจและการควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมายขาดประสิทธิภาพอย่างยิ่ง ส่งผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ในกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยสมควรที่จะได้รับการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงบทบัญญัติแห่งประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ให้สอดคล้องกับทฤษฎีทางกฎหมายตลอดจนข้อตกลงระหว่างประเทศ อันจะนำไปสู่การควบคุมการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลทำให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล อันจะทำให้ประเทศไทยสามารถแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติด และปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้อย่างยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: ดุลพินิจ ยาเสพติด คณะรักษาความสงบแห่งชาติ

ABSTRACT

The objectives of this research were to study problems concern exercising of official's discretion, in accordance with National Council for Peace and Order Announcement No. 108/2557 (NCPO Announcement) on treating of suspect under drugs-related offense in order to allow them to partake in the rehabilitation and to look after rehabilitated individual and to suggest solutions for the problem by amending the law on exercising and controlling official's discretion in accordance with NCPO Announcement No. 108/2557 on treating of suspect under drugs-related offence in order to allow them to partake in the rehabilitation and to look after rehabilitated individual. The authors had studied, researched, reviewed and analyzed information from various sources on this matter in terms of provisions of international treaty, agreement and cooperation framework, and provisions of the constitution, law, policy's announcement, academic article, textbook, research papers, from both domestic and foreign sources. From our study, the authors had found that the key problem is using of official's discretion to verify whether an individual has drugs in his body or not, pertaining to NCPO Announcement 108/2557. Such problem was caused by ambiguous provisions of the law, as well as the non-conformity of the law and theory of public law and theory of criminal law and international principle of such matter. As a result, exercising and controlling of official's discretion are seriously inefficient which is eventually affecting the protection of individual's right and liberty under Thailand's justice system. Therefore, NCPO Announcement 108/2557 should be improved, modified and updated, so that it will conform to law theories and international agreements which will lead to more efficient controlling over official's discretion and ultimately allow Thailand to efficiently solve problems that stem from official's enforcing of NCPO Announcement 108/2557. Doing so also allows Thailand to be more accepted in the international stage, which will in turn allow Thailand to sustainably solve drug addiction or to stop the spread of drugs.

Keywords: Discretion, Drug, National Council for Peace and Order.

บทนำ

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของมนุษยชาติ (Human security) และยาเสพติดเป็นตัวการสำคัญในการบ่อนทำลายทรัพยากรบุคคลของชาติ ความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อทิศทางของนโยบาย และยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ตลอดจนกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ดำเนินการแก้ไขปัญหา และทุกรัฐบาลที่ผ่านมาให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระดับที่สูงมาก โดยการกำหนดเป็นวาระแห่งชาติ (National agenda) จึงทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม (protective regulatory policy) (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2558)

นอกจากนี้ ปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศ ที่จะต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด และดำเนินการแก้ไขอย่างจริงจัง เนื่องจากยังมีการลักลอบนำเข้ายาเสพติดจากแหล่งผลิตนอกประเทศเข้าสู่ประเทศไทยจำนวนมากอย่างต่อเนื่อง โดยพื้นที่หลักกว่าร้อยละ 80 ลักลอบนำเข้าในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือโดยเฉพาะในจังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และมีแนวโน้มไปนำเข้าทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันตกของประเทศเพิ่มมากขึ้น พื้นที่หมู่บ้าน/

ชุมชนที่ประสบปัญหาการแพร่ระบาดยาเสพติดมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นทุกขณะ การดำเนินการปราบปรามของเจ้าหน้าที่รัฐยังไม่สามารถตัดวงจรการค้ารายสำคัญที่อยู่ในและนอกเรือนจำได้ และขณะเดียวกันก็เกิดกลุ่มการค้ารายใหม่เพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะผู้ค้ารายย่อย และผู้เดินยา ซึ่งเป็นผลจากกำไรจำนวนมากที่ได้จากการค้ายาเสพติด จูงใจให้คนเหล่านี้เข้าสู่ระบบ (พิสุทธิ์ ภู่เงิน, 2558) อีกทั้งกลุ่มผู้เกี่ยวข้องรายใหม่ทั้งผู้ค้าและผู้ติดยาเสพติดยังคงเป็นปัญหาหลักในอนาคต และประเด็นที่ต้องให้ความสำคัญคือผู้ต้องหาในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดถึงร้อยละ 70 เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี (พระครูสมุห์ธนโชติ จิรธมโม, 2557) และในอนาคตปัญหายาเสพติดยังคงมีแนวโน้มรุนแรง และนับวันจะทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ ภายหลังจากคณะรักษาความแห่งชาติ (คสช.) เข้าควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 โดยประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.2557 แล้วนั้น คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญเร่งด่วนและเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติมีคำสั่ง ที่ 41/2557 เรื่อง การปราบปรามและหยุดยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติด ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2557 มีเนื้อหาสำคัญที่กำหนดให้หน่วยงานทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ดำเนินการปราบปรามและจับกุมผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้นำเข้ายาเสพติด ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการผลิต นำเข้าและค้ายาเสพติดอย่างจริงจัง การกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการตรวจสอบสถานบริการ หอพัก อาคารชุด หรือเกสต์เฮ้าส์ รวมทั้งโรงงานและสถานประกอบการอื่นๆ มิให้มีการซุกซ่อน จำหน่ายและเสพยาเสพติด ทั้งนี้หากพบว่ามีการปล่อยปละละเลย ให้ดำเนินคดีกับเจ้าของ หรือผู้ประกอบการอย่างเด็ดขาด อีกทั้งการกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาโดยทันที และติดตาม ดูแล ให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัด ให้สามารถกลับมาดำรงชีวิตได้ตามปกติทั้งในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ โดยประสานงานกับทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคประชาชน และองค์กรชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานดังกล่าวอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ยังได้ออกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ประกาศ คสช.) ฉบับที่ 108/2557 ลงวันที่ 21 กรกฎาคม 2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู โดยประกาศ คสช. ฉบับดังกล่าว มีเจตนารมณ์เพื่อให้การดำเนินการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดเป็นไปโดยเหมาะสม โดยกำหนดให้ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพ และมียาเสพติดไว้ในครอบครอง ตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศฉบับดังกล่าว ซึ่งไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม ได้รับการบำบัดฟื้นฟูโดยการยินยอม และได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องภายหลังผ่านการบำบัดฟื้นฟู รวมทั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดังกล่าว เพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลสูงสุด

ผู้วิจัย ซึ่งรับราชการในสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) กระทรวงยุติธรรม ได้รับทราบปัญหาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ตำบล จนถึงระดับหมู่บ้าน โดยพบว่าเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานภายใต้ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 อาทิ ปลัดอำเภอ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครชุมชน มีการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน เนื่องจากประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 นั้น ขาดความชัดเจนในส่วนของเนื้อหา ขาดความชัดเจนในการนิยามศัพท์และการตีความ ตลอดจนขาดความชัดเจนในการกำหนดหลักเกณฑ์ในการควบคุมการใช้ดุลพินิจ รวมถึงการจำกัดขอบอำนาจของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานที่อาจไปกระทบสิทธิของประชาชน ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานจำต้องนำหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตามกฎหมายของหน่วยงานของตนมาปฏิบัติงาน เมื่อแต่ละหน่วยงานมาปฏิบัติงานร่วมกันภายใต้ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/257 จึงส่งผลให้การทำงานมีความแตกต่างกันในรายละเอียด ผู้ปฏิบัติงานขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ขาดเครื่องมือและหลักเกณฑ์ที่มีประสิทธิภาพร่วมกันในการปฏิบัติงาน ไม่กล้าตัดสินใจในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดในระดับพื้นที่ภายใต้ความรับผิดชอบของตน ซึ่งปัญหาที่พบ อาทิ เจ้าหน้าที่ ผู้มีอำนาจในการตรวจปัสสาวะจะต้องประกอบไปด้วยผู้ใด เครื่องมือตรวจและหลักเกณฑ์การประเมินผลการตรวจพบยาเสพติดในร่างกายต้องใช้หลักเกณฑ์ของหน่วยงานใด การใช้ดุลพินิจในการส่งตัวผู้ติดยาเสพติดไปศูนย์คัดกรองหรือเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้น เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะใช้ดุลพินิจได้มากน้อยเพียงใด และต้องเป็นเจ้าหน้าที่

ระดับใดที่จะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ สิ่งเหล่านี้ล้วนเกิดจากการที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ไม่ได้ทำการควบคุมดุลพินิจในทางเนื้อหา ผ่านการบัญญัติกฎหมายที่มีความชัดเจน รัดกุม และป้องกันการตีความได้หลายทางไว้ ซึ่งกฎหมายในภาวะหรือสถานการณ์พิเศษเช่นนี้จำต้องมี ส่งผลให้เกิดปัญหาการใช้และการควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่ปฏิบัติงานเพื่อนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ตลอดจนการติดตาม ดูแล ช่วยเหลือภายหลังผ่านการบำบัดรักษาไปแล้ว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัญหาการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และแนวทางแก้ไขปัญหา
2. เพื่อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการใช้และควบคุมดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู และการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยทำการศึกษา ค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่างๆ จากบทบัญญัติของสนธิสัญญา ข้อตกลง และกรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมถึงบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ กฎหมาย คำแถลงนโยบาย บทความทางวิชาการ หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารประกอบการอบรมและเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ และการค้นคว้าจากอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมา แนวคิดพื้นฐาน หลักการและทฤษฎีทางกฎหมายมหาชนที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลพินิจ และทฤษฎีทางกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิด

1.1 การควบคุมการใช้ดุลพินิจตามกฎหมาย

การดำเนินการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูนั้น กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นผู้ใช้อำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการตรวจหรือทดสอบเพื่อหาสารเสพติดในร่างกายผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด การใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อพิจารณานำตัวผู้ต้องสงสัยดังกล่าวเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู หรือดำเนินคดีอาญา ตลอดจนการใช้อำนาจตามกฎหมายเพื่อติดตาม ช่วยเหลือ และดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งในแต่ละขั้นตอนต้องมีเหตุผลในการตัดสินใจ ในการดำเนินการว่ามีความเหมาะสม และเป็นไปเพื่อประโยชน์ต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด โดยหลีกเลี่ยงมิให้กระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เกินกว่าความจำเป็นในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในสังคม

การควบคุมดุลพินิจ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย และหลักนิติรัฐ ซึ่งส่งผลให้การกระทำทางปกครอง โดยฝ่ายปกครองต้องชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ องค์กรของรัฐฝ่ายปกครองจะกระทำการใดๆ ที่อาจมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพหรือประโยชน์อันชอบธรรมของเอกชนคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจ และจะต้องกระทำการที่มีลักษณะดังกล่าวภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด โดยนัยนี้ กฎหมายจึงเป็น “แหล่งที่มา” และ “ข้อจำกัด” ขององค์กรของรัฐฝ่ายปกครอง (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2534) ดังนั้น การตรวจสอบ จึงหมายถึง การสอบสวน การสอดส่อง การดูให้ถูกต้อง ก่อนการกระทำหรือมีนิติกรรมทางปกครองว่าฝ่ายปกครองดำเนินการดีหรือไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ถูกต้อง ในแง่นี้การตรวจสอบจึงหมายถึงการควบคุมก่อนการกระทำ ซึ่งมีลักษณะเป็นการป้องกันมิให้เกิดการละเมิดกฎหมายขึ้น เช่น การโต้แย้งคัดค้าน การปรึกษาหารือ การไต่สวนทั่วไป การให้ประชาชนรับรู้และเข้าถึงเอกสาร การให้เหตุผลในคำสั่งทางปกครอง สิทธิของคู่ความที่จะเข้าฟังการพิจารณาคดี เป็นต้น

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ (2532) ให้ความเห็นได้ว่า อำนาจดุลพินิจ คือ ความสามารถในการที่จะตัดสินใจออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งในบรรดาคำสั่งหลายๆ อย่าง ซึ่งกฎหมายเปิดช่องให้ เพื่อดำเนินการให้บรรลุเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่งอำนาจดุลพินิจ คืออำนาจที่กฎหมายให้แก่องค์กรของรัฐฝ่ายปกครององค์กรใดองค์กรหนึ่งโดยบัญญัติเปิดช่องว่างให้องค์กรของรัฐฝ่ายปกครององค์กรนั้นตัดสินใจได้อย่างอิสระว่าเมื่อมีข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้เกิดขึ้น ตนสามารถจะออกคำสั่งหรือไม่และสมควรจะสั่งโดยมีเนื้อความอย่างไร

1.2 ขั้นตอนการใช้ดุลพินิจ

การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เพื่อดำเนินการและปฏิบัติการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น มีหลักการสำคัญอยู่ 3 ขั้นตอน

(1) ขั้นตอนแรก คือ การวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยการวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้น ฝ่ายปกครองจะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากพยานหลักฐาน และต้องพิจารณาว่าพยานหลักฐานที่มีอยู่เพียงพอต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่าได้เกิดขึ้นหรือมีอยู่จริงหรือไม่ เมื่อได้ข้อเท็จจริงแน่ชัดแล้วจึงนำมาปรับกับบทกฎหมาย (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2526)

(2) ขั้นตอนที่สอง คือ การปรับบทกฎหมาย โดยกฎหมายจะบัญญัติข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบโดยใช้ถ้อยคำที่มีความชัดเจนแน่นอน แต่บางกรณีกฎหมายบัญญัติถ้อยคำที่มีความหมายกว้างๆ และไม่มีคำจำกัดความไว้ กรณีนี้ฝ่ายเจ้าหน้าที่จะต้องปรับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเข้ากับข้อกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยใช้วิจารณญาณเสมือนเช่นวิญญูชนโดยทั่วไปพึงเข้าใจ เช่น คำว่า “การกระทำที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐ” “มีพฤติการณ์เป็นภัยต่อสังคม” “การกระทำอันน่ารังเกียจ” เป็นต้น การที่กฎหมายบัญญัติถ้อยคำที่มีความหมายกว้างและไม่แน่นอน แสดงให้เห็นโดยปริยายว่า มีเจตนารมณ์ให้การปรับบทกฎหมายเข้ากับข้อเท็จจริงเป็นดุลพินิจของฝ่ายเจ้าหน้าที่นั่นเอง

(3) ขั้นตอนที่สาม คือ การตัดสินใจ ซึ่งต้องพิจารณาว่ากฎหมายกำหนดให้ฝ่ายเจ้าหน้าที่กระทำการได้เพียงประการเดียวหรือหลายประการ โดยดุลพินิจที่บัญญัติอยู่ในกฎหมายสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประการ คือ

(3.1) ดุลพินิจตัดสินใจ ฝ่ายปกครองจะใช้อำนาจหรือไม่ก็ได้ สังเกตได้จากถ้อยคำในกฎหมายมักใช้คำว่า “มีอำนาจ” “มีสิทธิ” “อาจ...ก็ได้” “เสียได้” “สามารถ” หรือ “ควรจะ” เป็นต้น

(3.2) ดุลพินิจเลือกกระทำ ฝ่ายปกครองมีอำนาจดุลพินิจว่า จะเลือกกระทำการใดในหลายประการให้สอดคล้องเหมาะสมกับข้อเท็จจริงหรือภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

1.3 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) เกิดขึ้นมาในยุคที่มีการตื่นตัวทางวิทยาศาสตร์ มีการศึกษาค้นคว้าโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่า ปฏิฐานนิยม (Positivist) ในช่วงศตวรรษที่ 19 โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical method) ที่ได้จากการสังเกต การทดลอง นักอาชญาวิทยาในยุคนั้น เห็นว่าการศึกษาเรื่องอาชญากรรมและการกระทำผิด ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษา โดยมุ่งเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคล เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งอาชญากรรม และนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ไขการกระทำผิด รวมทั้งควรปรับปรุงวิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิด

ดังนั้น ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิดในปัจจุบันจึงไม่ได้เป็นทฤษฎีใหม่ แต่เป็นทฤษฎีที่เคยใช้อยู่ในศาสนาคริสต์ตั้งแต่โบราณกาล เช่น การไถ่บาป หรือการสารภาพบาป เพื่อให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสเริ่มต้นชีวิตใหม่ ปัจจุบันเป็นทฤษฎีที่จำเป็นทฤษฎีหนึ่งสำหรับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในสังคม วิธีการทั้งหลายที่จะนำมาใช้ปฏิบัติต่อผู้ต้องโทษนี้จะต้องมีสภาพเป็นตัวบำบัด ตัดโอกาส หรือจำกัดความสามารถในการกระทำผิดของผู้ต้องโทษ วิธีการเหล่านี้จะต้องเป็นตัวกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ต้องโทษเพื่อความสุข ความพึงพอใจของผู้นั้น และเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรมอันจะพึงมีขึ้น (อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ, 2552) และกฎหมายอาญา มีเงื่อนไขในการกำหนดโทษอยู่ 2 ประเภท คือ ประเภทแรกเป็นเงื่อนไขตามทฤษฎีแก้แค้น และประเภทที่สอง เป็นเงื่อนไขที่ว่าด้วยการแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี โดยบำบัดตัดโอกาส หรือจำกัดความสามารถในการกระทำผิด (ลาวัลย์ หอนพรัตน์, 2554) กล่าวคือ การกระทำของมนุษย์ ถูกกำหนดจากปัจจัยต่างๆ มนุษย์ไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างอิสระ แต่ถูกกดดัน หล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ จนมีบุคลิกภาพที่บกพร่องและหันไปสู่การกระทำความผิด ซึ่งการกระทำความผิดเกิดจากปัจจัยหลายอย่างร่วมกัน อาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การลงโทษจึงไม่ควรมุ่งเน้นที่การกระทำความผิดเป็นหลัก แต่ควรพิจารณาจากสาเหตุที่ทำให้เกิด การกระทำความผิดและการแก้ไขไปที่สาเหตุของการกระทำความผิดนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้เชื่อว่า การลงโทษควรมีเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมากระทำผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมได้ตามปกติ จึงต้องมีการให้การเรียนรู้การอบรมให้เพียงพอที่เขาจะใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น การฝึกอาชีพ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำผิดไม่รู้สึกมีปมด้อยจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว (ศรัณยู โสสิงห์, 2558)

2. สนธิสัญญาระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา

2.1 อนุสัญญาระหว่างประเทศ

อนุสัญญาว่าด้วยยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ ทั้ง 3 ฉบับ ที่เป็นแม่แบบในการกำหนดนโยบายและกฎหมายยาเสพติดของประเทศสมาชิกทั่วโลก ได้แก่ อนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติด (Single Convention on Narcotic Drugs) ค.ศ.1961 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพิธีสาร ค.ศ.1972 (Protocol 1972) อนุสัญญาว่าด้วยวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท (UN Convention on Psychotropic Substances) ค.ศ.1971 และอนุสัญญาเดี่ยวต่อต้านการลักลอบค้ายาเสพติดและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอย่างผิดกฎหมายแห่งสหประชาชาติ (UN Convention against illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances) ค.ศ.1988 ได้กำหนดให้ประเทศภาคีมีสมาชิกสามารถใช้ดุลพินิจในการตรากฎหมายภายในของตนให้มีความยืดหยุ่น เพื่อที่จะสามารถแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละประเทศ ดังที่ประธานคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดระหว่างประเทศ (International Narcotics Control Board หรือ INCB) กล่าวไว้ว่า “มีความเข้าใจผิดบ่อยครั้ง ในบรรดาผู้วางนโยบายด้านยาเสพติดของประเทศสมาชิกว่า อนุสัญญาเหล่านี้กำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกต้องทำให้การเสพยาเสพติดและการมีไว้ในครอบครองเพื่อการเสพส่วนบุคคลเป็นความผิดอาญา ซึ่งในความเป็นจริงแล้วอนุสัญญาเหล่านี้ ไม่มีพันธกรณีที่จำเพาะเจาะจงที่จะต้องกำหนดให้การเสพยาเสพติด เป็นความผิดในตัวเอง อนุสัญญาไม่ได้ผูกมัดให้ประเทศภาคีสมาชิกต้องกำหนดการลงโทษทั้งทางอาญาหรือทางปกครอง ในความผิดฐานเสพยาเสพติด ในทางตรงกันข้าม คำปรารภของอนุสัญญาเหล่านี้กลับให้ความสำคัญกับสุขภาพและสวัสดิภาพของผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติดเป็นหลัก นอกจากนี้อนุสัญญาเหล่านี้ ก็ไม่ได้กำหนดให้มีการคุมขังผู้เสพยาเสพติด แต่เสนอแนะให้มีทางเลือกอื่นๆ แทนการพิพากษาลงโทษสำหรับผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติดมากกว่าซึ่งรวมถึงการรักษา การให้ความรู้ การบำบัดรักษา การฟื้นฟู และการกลับเข้าสู่สังคม การที่บางประเทศได้เลือกการคุมขังมากกว่าการบำบัดรักษา ถือเป็นการปฏิเสธความยืดหยุ่นของอนุสัญญาเหล่านี้” (สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอพระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา, 2559)

ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่าภายใต้อนุสัญญาทั้ง 3 ดังกล่าวข้างต้น รัฐภาคีอาจกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องเข้ารับมาตรการต่างๆ เช่น การบำบัดรักษา การศึกษา การดูแลภายหลัง การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพหรือการกลับคืนสู่สังคม

และในกรณีความผิดที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง และเมื่อรัฐภาคีเห็นเป็นการสมควร รัฐภาคีอาจกำหนดมาตรการต่างๆ แทนการตัดสินลงโทษหรือการลงโทษ เช่น การศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพหรือการกลับคืนสู่สังคม รวมถึงการบำบัดรักษาหรือการดูแลภายหลังการบำบัดรักษาในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ติดยาเสพติด หรืออาจพิจารณากำหนดมาตรการทางเลือกอื่นเพิ่มเติมภายใต้รัฐธรรมนูญและแนวคิดพื้นฐานของระบบกฎหมายภายในของรัฐภาคี

อย่างไรก็ตาม รัฐภาคีจะต้องพยายามประกันว่า รัฐภาคีจะใช้อำนาจดุลพินิจตามกฎหมายภายในของตนอันเกี่ยวกับการฟ้องร้องบุคคลในความผิดซึ่งบัญญัติไว้ เพื่อให้มาตรการปราบปราม การกระทำความผิดเหล่านั้นเกิดประสิทธิผลสูงสุด และให้คำนึงถึงความจำเป็นในการป้องปราม การกระทำความผิดดังกล่าวด้วย

2.2 หลักการว่าด้วยการบำบัดยาเสพติดขององค์การสหประชาชาติ

หลักการว่าด้วยการบำบัดยาเสพติดขององค์การสหประชาชาติ (Principle of drug dependence treatment) เป็นแนวทางร่วมกันของสำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UN Office on Drugs and Crime หรือ UNODC) และองค์การอนามัยโลก (World Health Organization หรือ WHO) ด้วยตระหนักว่าประชากรโลกประมาณ 205 ล้านคน ยังคงเสพยาเสพติดโดยผิดกฎหมาย รวมทั้งยังมีประชากรโลกอีก 25 ล้านคนที่ได้รับความทุกข์จากการติดยาเสพติด ปัญหายาเสพติดได้แพร่ระบาดไปทั่วโลกส่งผลกระทบก่อให้เกิดปัญหาด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งในประเทศด้อยพัฒนาและประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลาย การแก้ปัญหายาเสพติดต้องเป็นการดำเนินงานที่มีความสมดุลระหว่างการปราบปรามยาเสพติด การป้องกันยาเสพติด และการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การติดยาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเกี่ยวโยงกับปัญหาสังคมอื่นๆ ทั้งนี้สามารถสรุปสาระสำคัญของแนวทางการบำบัดรักษายาเสพติดขององค์การสหประชาชาติได้ดังนี้ (อาภาศิริ สุวรรณานนท์ และคณะ, 2556)

(1) การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดต้องมีความสะดวกและเข้าถึงง่าย

(2) ต้องมีการคัดกรองการประเมินและการวินิจฉัยโรคในการวางแผนการบำบัดรักษา

(3) การบำบัดรักษาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงในชีวิตและธรรมชาติของผู้ติดยา

(4) การบำบัดรักษาต้องคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนและการเคารพศักดิ์ศรีของผู้เข้ารับการบำบัด

(5) การดำเนินการบำบัดรักษาแก่กลุ่มผู้ป่วยพิเศษ

(6) การจัดให้มีระบบการบำบัดรักษาในหน่วยงานภายในกระบวนการยุติธรรม

(7) การมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบำบัดรักษา

(8) การดำเนินงานบำบัดรักษาการติดยาเสพติดต้องได้รับการกำกับดูแลที่ถูกต้อง

(9) ระบบการบำบัดรักษาต้องมีการพัฒนานโยบายด้านการบำบัดรักษาอย่างต่อเนื่อง มีการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และสร้างความร่วมมือในการให้บริการด้านการบำบัดรักษาอย่างทั่วถึง

2.3 กฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในต่างประเทศ

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยนำเสนอกฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดผู้ติดยาเสพติดที่สามารถเทียบเคียงได้กับการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 และหลักกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายในกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศสำหรับการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดที่สำคัญ ได้แก่ สมาพันธรัฐสวิส สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ และสหรัฐอเมริกา ดังนี้

(1) สมาพันธรัฐสวิส

สมาพันธรัฐสวิส เป็นประเทศแรกของโลกที่สนองตอบนโยบายในการทำให้การเสพยาเสพติดไม่เป็นความผิด (Decriminalization of drug use) ตามแนวทางของคณะกรรมาธิการสากลว่าด้วยนโยบายยาเสพติด และหันมาลงทุนทางนโยบายในบริการสุขภาพและบริการลดอันตรายจากการเสพยาเสพติด เช่น การกำหนดให้การครอบครองกัญชาในปริมาณเล็กน้อยไม่เป็นความผิด ส่วนการครอบครองและเสพยาเสพติดชนิดอื่นๆ ยังคงกำหนดให้มีบทลงโทษทางอาญา แต่เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจได้พิจารณาถึงปริมาณยาเสพติดที่ครอบครองแล้วพบว่า มีปริมาณที่เล็กน้อยสำหรับใช้เป็นการส่วนบุคคล ก็มีดุลพินิจที่จะยกเว้น

การฟ้องคดี การยกเว้นการพิพากษา หรือยกเว้นการออกคำเตือน ทั้งนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจำต้องพิจารณาถึงปริมาณขั้นต่ำตามกฎหมายเพื่อให้การครอบครองยาเสพติดเล็กน้อยไม่เป็นความผิด (Use of thresholds to decriminalize possession of small quantities) ประกอบการตัดสินใจนั้นด้วย (Rahman, 2011)

(2) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

กฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดผู้ติดยาเสพติดของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งมีลักษณะเทียบเคียงได้กับประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 นั้น คือรัฐบัญญัติ ว่าด้วยสารควบคุม ค.ศ.1981 (Betäubungsmittelgesetz 1981) มีจุดเด่นในการดำเนินการในลักษณะโดยการลดอันตรายจากการใช้ยาเป็นหลัก โดยมีเนื้อหาสำคัญคือการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีดุลพินิจตามกฎหมายในการอนุญาตให้ใช้และครอบครองยาเสพติดบางประเภท แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดต่างๆ เพื่อความปลอดภัยในการใช้ยา สำหรับประเทศไทย การลดอันตรายจากการใช้ยานั้น เป็นรูปแบบหนึ่งในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจในสถานพยาบาล ซึ่งมีการให้สารสังเคราะห์ทดแทนยาเสพติด รวมถึงการใช้ยาเสพติดบางชนิดในการบำบัดรักษา เพื่อลดอาการอยากยาและป้องกันการเสียชีวิตจากอาการอยากยาสำหรับผู้ติดยาเสพติดรุนแรงเท่านั้น (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์, 2556)

(3) ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์

นับตั้งแต่ ค.ศ.1980 ราชอาณาจักรเนเธอร์แลนด์ เริ่มใช้นโยบายการทำให้การเสพยาเสพติดไม่เป็นความผิดโดยพฤตินัย กล่าวคือ ตัวบทกฎหมายสำหรับการเสพและครอบครองยาเสพติดยังเป็นความผิดตามกฎหมายซึ่งมีโทษทางอาญาอยู่ แต่ในขั้นตอนการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งถูกกำหนดโดยนโยบายรัฐบาลนั้น กำหนดให้การมีไว้ในครอบครองเพื่อเสพเป็นความผิดอาญา แต่ตำรวจและอัยการได้รับคำสั่งไม่ให้มีการจับกุม คุมขัง หรือกระทำการใดๆ ต่อไป รวมถึงการดำเนินคดีในชั้นศาลด้วย ตราบที่ไม่มีข้อบ่งชี้ถึงเจตนาในการจัดหาหรือจำหน่ายซึ่งยาเสพติดของผู้กระทำผิด โดยอำนาจในการใช้ดุลพินิจของตำรวจและอัยการดังกล่าว จะถูกตรวจสอบอย่างเข้มงวดจากรัฐบาล เพื่อให้มั่นใจว่า การดำเนินการตามนโยบายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Global Commission on Drug Policy, 2014)

(4) สหรัฐอเมริกา

กฎหมายเกี่ยวกับการบำบัดผู้ติดยาเสพติดของสหรัฐอเมริกาที่สามารถเทียบเคียงเนื้อหาบางส่วนได้กับประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 คือ รัฐบัญญัติว่าด้วยสารควบคุมของรัฐบาลกลาง ค.ศ.1970 (United States code (USC). Controlled substances act 1970 หรือ CSA) มีเนื้อหาที่กำหนดให้มีมาตรการส่งเสริมการบำบัดรักษาสำหรับผู้กระทำความผิด เสพยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อย เช่น การครอบครองกัญชาหรือการเสพกัญชาในปริมาณเล็กน้อย ทั้งนี้ การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในระบบสมัครใจของสหรัฐอเมริกา ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ด้านยาเสพติดประจำมลรัฐหรือท้องถิ่น หรือดำเนินการโดยโรงพยาบาล สถานพยาบาล คลินิกเอกชน ภายใต้การควบคุมดูแลจากมลรัฐ หรือท้องถิ่น ทั้งนี้การบำบัดรักษานั้นให้ดำเนินการภายใต้มาตรฐานและรูปแบบการบำบัดรักษา ที่กระทรวงสาธารณสุขและสถาบันวิจัยด้านยาเสพติดแห่งชาติสหรัฐอเมริกาเป็นผู้กำหนด (National Institute on Drug Abuse, 2008) ซึ่งใช้ครอบคลุมการบำบัดรักษาทั้งหน่วยงานของรัฐและเอกชน

ทั้งนี้นับตั้งแต่ ค.ศ.2012 สหรัฐอเมริกา เริ่มใช้นโยบายการผันตัวโดยตำรวจ (Police diversion) สำหรับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดระดับล่างหรือความผิดเล็กน้อย เช่น การค้าและการมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อย โดยการผันตัวผู้กระทำความผิดเหล่านี้ เกิดขึ้น ณ จุดที่จับกุม โดยกฎหมายกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับกุมต้องทำการประเมินผู้กระทำความผิดเพื่อการผันตัว โดยต้องพิจารณาถึงความถี่ในการใช้สารเสพติด และความจำเป็นในการใช้สารเสพติด ตลอดจนพิจารณาถึงสภาพเศรษฐกิจ ครอบครัว สังคม อาชีพ และปัญหาสุขภาพของผู้กระทำผิดประกอบด้วย ซึ่งการผันตัวออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้น ส่งผลให้ผู้กระทำผิดไม่ถูกจับกุมและคุมขัง แต่จะได้รับบริการความช่วยเหลือทางกฎหมาย การฝึกหรือการเข้าทำงาน ความช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย และการให้คำปรึกษาโดยใช้ชุมชนเป็นหลัก โดยเมืองซีแอตเทิลได้นำแบบจำลองการผันตัวโดยตำรวจไปใช้ในโครงการที่เรียกว่า การนำการบังคับใช้กฎหมายมาช่วยในการผันตัว (Law Enforcement Assisted Diversion หรือ LEAD) ซึ่งประสบผลสำเร็จอย่างยิ่ง โดยพบว่าผู้กระทำความผิดที่ผ่านโครงการ

ดังกล่าว ลดโอกาสในการถูกจับกุมในอนาคตลงถึงร้อยละ 58 เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่กระทำผิดที่ไม่ผ่านโครงการดังกล่าว (Collins, Lonczak & Clifasefi, 2015)

2.4 ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/255 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดเพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู และการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 108/2557 ดังกล่าวนั้น กำหนดขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาผู้เสพ และผู้ติดยาเสพติดโดยเฉพาะ โดยมุ่งหมายที่จะนำตัวผู้เสพ หรือผู้ติดยาเสพติดเหล่านั้นเข้ารับการบำบัดรักษาที่ได้มาตรฐานเดียวกันตลอดจนลดอัตราการจับกุมดำเนินคดีในความผิดฐานเสพ และครอบครองยาเสพติดเพื่อเสพ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) ในกรณีที่ผู้ใดต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการนำตัวผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และเมื่อผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูปฏิบัติครบถ้วน ตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู และได้รับการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกหนังสือรับรองเพื่อเป็นหลักฐานการผ่านการบำบัดรักษาและฟื้นฟู

(2) ในกรณีที่ข้อเท็จจริงปรากฏภายหลังว่าผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูนั้นต้องหา หรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่น ซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือต้องคำพิพากษาให้จำคุก ให้ส่งตัวผู้นั้นดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

(3) กำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร จัดตั้งศูนย์ เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในทุกอำเภอและทุกเขต และจัดตั้งศูนย์เพื่อประสานการดูแล ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในระดับอำเภอหรือเขต และระดับจังหวัดหรือกรุงเทพมหานคร

(4) กำหนดให้มีศูนย์เพื่อการคัดกรองผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการคัดกรองและจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการคัดกรองเพื่อจำแนกผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู และการส่งต่อผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูไปยังสถานบำบัดฟื้นฟูหรือสถานที่อื่นตามที่หัวหน้าศูนย์กำหนด ทั้งนี้ ให้กระทรวงสาธารณสุข และกรุงเทพมหานครประสานการดำเนินงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(5) กำหนดให้มีศูนย์เพื่อประสานการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู มีอำนาจหน้าที่จัดระบบ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูในจังหวัด ให้มอบหมายกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ หรืออาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน เป็นผู้ติดตามดูแลและช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู สำหรับกรุงเทพมหานครให้มอบหมายผู้อำนวยการเขต ผู้นำองค์กรชุมชน อาสาสมัครคุมประพฤติ หรืออาสาสมัครสาธารณสุขกรุงเทพมหานครเป็นผู้ดำเนินการ

(6) กำหนดให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องแจ้งชื่อตัว ชื่อสกุล เลขประจำตัวประชาชน และที่อยู่ของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ต่อสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดส่งข้อมูลไปยังหน่วยงานที่มีหน้าที่ดำเนินการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู

2.5 กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดในประเทศไทย

สำหรับเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดตามที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 กำหนด ซึ่งไม่ได้นิยามศัพท์ไว้เป็นการเฉพาะนั้น จึงต้องทำความเข้าใจถึงเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ที่มีอำนาจในการตรวจ หรือทดสอบปัสสาวะ ตามที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 มีเจตนารมณ์มุ่งหมายถึง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

(1) เจ้าพนักงาน ป.ป.ส. ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519

(2) พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522

(3) เจ้าพนักงาน ตามพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ.2522

(4) เจ้าพนักงาน ตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522

(5) พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533

(6) พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534

(7) พนักงานเจ้าหน้าที่ ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545

ซึ่งเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายแต่ละฉบับ ต่างก็มีประเภท ระดับ ตำแหน่ง และอำนาจหน้าที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตรากฎหมายลำดับรองเพื่อรองรับและกำหนดรายละเอียดที่มากขึ้น เช่น กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจสอบผู้ขับขี่ ซึ่งได้เสพยาเสพติดให้โทษประเภท 1 เฉพาะแอมเฟตามีนหรือเมทแอมเฟตามีน พ.ศ.2548 (ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522) ประกาศกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม (ฉบับที่ 16) พ.ศ.2540 เรื่อง แต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อปฏิบัติการตามพระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ.2533 ประกาศกรมการขนส่งทางบก เรื่องกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการตรวจหรือทดสอบสารเสพติดให้โทษเฉพาะแอมเฟตามีนและเมทแอมเฟตามีน และกำหนดเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตรวจหรือทดสอบหรือสั่งให้ผู้ได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประจำรถในขณะปฏิบัติหน้าที่รับการตรวจหรือทดสอบ พ.ศ.2553 (ออกตามความในพระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ.2522) ประกาศคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ เรื่อง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกายหรือไม่ (ออกตามความในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522) และประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกายหรือไม่ (ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519) เป็นต้น

การอภิปรายผล

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกายหรือไม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการพิสูจน์ทราบเบื้องต้นว่า บุคคลนั้นได้กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดให้โทษแล้วแต่กรณี ซึ่งเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 หรือไม่นั้น ดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์และวิธีการตามประกาศคณะกรรมการควบคุมยาเสพติดให้โทษ เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกายหรือไม่ ออกตามความในพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 และตามประกาศคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เรื่อง การกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษอยู่ในร่างกายหรือไม่ ออกตามความในพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ.2519 เพื่อให้พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ สามารถใช้อำนาจในการตรวจหรือทดสอบต่อบุคคลที่ต้องสงสัยว่าเสพยาเสพติดให้โทษ เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ ซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายมีกรอบและทิศทางในการปฏิบัติงาน และเพื่อใช้ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มิให้ไปกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัย และต้องเข้ารับการตรวจหรือทดสอบดังกล่าวด้วย

จากการศึกษาพบว่าประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ประกาศ คสช.) ฉบับที่ 108/2557 ไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดอำนาจในการตรวจหรือทดสอบหายาเสพติดในร่างกายของบุคคล ตลอดจนประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ประกาศสำนักงาน ป.ป.ส.) เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2557 (แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 3 พ.ศ.2558 ที่ออกตามประกาศ คสช. ฉบับดังกล่าว ก็ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ หรือเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษในร่างกายแต่อย่างใด ส่งผลให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติว่า เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด กลุ่มใด ประเภทใด และระดับใดจะเป็นผู้มีอำนาจในการตรวจ

หรือสั่งให้มีการทดสอบว่าบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษในร่างกาย และเจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการตรวจหรือทดสอบนั้น จะใช้หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขใดเป็นหลักในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ไม่ได้กำหนดนิยามความหมายของคำว่า “เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด” ไว้ว่าเป็นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายฉบับใดบ้าง เจ้าหน้าที่ประเภท และระดับใดที่มีอำนาจตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษในร่างกาย เฉกเช่น กฎหมายยาเสพติดฉบับอื่นๆ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับยาเสพติดและผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง อาศัยข้อความที่ปรากฏในประกาศฉบับดังกล่าว ประกอบกับเจตนารมณ์ นโยบายและข้อสั่งการของผู้บังคับบัญชาที่จะนำผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับดังกล่าว มาเป็นข้ออ้างในการดำเนินการตรวจหรือทดสอบปัสสาวะของผู้ติดยาเสพติด ซึ่งส่งผลให้การกระทำดังกล่าวปราศจากอำนาจตามกฎหมายในการดำเนินการ ทำให้ผู้ต้องสงสัยที่ปฏิเสธการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูตามประกาศ คสช. ฉบับดังกล่าวต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมิชอบ เพราะการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายไม่ได้ถูกดำเนินการโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ตั้งแต่ต้น จึงทำให้กระบวนการตรวจหรือทดสอบร่างกายของบุคคล ตลอดจนการจับกุม และส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวน เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากขาดการกำหนดบทบัญญัติในการควบคุมการปฏิบัติงานและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนและกระทบกระเทือนต่อระบบยุติธรรมทางอาญาของประเทศอย่างยิ่ง

ดังนั้น การที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 รวมถึงประกาศสำนักงาน ป.ป.ส. ซึ่งออกตามข้อ 1 แห่งประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ไม่ได้กำหนดให้มีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษในร่างกาย เป็นการเฉพาะสำหรับการบำบัดฟื้นฟู ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานจากหลายหน่วยงานจำต้องกลับไปใช้ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายของหน่วยงานของตน ซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องของการปฏิบัติ วิธีการ และเงื่อนไข ส่งผลให้การดำเนินการตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ขาดเอกภาพในการดำเนินการ ทำให้ผู้ติดยาเสพติดได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ทั้งที่อยู่ภายใต้กฎหมายและเจตนารมณ์เพื่อการบำบัดฟื้นฟูอย่างเดียวกัน ก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนซึ่งสิทธิของผู้ติดยาที่เป็นผู้ป่วย ซึ่งสมควรได้รับการบำบัดฟื้นฟูและแก้ไขพฤติกรรมให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตปกติในสังคมได้อย่างสมบูรณ์ มากกว่าการถูกลงโทษในทางอาญาหรือการควบคุมพฤติกรรมในทางปกครองภายในศูนย์บังคับบำบัดยาเสพติด

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยรวบรวมข้อเท็จจริง และสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน ประกอบการศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงปัญหาอันเกิดจากความไม่ชัดเจนของตัวบทกฎหมาย และส่งผลกระทบต่อการบังคับใช้กฎหมายตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ซึ่งจะขอยกตัวอย่างมานำเสนอในบทความนี้ 2 กรณี ดังนี้

1) สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 1 ได้รับการร้องเรียนจากประชาชน ในพื้นที่อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจอาสา ตั้งจุดตรวจยาเสพติดที่อาจมิชอบด้วยกฎหมาย จึงทำการตรวจสอบ พบว่า เป็นชุดรักษาความสงบประจำหมู่บ้าน (ชรบ.) ร่วมกับกำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำบลสองคอนเหนือ อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ดำเนินการตั้งจุดตรวจ จุดสกัดกั้นยาเสพติดในบริเวณชุมชน และทำการทดสอบปัสสาวะโดยชุดตรวจหาสารเสพติดในปัสสาวะแบบตลับ แก่ผู้ที่ผ่านเข้าออกในชุมชน ทั้งผู้ขับขี่รถยนต์ และรถจักรยานยนต์ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานดังกล่าวให้ข้อมูลว่า เป็นการดำเนินงานตามคำสั่งของศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ที่ให้เฝ้าระวังป้องกันการค้ายาเสพติดในชุมชน และค้นหา คัดกรองผู้ติดยาเสพติด เพื่อนำเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ให้ได้จำนวนเป้าหมายตามที่จังหวัดกำหนด ซึ่งจะได้นำผู้ติดยาเสพติดที่ค้นหาและคัดกรองแล้ว นำตัวเข้ารับการบำบัดในค่ายศูนย์ขวัญแผ่นดินต่อไป (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 1, 2559)

2) นายอำเภอคลองหลวง ในฐานะผู้อำนวยการศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ในฐานะผู้ปฏิบัติงานแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับพื้นที่ ให้สัมภาษณ์ว่า “การที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ไม่ได้กำหนดนิยามศัพท์ เป็นการเฉพาะ ว่าเจ้าหน้าที่หน่วยใด ตำแหน่งใด ระดับใด เป็นผู้มีอำนาจดำเนินการนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู แต่ให้ย้อนกลับไปดูกฎหมายของแต่ละหน่วยงานที่ดำเนินการอยู่ว่าเจ้าหน้าที่ใดเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการนั้น ถือได้ว่าเป็นการสร้างขั้นตอนที่ยุ่งยาก ขาดเอกภาพในการทำงาน ส่งผลให้การดำเนินงานบำบัดฟื้นฟูตามประกาศฉบับ

ดังกล่าวแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เพราะผู้ปฏิบัติงานใช้อำนาจตามกฎหมายแตกต่างกัน แต่มีจุดประสงค์ในการนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระบบเดียวกัน จึงทำให้เกิดปัญหาว่า ก่อนเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ผู้ต้องสงสัยได้ผ่านกระบวนการจากเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายแต่ละฉบับแตกต่างกัน ตรงนี้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นแล้ว เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้กำหนดนโยบายจำต้องเร่งแก้ไขโดยเร็ว”

ดังกรณีข้อเท็จจริงตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อบุคคลใดที่ถูกตรวจหรือทดสอบร่างกายแล้วพบว่า มียาเสพติดในร่างกาย ก็จะตกเป็นผู้ต้องสงสัยว่าเป็นการกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ หรือเสพและครอบครองยาเสพติดให้โทษ ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ในทันที โดยหากผู้ต้องสงสัยดังกล่าว เสพยาเสพติดมาจริง และยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู กรณีนี้ก็สำเร็จลุล่วงตามเจตนารมณ์ของประกาศฉบับดังกล่าว ที่ต้องการนำผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างเหมาะสม แต่หากผู้ต้องสงสัย ไม่ยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูก็จะถูกส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีต่อไป ซึ่งกรณีนี้ จะทำให้ผู้ต้องสงสัยเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมิชอบ เพราะการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายไม่ได้ถูกดำเนินการโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ตั้งแต่ต้น จึงทำให้กระบวนการตรวจหรือทดสอบร่างกายของบุคคล ตลอดจนการจับกุม และส่งตัวไปยังพนักงานสอบสวน เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ขัดต่อทฤษฎีว่าด้วยการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู และไม่สอดคล้องกับสนธิสัญญา หลักการระหว่างประเทศ ตลอดจนกฎหมายของนานาอารยประเทศ อันเนื่องมาจากการที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ขาดการควบคุมเนื้อหาทางกฎหมายที่กำหนดดุลพินิจในการใช้และตีความกฎหมายที่ชัดเจน รัดกุม เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เพื่อนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของระเบียบ ประกาศ หรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ซึ่งถือเป็นการควบคุมการใช้อำนาจหน้าที่และควบคุมดุลพินิจอีกทางหนึ่ง ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 อาจใช้โอกาสจากความไม่ชัดเจนของกฎหมาย และไม่มีระเบียบ กฎเกณฑ์รองรับ ดำเนินการตรวจหรือทดสอบยาเสพติดในร่างกายของบุคคล เพื่อเรียกรับผลประโยชน์จากความไม่รู้ และไม่เข้าใจเนื้อหาของกฎหมายจากประชาชน เพื่อแลกกับการไม่ถูกจับกุมดำเนินคดี หรือส่งตัวเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู หรืออาจอาศัยโอกาสจากความไม่ชัดเจนของกฎหมายดังกล่าว ผลักให้ผู้ติดยาเสพติดต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูอย่างไม่เป็นธรรมและไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งถือว่ากระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และระบบยุติธรรมทางอาญาของประเทศอย่างยิ่ง

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาพบว่าประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (ประกาศ คสช.) ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟู และการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู รวมถึงประกาศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ประกาศสำนักงาน ป.ป.ส.) เรื่อง การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟูและการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู พ.ศ.2557 (แก้ไขเพิ่มเติม) ฉบับที่ 3 พ.ศ.2558 ไม่ได้กำหนดให้มีหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษในร่างกาย เป็นการเฉพาะซึ่งถือเป็นการควบคุมดุลพินิจโดยวิธีการกำหนดเนื้อหาทางกฎหมายที่ชัดเจนอีกวิธีหนึ่ง นอกเหนือจากการกำหนดให้เจ้าหน้าที่มีดุลพินิจพิจารณา ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเผชิญอยู่ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงานจากหลายหน่วยงาน จำต้องกลับไปใช้กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ในการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายของหน่วยงานของตน ซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องของการปฏิบัติ วิธีการและเงื่อนไข ส่งผลให้การดำเนินงาน ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ของเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดมีอำนาจดุลพินิจที่กว้างเกินไป ตลอดจนขาดมาตรฐานขั้นต่ำ ในการพิจารณาเพื่อนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ส่งผลให้เอกภาพในการดำเนินงานนำตัวผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูของประเทศขาดหายไป ผู้ติดยาเสพติดได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันทั้งจากเจ้าหน้าที่ และหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดคนละฉบับ ส่งผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนที่ควรจะได้รับการปฏิบัติในเรื่องเดียวกัน

ภายใต้กฎหมายและมาตรฐานเดียวกัน และท้ายที่สุดผู้ติดยาเสพติดเหล่านี้อาจถูกผลักดันเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอันเกิดจากการใช้ดุลพินิจที่ไม่ชอบ และเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่ หรือไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายสากล อันสืบเนื่องจากการที่ประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ตลอดจนประกาศสำนักงาน ป.ป.ส. ดังกล่าวข้างต้น ไม่ได้กำหนดเนื้อหา หลักเกณฑ์ วิธีการในการปฏิบัติงานหรือเนื้อหาที่ชัดเจนเพื่อควบคุมการใช้ดุลพินิจ ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปในแนวทางเดียว ซึ่งอาจจะส่งผลเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมของประเทศในระยะยาวได้อีกด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติ บทนิยามศัพท์ของคำว่า เจ้าหน้าที่ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 เรื่อง การปฏิบัติต่อผู้ต้องสงสัยว่ากระทำผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด เพื่อเข้าสู่การบำบัดฟื้นฟูและการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้มีความชัดเจน ว่าหมายถึงเจ้าหน้าที่หน่วยงานใด และระดับใด ตลอดจนการเพิ่มเติมบทบัญญัติให้มีการตรากฎหมายลำดับรอง เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการตรวจหรือทดสอบว่าบุคคลใดมียาเสพติดให้โทษในร่างกายหรือไม่ ตามประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 ด้วย ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมายตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายที่เป็นเอกภาพและเสมอภาคกัน อันจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาผู้ติดยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมในทางอาญาของประเทศไทยให้ทัดเทียมนานาอารยประเทศอีกทางหนึ่งด้วย โดยเสนอแนะให้ยกเลิกข้อ 1 แห่งประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 เดิม ดังนี้

“ข้อ 1 ในกรณีที่ผู้ใดต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู และได้รับการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกหนังสือรับรองเพื่อเป็นหลักฐาน

การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด”

โดยแก้ไขเพิ่มเติมข้อ 1 แห่งประกาศ คสช. ฉบับที่ 108/2557 โดยใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

“ข้อ 1 ในกรณีที่ผู้ใดต้องสงสัยว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือเสพและมียาเสพติดไว้ในครอบครองตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดตามบัญชีท้ายประกาศนี้ ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นซึ่งเป็นความผิด ที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล และไม่มีพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่นหรือสังคม หากผู้นั้นยินยอมเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดดำเนินการให้ผู้นั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู

ในกรณีที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูปฏิบัติครบถ้วนตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดกำหนดเกี่ยวกับการบำบัดฟื้นฟู และได้รับการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกหนังสือรับรองเพื่อเป็นหลักฐาน

การนำตัวผู้ต้องสงสัยเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู การบำบัดฟื้นฟู และการประเมินเป็นผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู และหลักเกณฑ์ในการตรวจหรือทดสอบหาสารเสพติดในร่างกายของผู้ต้องสงสัย ตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประกาศกำหนด

เจ้าหน้าที่ตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ประเภทใด ตำแหน่งใด และระดับใด จะมีอำนาจหน้าที่ตามประกาศฉบับนี้ให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด เป็นผู้ประกาศกำหนด

ฐานความผิดที่มีโทษจำคุกใด หรือพฤติกรรมใดที่อาจก่อให้เกิดเป็นอันตรายแก่ผู้อื่น หรือสังคม ตามความในวรรคหนึ่งให้เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ประกาศกำหนด”

นอกจากนี้ยังเห็นควรนำหลักการที่แก้ไขใหม่นี้ไปบัญญัติเพิ่มเติมใน (ร่าง) ประมวลกฎหมายยาเสพติด ฉบับที่ยกร่างโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม โดยนำหลักการดังกล่าวไปผนวกไว้ในภาค 3 ว่าด้วยการบำบัดรักษา การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและมาตรการอื่นแทนการลงโทษ ลักษณะ 1 การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด หมวด 1 บททั่วไป ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.ศิริโรจน์ รัฐประเสริฐ อาจารย์ ดร.นิสิต อินทมาโน อาจารย์ ดร.สมบัติ พฤฒิพงศภัค และอาจารย์ พ.ต.ท.ดร.ศักดิ์วุฒิ วิบูลสมัย เป็นอย่างสูง ที่ทุกท่านกรุณาให้คำปรึกษาและชี้แนะการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผศ.ดร.พรชัย เลื่อนฉวี ที่กรุณาให้คำชี้แนะในการสรุปและเขียนบทความในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ชาญชัย แสวงศักดิ์. 2534. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายปกครอง เล่ม 1.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ปรีดี เกษมทรัพย์. 2526. **กฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป.** พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

พระครูสมุห์ธนโชติ จิรธมฺโม (เขื่อนเพชร). 2557. การศึกษาวิเคราะห์พุทธวิธีในการแก้ปัญหาความรุนแรงของเยาวชน. **วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่.** 15(2): 17-26.

พิสุทธิ์ ภู่เงิน. 2558. **การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการของ ป.ป.ส. เพื่อลดปัญหายาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีศึกษา: อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี.** รายงานการศึกษาส่วนบุคคลหลักสูตร “หลักสูตรนักบริหารระดับสูง” รุ่นที่ 82 วิทยาลัยนักบริหาร สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ลาวัลย์ หอนพรัตน์. 2554. **ทฤษฎีการแก้ไขผู้กระทำผิด.** เอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงาน และกระบวนการยุติธรรม. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. 2532. การควบคุมการใช้ดุลพินิจการปกครองโดยองค์กรตุลาการ. **วารสารกฎหมายปกครอง.** 8: 33.

ศรัณยู โสสิงห์. 2558. คลินิกให้คำปรึกษาด้านจิตสังคมอีกหนึ่งเส้นทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. **วารสารสำนักงาน ป.ป.ส.**. 31(2): 34-39.

ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. 2556. **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษากฎหมายยาเสพติดในต่างประเทศ: ศึกษาเฉพาะกรณีประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สวิตเซอร์แลนด์ เยอรมัน โปรตุเกส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

สำนักกิจการในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา. 2559. **วิธีการสาธารณสุขในการจัดการกับการเสพยาเสพติดในทวีปเอเชีย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2558. **แผนยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด พ.ศ.2558-2562.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงยุติธรรม.

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภาค 1. 2559. **บันทึกข้อความ ที่ ยธ 1109(ปพ.)/206 ลงวันที่ 1 เมษายน 2559 เรื่อง รายงานสถานการณ์เหตุประจำวัน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. 2552. **ทฤษฎีอาญา.** กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

อาภาศิริ สุวรรณานนท์ และคณะ. 2556. **การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

Collins, S., Lonczak, H., and Clifasefi, S. 2015. **LEAD Program Evaluation: Recidivism Report.** Washington: University of Washington and Harborview Medical Centre.

Global Commission on Drug Policy. 2014. **Taking Control: Pathways to Drug Policies That Work.** Geneva. Switzerland: The Secretariat of Global Commission on Drug Policy.

National Institute on Drug Abuse. 2008. **Principles of drug addiction treatment a research-based guide.** (Online). Available: https://www.drugabuse.gov/sites/default/files/podat_1. pdf (20 April 2016)

Rahman, F. 2011. **Swiss drug policy (Kuala Lumper: Malaysian AIDS Council).** (Online). Available: http://www.mac.org.my/v3/wp-content/uploads/2011/09/Swiss_Drug_Policy_ Report.pdf (30 April 2016)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของการรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ในจังหวัดพิษณุโลก

LOCAL WISDOM OF FOLK DISEASE PRESERVATION IN PHITSANULOK PROVINCE

วิเรขา กาญจนศิริ เติมศักดิ์ สุวรรณศักดิ์ ชัยพัชร เลิศรักษ์ทวีกุล และกรรณสิทธิ์ สะและน้อย

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของการรักษาโรคแบบพื้นบ้านในจังหวัดพิษณุโลก

LOCAL WISDOM OF FOLK DISEASE PRESERVATION IN PHITSANULOK PROVINCE

วิเรขา กาญจนศิริ เติมศักดิ์ สุวรรณศักดิ์ ชัยพัชร เลิศรักษ์ทวีกุล และกรรณสิทธิ์ สะและน้อย
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการได้รับและสะสมความรู้ การจัดเก็บความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรของชาวบ้านในจังหวัดพิษณุโลก 2) ศึกษาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรของชาวบ้านในจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวบ้านที่เคยรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรในจังหวัดพิษณุโลก ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 16 คน ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมือง ร้อยละ 37.50 นอกนั้นอยู่ในอำเภอวังทอง อำเภอพรหมพิราม อำเภอบางระกำ อำเภอบางกระทุ่ม และอำเภอนครไทย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา 0.67-1.00

ผลการวิจัย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการใช้สมุนไพรรักษาโรค ได้แก่ โรคปวดท้อง ท้องอืด แน่นท้อง ขับลม เคลือบแผลในกระเพาะ ปวดฟัน แก้ไอ เจ็บคอ โรคภูมิแพ้ วิงเวียนศีรษะ ปวดท้องประจำเดือน โรคผิวหนัง แผลพุพอง เป็นหนอง ผื่นคันตามแขนตามคอ โรคตาแดง โรคไขมันในเส้นเลือดและในตับสูง เบาหวาน อาการปวดเมื่อย ปวดขา และช้ำใน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดและสะสมภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคจากปราชญ์ชาวบ้านคนก่อน และจดจำได้ ร้อยละ 75.00 และส่วนที่น้อยที่สุด คือ การได้รับและสะสมความรู้จากการอ่านหนังสือ การค้นคว้า และทดลองใช้สมุนไพรเองจนจดจำได้ ร้อยละ 6.25 กลุ่มตัวอย่างทุกคนจัดเก็บความรู้ได้โดยการจำ ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนด้านการถ่ายทอดความรู้ พบว่า ส่วนใหญ่สอนโดยให้ผู้เรียนดูตัวอย่างจากการรักษาและให้จดจำเอง ร้อยละ 68.75 และไม่ได้ถ่ายทอดให้ผู้ใดเลย ร้อยละ 6.25

คำสำคัญ: ภูมิปัญญาท้องถิ่น สมุนไพรพื้นบ้าน

ABSTRACT

The objectives of the research were 1) to study acknowledgement and collection, knowledge management of folk wisdom about some villagers' medicinal herbs in Phitsanulok province 2) to study knowledge transfer of folk wisdom about some villagers' medicinal herbs in Phitsanulok province. The samples were 16 villagers using folk medicinal herbs in Phitsanulok province by purposing sampling. There were 16 persons inhabited in Maung District (37.50%). The others inhabited in Wangthong, Prompiram,

Bangrakam, Bangkratum and Nakornthai District. Qualified structural interview form was the research tool (IOC = 0.67-1).

The results found that the folk wisdom was the folk treatment with medicinal herbs, for instance, abdominal pain, abdominal distension, carminative, coating peptic ulcer, toothache, cough, sore throat, allergy, dizziness, dysmenorrhea, skin diseases, itching rash on arm and neck, conjunctivitis, hyperlipidemia, fatty liver disease, diabetes, miltitus myalgia, leg pain and bruises. Acknowledgement and collection of this folk wisdom was mainly conveyed and remembered from villagers philosopher (75.00%). At least was from reading textbook and self-studying (6.25%). This knowledge management by memory it wasn't record in textbook. The main medicinal herb knowledge transfer by treatment demonstration and self-recognition (68.75%) and was not transfer of any (6.25%).

Keywords: Folk Wisdom, Folk Medicinal Herb

บทนำ

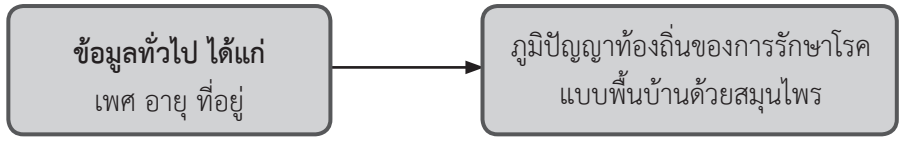
เบญจพรรณ ศิงขราภูมิ (2537: 10-13) ได้รายงานว่า แพทย์แผนโบราณจะนำสมุนไพรต่างๆ มาใช้ในการรักษาอาการป่วย ทั้งในด้านของการป้องกันและรักษา นอกจากนั้นยังนำมาใช้ในการบำรุงสุขภาพร่างกายอีกด้วย ยาสมุนไพรถือเป็นการพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สอดผสานกับสภาพและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน โดยผ่านการพิสูจน์และทดลอง สั่งสมความรู้มาเป็นเวลานาน จนเป็นที่ยอมรับว่าใช้ได้ผลเป็นอย่างดี สมุนไพรแต่ละชนิดมีความหลากหลายในคุณสมบัติเฉพาะที่มีอิทธิพลต่อสมดุลตามธรรมชาติภายในร่างกายของมนุษย์ เช่น ขิง มีคุณสมบัติร้อน จะเพิ่มความร้อนในร่างกาย จึงนำไปใช้บำบัดอาการป่วยเนื่องมาจากการเสียสมดุลของความร้อน อาทิ อาการท้องอืด เป็นต้น อนึ่งบุคคลที่มีความรู้หรือมีภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการรักษาโรคของชาวบ้าน ยาแผนโบราณ ยาสมุนไพร หรือยาผีบอก มักถูกเรียกว่า หมอพื้นบ้าน การเป็นหมอพื้นบ้านมีลักษณะพิเศษ คือ มีความซับซ้อนและปกปิดภูมิปัญญาของตนอันเป็นสิ่งสำคัญของคนในแต่ละชุมชน มักไม่มีการถ่ายทอดความรู้ต่อไป ถ้ามีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นระบบเครือญาติที่มีบรรพบุรุษเป็นหมอพื้นบ้านอยู่ก่อนแล้วถ่ายทอดต่อๆ กันมา แต่หมอพื้นบ้านบางคนไม่ได้รับการถ่ายทอดภูมิความรู้จากผู้ใด อาจศึกษาจากตำราซึ่งเป็นสมุดข่อย ใบลาน หรือศึกษาจากสถานการณ์จริงที่พบในสังคม หรือได้ความรู้โดยความบังเอิญ อีกทั้งหมอพื้นบ้านมีบทบาทหน้าที่ในการรับใช้ชุมชนมาโดยตลอด โดยที่ภูมิปัญญาบางอย่างยังเหมาะสมกับยุคสมัย เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพรในท้องถิ่น แต่มีชาวบ้านบางคนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านนี้และไม่เคยเป็นหมอชาวบ้าน ใช้ความรู้รักษาตนเองและญาติมิตรเท่านั้น ไม่มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อไป อาจทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นสูญหายได้ ซึ่งในจังหวัดพิษณุโลกอาจจะมีชาวบ้านบางคนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการใช้สมุนไพรรักษาโรคแต่ไม่ใช่หมอชาวบ้าน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าชาวบ้านเหล่านั้นได้รับและสะสมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร และได้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะเป็นการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนี้ให้คงอยู่ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคด้วยสมุนไพรของชาวบ้านในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่และเป็นประโยชน์ในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการได้รับและสะสมความรู้ การจัดเก็บความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรของชาวบ้านในจังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคโดยใช้สมุนไพรของชาวบ้าน ในจังหวัดพิษณุโลก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ชาวบ้านผู้มีภูมิปัญญาด้านการรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพร จำนวน 16 คน โดยทำการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งจะเลือกศึกษาจากประชากรที่มีลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา และมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นชาวบ้านที่มีความรู้ในเรื่องสมุนไพรและเคยใช้ในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านให้แก่ตนเอง ญาติ มิตร หรือผู้อื่น ทั้งที่เป็นหมอพื้นบ้านหรือไม่ได้เป็นหมอพื้นบ้านในด้านการใช้สมุนไพรรักษาโรคในชุมชนเขตจังหวัดพิษณุโลก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ ชื่อ-นามสกุล อายุ และที่อยู่

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรรักษาโรคแบบพื้นบ้าน จำนวน 5 ข้อ และข้อเสนอแนะ

นำแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างไปหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของความมุ่งหมายกับเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งค่านี้มีเกณฑ์พิจารณาใน 3 ระดับ คือ ถ้าค่าคะแนนเป็น -1 แสดงว่า ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ไม่เหมาะสมกับเนื้อหา ถ้าค่าคะแนนเป็น 0 แสดงว่า ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ไม่แน่ใจว่าเหมาะสมกับเนื้อหา ถ้าค่าคะแนนเป็น +1 แสดงว่า ข้อคำถามในการสัมภาษณ์เหมาะสมกับเนื้อหา จากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของความมุ่งหมายกับเนื้อหา พบว่า ข้อคำถามในการสัมภาษณ์ทุกข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1 แสดงว่าข้อคำถามในการสัมภาษณ์สามารถนำมาใช้จริงได้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยได้เตรียมการก่อนที่จะมีการรวบรวมข้อมูล คือ เตรียมผู้ช่วยนักวิจัยที่มีความคุ้นเคยในพื้นที่ที่จะศึกษา โดยทำความเข้าใจและชี้แจงถึงเรื่องที่ทำการวิจัย วัตถุประสงค์ เครื่องมือวิจัย และวิธีการสัมภาษณ์ที่ถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงจากผู้ให้ข้อมูล และเป็นการลดช่องว่างระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลในขณะทำการวิจัย

2. ผู้วิจัยได้แบ่งการทำงานออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ให้ผู้ช่วยนักวิจัยสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจกับบุคคลต่างๆ ในชุมชน และศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชน โดยให้เข้าใจบริบทของผู้ช่วยนักวิจัยในข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆ และศึกษาข้อมูลเพื่อค้นหาบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก

ระยะที่ 2 ดำเนินการในช่วงเวลาที่ไม่ห่างจากระยะแรกมากนัก มีการศึกษาตามประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ การมีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการใช้สมุนไพรรักษาโรคแบบพื้นบ้าน การจัดการความรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา โดยทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักตามความสะดวก เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลต้องใช้เวลาในการประกอบอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ทำนา ทำไร่ ทำให้มีปัญหาเรื่องเวลาในการนัดพบ

ระยะที่ 3 เป็นระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากประเด็นต่างๆ ที่ได้เก็บรวบรวมมาแล้วใน 2 ระยะที่ผ่านมา หากข้อมูลใดไม่เพียงพอในการตรวจวิเคราะห์ จะทำการติดตามข้อมูลเพิ่มเติม กรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการให้ข้อมูลในรายละเอียดของการรักษา จะไม่ติดตามลงลึกถึงรายละเอียดนั้น

ในการดำเนินการทั้ง 3 ระยะ ผู้วิจัยได้รวบรวมและตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกครั้ง ผู้ช่วยนักวิจัยได้มีการจดบันทึกไว้เป็นหลักฐาน แต่ไม่มีการถ่ายรูปบุคคล และเหตุการณ์ เนื่องจากไม่ได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูล

3. หลังจากได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว ได้นำเอาข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องแล้วมาจำแนกตามวัตถุประสงค์ พร้อมทำการวิเคราะห์ทุกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และหากข้อมูลที่ได้ยังไม่เป็นที่พอใจ ผู้ช่วยนักวิจัยจะใช้ความพยายามในการเข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงและวิเคราะห์ข้อมูลซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรรักษาโรคแบบพื้นบ้าน ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เป็นภาพรวมเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้อง จากนั้นนำผลการสัมภาษณ์ที่วิเคราะห์เนื้อหาแล้วมาหาค่าความถี่ และคิดเป็นร้อยละ ได้แก่ เนื้อหาส่วนการได้รับและสะสมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค โดยเขียนเป็นรายงานการวิจัยในลักษณะพรรณนาวิจัย

ผลการวิจัย

ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 16 คน สรุปได้ดังนี้

คนที่ 1 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคภูมิแพ้ วิงเวียนศีรษะ ปวดเมื่อย ซึ่งได้รับและสะสมความรู้จากการสังเกตและจดจำเองจากหมอพื้นบ้านคนก่อนๆ และมีการจัดการความรู้โดยการจดจำไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษาและจดจำเอง

คนที่ 2 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาไขมันในเส้นเลือด โดยได้รับและสะสมความรู้จากการอ่านหนังสือ ตำรา การค้นคว้า และทดลองใช้สมุนไพรเอง จนจดจำได้ และมีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้จดจำและบันทึกไว้

คนที่ 3 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาการปวดฟัน โดยได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน และมีการจัดการความรู้โดยการจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้ทดลองรักษาเองและท่านเป็นผู้ควบคุมดูแล

คนที่ 4 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคเบาหวาน โดยได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน จดจำได้ และมีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 5 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคเบาหวาน ปวดขา โดยได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้าน จดจำได้ และสังเกต จดจำจากหมอพื้นบ้านคนก่อนๆ และมีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้จดจำเอง มีวัตถุดิบที่จะใช้ทำยาจัดไว้เป็นชุดพร้อมใช้ทำยาเสมอ

คนที่ 6 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาการปวดท้องประจำเดือน โดยได้รับการถ่ายทอดจากการสังเกต จดจำจากหมอพื้นบ้านคนก่อนๆ และมีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาไม่ได้มีการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น

คนที่ 7 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคปวดท้อง ท้องอืด โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 8 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคท้องอืด แน่นท้อง ขับลม เคลือบแผลในกระเพาะ ช่วยล้างไขมันในตับ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 9 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคผิวหนัง ขับลม แก้ปวดท้อง โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 10 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคผิวหนัง แผลพุพอง เป็นหนอง โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 11 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคผื่นคันตามแขนและคอ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา ให้จดจำเอง

คนที่ 12 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคผิวหนัง โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากการสังเกตและจดจำเองจากหมอพื้นบ้านคนก่อนๆ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้ทดลองรักษาเองและท่านควบคุมดูแล

คนที่ 13 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคตา โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ และมีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 14 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคช้ำใน โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 15 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษาอาการไอ เจ็บคอ โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

คนที่ 16 มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการรักษาโรคแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพรรักษา คือ ขับประจำเดือน โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำไว้ มีการจัดการความรู้โดยจดจำไว้ ไม่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ต่อมาได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่นโดยสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษา และให้จดจำเอง

จากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 16 คน วิเคราะห์ได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรคของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ โรคปวดท้อง ท้องอืด แน่นท้อง ขับลม เคลือบแผลในกระเพาะ ปวดฟัน แก้ไอ เจ็บคอ โรคภูมิแพ้ วิงเวียนศีรษะ ปวดท้องประจำเดือน โรคผิวหนัง แผลพุพอง เป็นหนอง ผื่นคันตามแขนตามคอ โรคตาแดง โรคไขมันในเส้นเลือด และในตับสูง โรคเบาหวาน อาการปวดเมื่อย ปวดขา และช้ำใน

2. การได้รับและสะสมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากปราชญ์ชาวบ้านคนก่อนและจดจำได้ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมาได้รับความรู้จากการสังเกตและจดจำได้เองจากการรักษาของหมอพื้นบ้านคนก่อนๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ส่วนที่มีค่าร้อยละน้อยที่สุด คือ ได้รับและสะสมความรู้จากการอ่านหนังสือ การค้นคว้า และทดลองใช้สมุนไพรเองจนจดจำได้ คิดเป็นร้อยละ 6.25

3. การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค โดยที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 16 คน จดจำความรู้ได้โดยที่ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร คิดเป็นร้อยละ 100.00

4. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค ส่วนมากมีการถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษาและให้จดจำเอง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 รองลงมามีการถ่ายทอดโดยสอนให้ทดลองรักษาเอง และมีหมอพื้นบ้านเป็นผู้ควบคุมดูแล จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5 ถ่ายทอดโดยการสอนให้จดจำแต่บันทึกไว้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 โดยให้ดูชุดยาสมุนไพรและจดจำไว้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 และไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ใดเลย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 แสดงว่า ส่วนมากยังมีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ผู้อื่น และเป็นไปในภาพรวมคือ ให้สังเกต ให้ดูตัวอย่าง ให้ทำเอง ให้เรียน ท่องจำ และบันทึก

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ 1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรรักษาโรคของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ โรคปวดท้อง ท้องอืด แน่นท้อง ขับลม เคลือบแผลในกระเพาะ ปวดฟัน แก้ไอ เจ็บคอ โรคภูมิแพ้ วิงเวียนศีรษะ ปวดท้องประจำเดือน โรคผิวหนัง แผลพุพอง เป็นหนอง ผื่นคันตามแขนตามคอ โรคตาแดง โรคไขมันในเส้นเลือดและในตับสูง โรคเบาหวาน อาการปวดเมื่อย ปวดขา และช้ำใน ซึ่งผู้ที่จะใช้สมุนไพรควรเข้าใจถึงสาเหตุและอาการของโรคเหล่านี้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริพันธ์ รุ่งวิชานิวัฒน์ และอับดลซารีม หมัดสู (2552: 133-157) ที่ศึกษาเรื่อง สารสนเทศที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านทางการแพทย์แผนไทย : กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า โรคที่รักษาโดยหมอพื้นบ้าน ส่วนใหญ่เป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร ระบบทางเดินหายใจ ระบบทางเดินปัสสาวะ โรคผิวหนัง และอื่นๆ เช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ฤทธิ์ เรือนก้อน พรรณเพชร ลิขิตเกียรติยศขจร และสลักจิต สิทธิ์เทียมทอง (2559: 20-24) เรื่อง การใช้ยาสมุนไพรของประชากรในตำบลมะขามสูง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่พบว่า สาเหตุอาการของโรคที่ทำให้กลุ่มประชากรเลือกใช้สมุนไพรในการรักษาและชนิดของสมุนไพรในการรักษาอาการนั้นๆ ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ อาการเจ็บคอ ไอ แก้ร้อนใน แก้กระหาย ไข้ แน่นหน้าอก หายใจไม่ออก หอบ มึนหัว วิงเวียน ท้องอืด ท้องเฟ้อ ปวดท้อง โรคกระเพาะ ขับปัสสาวะ แก้กระษัย ไต เบาหวาน ช้ำใน คัน แผลสด แผลน้ำร้อนลวก ลดไขมัน ตาต้อกระจก อัมพาต อัมพฤกษ์ เหน็บชา ริดสีดวงทวาร ชักมดลูก บำรุงสุขภาพ

ผลการวิจัยที่ 2 การได้รับและสะสมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากปราชญ์ชาวบ้านคนก่อนและจดจำได้ จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมาได้รับความรู้จากการสังเกตและจดจำได้เองจากการรักษาของหมอพื้นบ้านคนก่อนๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ที่เหลือนอกจากนี้ได้รับและสะสมความรู้จากการอ่านหนังสือ ตำรา การค้นคว้า และทดลองใช้สมุนไพรเองจนจดจำได้ แสดงว่าวิธีการ

เรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ไม่ว่าจะด้วยวิธีใดๆ ก็ตาม ล้วนมีพื้นฐานมาจากการท่องจำและจดจำความรู้ไว้ ซึ่งจัดเป็นการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในที่นี้ เป็นตำรายาพื้นบ้าน หมอพื้นบ้าน สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ได้แก่ สมุนไพร สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพันธ์ รุ่งวิชานิวัฒน์ และอับดลขารีม หมัดสู (2552: 141-142) เรื่อง สารสนเทศที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านทางการแพทย์แผนไทย: กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ที่พบว่า วิธีการถ่ายทอดความรู้ทางการแพทย์แผนไทยเป็นลักษณะปากต่อปากและท่องจำ และต้องอาศัยประสบการณ์ในการสังเกต จดจำ เช่นเดียวกันในการเรียนจะต้องอาศัยความมานะพยายามบากบั่นพากเพียรและอดทนเป็นเวลาแรมปี เพื่อจะได้จดจำคำสั่งสอนได้แม่นยำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพงศ์ พงษ์ไพบูลย์ (2540: 43) เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้ พบว่า วิธีการจัดการความรู้ วิธีการชี้นำและการส่งเสริมต่อของนักปราชญ์ในท้องถิ่นหรือกลุ่มชน ภูมิปัญญาชาวบ้านล้วนสะสมมาจากความรู้ มาจากประสบการณ์ บวกกับญาณทัศนะ ภูมิปัญญาชาวบ้าน มีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นแนวทางพื้นฐานของภูมิปัญญาจากการที่ชาวบ้านรับประสบการณ์ และรับการถ่ายทอด

ผลการวิจัยที่ 3 การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค โดยที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 16 คน จดจำความรู้ได้โดยที่ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร คิดเป็นร้อยละ 100.00 ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าส่วนมากได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านคนก่อนและจดจำได้ รองลงมาได้จากการสังเกตและจดจำเองจากการรักษาของหมอพื้นบ้านคนก่อนๆ และที่เหลือมาจากการอ่านหนังสือ ตำรา การค้นคว้า และทดลองใช้สมุนไพรเองจนจดจำได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพันธ์ รุ่งวิชานิวัฒน์ และอับดลขารีม หมัดสู (2552: 142) เรื่อง สารสนเทศที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านทางการแพทย์แผนไทย: กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า ผู้ถ่ายทอดวิชาส่วนใหญ่หวงวิชา มักจะไม่บันทึกภูมิปัญญาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ผลการวิจัยที่ 4 การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สมุนไพรรักษาโรค ส่วนมากมีการถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษาและให้จดจำเอง จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 68.75 รองลงมามีการถ่ายทอดโดยสอนให้ทดลองรักษาเองและหมอพื้นบ้านเป็นผู้ควบคุมดูแล จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 ถ่ายทอดโดยการสอนให้จดจำแต่บันทึกไว้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 โดยให้ดูชุดยาสมุนไพรและจดจำไว้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 และไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้ใดเลย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 6.25 แสดงว่า ส่วนมากยังมีการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่ผู้อื่น และเป็นไปในภาพรวม คือ ให้สังเกต ให้ดูตัวอย่าง ให้ทำเอง ให้เรียน ท่องจำ และบันทึก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพันธ์ รุ่งวิชานิวัฒน์ และอับดลขารีม หมัดสู (2552: 141-142) เรื่องสารสนเทศที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านทางการแพทย์แผนไทย กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า วิธีการถ่ายทอดความรู้ทางแพทย์แผนไทยเป็นลักษณะปากต่อปาก ท่องจำ และต้องอาศัยประสบการณ์ในการสังเกต จดจำ และมีความมานะพยายาม บากบั่น พากเพียร และอดทนเป็นเวลาแรมปี เพื่อจะได้จดจำคำสั่งสอนได้แม่นยำ

สรุปผล

1. **ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรรักษาโรคของกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดพิษณุโลก** ได้แก่ โรคปวดท้อง ท้องอืด แน่นท้อง ขับลม เคลือบแผลในกระเพาะ ปวดฟัน แก้ไอ เจ็บคอ โรคภูมิแพ้ วิงเวียนศีรษะ ปวดท้องประจำเดือน โรคผิวหนัง แผลพุพอง เป็นหนอง ผื่นคันตามแขนตามคอ โรคตาแดง ไขมันในเส้นเลือดและในตับสูง เบาหวาน อาการปวดเมื่อย ปวดขา และช้ำใน

2. **การได้รับและสะสมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพร** ส่วนมากได้รับการถ่ายทอดจากปราชญ์ชาวบ้านและจดจำได้ ร้อยละ 75.00 ที่มีค่าร้อยละน้อยที่สุด คือ ได้รับและสะสมความรู้จากการอ่านหนังสือ ตำรา ค้นคว้า และทดลองใช้สมุนไพรเองจนจดจำได้ ร้อยละ 6.25

3. การจัดเก็บความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพร โดยที่กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 16 คน จดจำความรู้ได้โดยที่ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ร้อยละ 100.00

4. การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นการรักษาแบบพื้นบ้านโดยใช้สมุนไพร ส่วนมากมีการถ่ายทอดให้แก่ผู้อื่นโดยการสอนให้ดูตัวอย่างในการรักษาและให้จดจำเอง ร้อยละ 68.75 และส่วนที่น้อยที่สุด คือ การถ่ายทอดโดยสอนให้จดจำและบันทึกไว้ การให้ดูชุดยาสมุนไพรและจดจำ และไม่ได้ถ่ายทอดให้ผู้ใดเลย ร้อยละ 6.25 เท่ากัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการเผยแพร่ความรู้ด้านการใช้สมุนไพรรักษาโรคแบบพื้นบ้านให้ประชาชนทราบอย่างแพร่หลายให้มากขึ้น เพื่อให้เป็นทางเลือกในการดูแลรักษาสุขภาพ และเป็นการยกย่องชาวบ้านที่มีความรู้ในการใช้สมุนไพรรักษาโรคจนเป็นที่ยอมรับหรือเป็นปราชญ์ชาวบ้าน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ควรมีการวิจัยและบันทึกไว้เป็นหลักฐานเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรให้มากขึ้น อาทิ สมุนไพรที่ใช้เป็นอาหาร เพื่อเป็นการรักษาสุขภาพ และสมุนไพรที่ใช้เป็นเครื่องสำอาง เพื่อเป็นการลดการใช้เครื่องสำอางที่ผลิตจากสารเคมี

เอกสารอ้างอิง

เบญจพรรณ ศิงขราภูมิ. 2537. **สมุนไพรเป็นยา.** กรุงเทพฯ: พีดี บุ๊ค.

ณรงค์ฤทธิ์ เรือนก้อน พรรณเพชร ลิขิตเกียรติยศขจร และสลักจิต สิทธิ์เทียมทอง. 2559. **การใช้ยาสมุนไพรของประชากรในตำบลมะขามสูง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล www.med.nu.ac.th/chem/- (21 กันยายน 2559)

สิริพันธ์ รุ่งวิชานิวัฒน์ และอับดลขารีม หมัดสู. 2552. **สารสนเทศที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาพื้นบ้านทางการแพทย์แผนไทย: กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี.** รายงานการวิจัยคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

สุทธิพงศ์ พงษ์ไพบูลย์. 2540. ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. **ทักษิณคดี**. ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (ก.พ.-ก.ค.): 1-42.

ภาคผนวก

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างผู้ให้สัมภาษณ์ในจังหวัดพิษณุโลก

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	อายุ (ปี)	ที่อยู่	สมุนไพรที่ใช้
1	นางเอี่ยม ปานถม	67	ตำบลอรัญญิก อำเภอเมือง	มะขามแขก เหงือกปลาหมอ ลูกยอ ดอกคำฝอย และเถาวัลย์เปรียง
2	นายยบ บำรุงดี	63	ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง	สมุนไพรที่ใช้คือ กระเจี๊ยบแดง โดยใช้กลีบเลี้ยงตากแห้งและบดเป็นผง ใช้ครั้งละ 1 ช้อนชา ชงกับน้ำต้มสุก 1 ถ้วย ดื่มเฉพาะน้ำสีแดงใส ดื่มวันละ 3 ครั้ง ติดต่อกันทุกวัน จนกว่าอาการจะทุเลาและหาย
3	นายจักรพงศ์ ธรรมพิทักษ์	52	ตำบลอรัญญิก อำเภอเมือง	กานพลู
4	นางอารี ศรีสาม	47	ตำบลอรัญญิก อำเภอเมือง	กระแตไต่ไม้
5	นางนนจันทร์ แจ้งสิน	45	ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอบางระกำ	สมุนไพรที่ใช้คือ ต้นบิดและใบ โดยใช้ผลของต้นบิด หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ลูกอีบิด นำมาต้มกับน้ำจำนวน 10 ลูก ต่อน้ำ 2 ลิตร ใช้แก้โรคเบาหวาน หรือใช้ใบโดยนำไปตากแห้งก่อน แล้วจึงนำมาต้มดื่ม ใช้แก้โรคเบาหวาน และปวดขา
6	นางอำพัน แสงขาน	61	ตำบลพันชาลี อำเภอวังทอง	ว่านชักมดลูก
7	นางพิมพ์ สุวรรณเชษฐ์	59	ตำบลมะขามสูง อำเภอเมือง	ตะไคร้
8	นายจำนง บุญธรรม	34	ตำบลวงฆ้อง อำเภอพรหมพิราม	ขมิ้นชัน
9	นางสุทธิ สายโต	64	ตำบลวัดตายม อำเภอบางกระทุ่ม	สมุนไพรที่ใช้คือ ผักกุ่ม ใช้ฝนกับเหล้านำมาทาแก้โรคผิวหนัง
10	นางสายชล พึ่งรอด	42	ตำบลดินทอง อำเภอบางกระทุ่ม	ว่านหางจระเข้
11	นายถวิล มูลนิตย์	64	ตำบลท่าหมื่นรวม อำเภอวังทอง	สมุนไพรที่ใช้คือ ขมิ้นชัน นำเอาเหง้าขมิ้นมาทุบหรือโขลกด้วยสากครก หรือบดปั่นแล้วนำมาผสมกับน้ำอุ่น ทาบริเวณที่เป็นผื่นคัน ก็จะสามารถบรรเทาอาการคันได้
12	นายภูวนาถ รักเรือง	63	ตำบลสมอแข อำเภอเมือง	สมุนไพรที่ใช้คือ ข่า โดยนำเหง้าสดมาตำผสมกับเหล้า ซึ่งมีสรรพคุณในการรักษาโรคผิวหนังที่เกิดจากเชื้อรา
13	นายสมบูรณ์ เชื่อบุญมี	67	ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย	สมุนไพรที่ใช้คือ ขมิ้นชัน นำมาเจาะรูตรงกลางแล้วนำน้ำนมมาใส่ในรูที่เจาะ และนำน้ำนมที่ใส่ในรูขมิ้นนั้นนำมาหยอดตาได้
14	นายสมคิด มั่นจริง	57	ตำบลวังทอง อำเภอวังทอง	บัวบก
15	นางสอิ้ง นวลไผ่	57	ตำบลดินทอง อำเภอวังทอง	กะเพรา
16	นางสาวเสริม สีทองดี	54	ตำบลวังวน อำเภอพรหมพิราม	กระบือเจ็ดตัว

การถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับบุคคลออทิสติกในมุมมองผู้เชี่ยวชาญ

LESSON LEARNED FROM DEVELOPING LIFE SKILLS FOR THE PERSONS WITH AUTISM ON VIEWS OF AUTISM EXPERTS

ฐาวรี ขันสำโรง และเมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

การถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับบุคคลออทิสติกในมุมมองผู้เชี่ยวชาญ

LESSON LEARNED FROM DEVELOPING LIFE SKILLS FOR THE PERSONS WITH AUTISM ON VIEWS OF AUTISM EXPERTS

ฐาวรี ขันสำโรง
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น
เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี
คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บข้อมูลในเดือนตุลาคม พ.ศ.2559 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ในมุมมองของบุคคลออทิสติกเห็นว่า ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลควรมองว่า บุคคลออทิสติกเหมือนคนธรรมดาทั่วไปที่มีปัญหาและพยายามแก้ปัญหาให้ดีขึ้น และไม่มองว่ามีความแปลกแยกจากคนอื่น จะเป็นการสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างดีเยี่ยม พร้อมทั้งค้นหาสิ่งที่ชอบทำแล้วมีความสุขเพื่อส่งเสริมให้เป็นความสามารถ ส่วนมุมมองของจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่นและพยาบาลจิตเวชเห็นว่า บทบาทหน้าที่ร่วมกันที่สำคัญคือ การประเมิน การวินิจฉัย และการรักษา โดยกระบวนการที่สำคัญที่สุดคือ การค้นหาความเสี่ยงต่อภาวะออทิสซึมในช่วง 3 ขวบปีแรก ในมุมมองนักกิจกรรมบำบัดที่เห็นว่า การแก้ไขต้องเริ่มตั้งแต่พื้นฐานคือ การแก้ไขข้อบกพร่องของการรับความรู้สึกและการรับรู้ของประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในลักษณะบูรณาการ ในมุมมองของครูผู้ดูแลกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษเห็นว่า เมื่อเด็กเข้าโรงเรียน ความร่วมมือกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครองในการดูแลพัฒนาการและการเรียนต้องเป็นไปอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องจะส่งผลบุคคลออทิสติกมีทักษะในการดำเนินชีวิตที่ใกล้เคียงหรือเหมือนกับบุคคลทั่วไป

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิต บุคคลออทิสติก ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึม

ABSTRACT

This study is based on the methodology of qualitative research. The purpose of this study was to draw up the lesson learnt from developing the long life skills for the persons with autism spectrum disorder on the views of the autism experts A focus group was used as the research instrument. The qualitative data was collected and analyzed with content analysis technique. The results of this research were found that the person with autism wanted the parents or caregivers to consider autistic children as general people that

face problems and try to find the solution. Viewing them as the same as the others was the great way to support and encourage them to improve themselves. However, the child psychiatrist and the psychiatric nurse practitioner pointed out that the key coordinated roles were assessment, diagnosis and treatment; moreover, the most important process was to find out the riskiness of being autistic during the first 3 years olds. Furthermore, the occupational therapist viewed that a fundamental treatment was to solve their five sensory awareness in integrated way. Moreover, the special education teacher added that if they would go to a school, a co-operation between a school and parents was needed in order to closely take care of their development and study. This helps them to live as normal or close a life as possible.
Keywords: Developing Life Skills, Persons with Autism, Autism Experts

บทนำ

เนื่องจากภาวะออทิสซึมเป็นหนึ่งในความผิดปกติทางการพัฒนาล่าช้าที่เรียกว่า PDDs (Pervasive Developmental Disorders) คือมีความบกพร่องของพัฒนาการแบบรอบด้านซึ่งพบได้ในช่วงต้นของชีวิต อาการจะแสดงให้เห็นในช่วงอายุ 2-3 ปี หรือเร็วกว่านั้นขึ้นกับการสังเกตของผู้ปกครองและนำมาพบแพทย์ ภาวะออทิสซึมจะมีความสัมพันธ์กับความผิดปกติของระบบประสาทและความผิดปกติของสมองคือมีความผิดปกติของการพัฒนาของโครงสร้างเซลล์ในสมองส่วนซีรีเบลลัมและระบบลิมบิกและเป็นภาวะที่เกิดขึ้นยาวนานตลอดชีวิต คำว่า “Autism” มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกว่า “Auto” ซึ่งแปลว่า Self หมายถึงแยกตัวอยู่ตามลำพังในโลกของตัวเอง เปรียบเสมือนมีกำแพงใสหรือกระจกเงากั้นบุคคลเหล่านี้ออกจากสังคมรอบข้าง จึงเรียกว่า ภาวะออทิสซึม (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2550: 13) ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของความผิดปกติ 3 ด้าน คือ 1) มีลักษณะในการเข้าสังคมที่ผิดปกติ 2) มีลักษณะในการสื่อสารที่ผิดปกติ และ 3) มีแบบแผนพฤติกรรมความสนใจหรือกิจกรรมที่จำกัด ทำซ้ำๆ และคงรูปแบบเดิม (เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี, 2554) ซึ่งมีแนวโน้มของการเกิดอุบัติการณ์ภาวะออทิสซึมในเด็กเพิ่มมากขึ้นและพบได้ในเด็กทั่วโลกโดยไม่จำกัดพื้นฐานทางสังคม ความผิดปกติหรือความบกพร่องเหล่านี้เป็นข้อจำกัดหรือขัดขวางบุคคลออทิสติกในการทำกิจกรรมการดำเนินชีวิตด้านต่างๆ ได้อย่างอิสระและการมีส่วนร่วมทางสังคมกับผู้อื่นได้ตามบทบาท (Spitzer, 2004; Law, 2006) นอกจากนี้ ในการดำเนินชีวิตทั้งในแง่ของการดูแลตนเอง (Self-care or Activities of daily living: ADL) การเรียนหรือการทำงาน (Education or Work) และการเล่นหรือกิจกรรมยามว่าง (Play or Leisure) ก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน โดยกล่าวได้ว่า บุคคลออทิสติกมีความยากลำบากในการพัฒนาการทำกิจกรรมตามวัย และกิจกรรมที่มีความหมายซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์และเป็นที่ยอมรับแก่บุคคลอื่น (Spitzer, 2004; Law, 2006) ภาวะออทิสซึมจึงเป็นภาวะที่ส่งผลกระทบยาวนานตลอดชีวิตของบุคคล โดยมีผลจากการศึกษาติดตามระยะยาว พบว่า เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้วมีบุคคลออทิสติกเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถช่วยเหลือดูแลตนเองได้ดีและปานกลาง ส่วนใหญ่ยังคงต้องพึ่งพาผู้อื่นตลอดไปภายใต้การดูแลของครอบครัวหรือศูนย์ที่ให้บริการเฉพาะ เช่น โรงพยาบาลรัฐ และสถาบันจิตเวช เป็นต้น (Howlin, Good, Hutton & Rutter, 2004: 212-229; Kabayashi, Murata & Yashinaga, 1992: 395-411) ในปัจจุบัน มีวิธีการดูแลรักษาภาวะออทิสซึมที่แตกต่างจากอดีตอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถช่วยพัฒนาให้เด็กออทิสติกมีพัฒนาการดีขึ้นจนสามารถเรียนรู้ปรับตัวใช้ชีวิตอยู่ร่วมในสังคมและประกอบอาชีพได้โดยพึ่งพาผู้อื่นน้อยที่สุด (Independent living) ประกอบด้วย 2 แนวทางหลัก คือ 1) การบำบัดรักษาที่จำเป็น ได้แก่ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior modification) กิจกรรมบำบัด (Occupational therapy) การแก้ไขการพูด (Speech therapy) การฝึกทักษะทางสังคม (Social skill training) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการศึกษา (Special education) การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ (Vocational training) และการใช้ยา (Pharmacotherapy) และ 2) การบำบัดรักษาเสริมหรือทางเลือก เช่น ศิลปะบำบัด (Art therapy) ดนตรีบำบัด (Music therapy) การบำบัดด้วยสัตว์ (Animal-assisted therapy) เป็นต้น (ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา, 2554)

โดยสรุป เป้าหมายในการดูแลช่วยเหลือเด็กหรือบุคคลออทิสติก จึงเป็นการส่งเสริมให้บุคคลออทิสติกมีทักษะในการดำเนินชีวิตให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่เป็นภาระของผู้อื่น นอกจากครอบครัวที่มีบทบาทหลักที่สำคัญในการดูแลช่วยเหลือบุตรหลานที่มีภาวะออทิสซึมแล้ว ผู้เชี่ยวชาญจากสหวิชาชีพ (Multidisciplinary Team Approach) ด้านการดูแลและรักษาบุคคลออทิสติกเป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยให้เด็กหรือบุคคลออทิสติกสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างผาสุก ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกในมุมมองผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเพิ่มความเข้าใจและเกิดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เปรียบเสมือนแผนที่หรือเข็มทิศสำหรับผู้ปกครองหรือผู้ดูแลในการอบรมเลี้ยงดูส่งเสริมพัฒนาการบุตรหลานในปกครองที่มีภาวะออทิสซึมอย่างถูกต้อง ทำให้เด็กหรือบุคคลออทิสติกได้รับโอกาสในการพัฒนาศักยภาพที่แฝงอยู่ภายในของแต่ละบุคคลสู่การดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณค่าให้ได้มากที่สุด รวมถึงนำแนวปฏิบัติที่ได้รับจากการวิจัยไปเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะอย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อถอดบทเรียนการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกในมุมมองผู้เชี่ยวชาญ

ระเบียบวิธีวิจัย

แบบแผนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึม จำนวน 5 คน ได้แก่ จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น (สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ เชียงใหม่) พยาบาลจิตเวช (คลินิกจิตเวชเด็กและวัยรุ่น ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) นักกิจกรรมบำบัด (อาจารย์ประจำภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ครูผู้ดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ (โรงเรียนเรียนร่วมเอกชน จังหวัดเชียงใหม่) และบุคคลออทิสติกที่สามารถใช้ชีวิตในสังคมจนถึงบั้นปลายชีวิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือวิจัยที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth-interview) ด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interviews) และเป็นการตั้งคำถามตะล่อม (Probing techniques) จนกระทั่งข้อมูลมีความอิ่มตัวจึงหยุดทำการสัมภาษณ์เชิงลึก ดำเนินการในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2559 ณ ห้องประชุมโรงแรมแห่งหนึ่งในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field data)

- การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review data) คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการจากแหล่งข้อมูล และสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ เอกสารการประชุม วารสาร บทความต่างๆ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง
- การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field data) ดำเนินการดังนี้

1) คณะผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึม จำนวน 5 คน เพื่อสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยจัดกลุ่มเป็นวงกลมแบบมีโต๊ะตรงกลาง ณ ห้องประชุม โรงแรมแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยนั่งอยู่ในกลุ่มการสนทนา ผู้ช่วยวิจัยนั่งอยู่ภายนอกกลุ่มเป็นผู้จดบันทึกและบันทึกเสียงการสัมภาษณ์

2) คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดคำถามออกเป็นประเด็นให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับเรื่องที่ทำวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

- กล่าวคำต้อนรับและขอบคุณผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์ เพื่อสร้างสัมพันธภาพและความคุ้นเคย
- รวบรวมข้อมูลภูมิหลังของผู้เข้าร่วมวิจัยแต่ละคน ข้อมูลที่เป็นภูมิหลัง ใช้เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเข้าใจและถูกต้องยิ่งขึ้น
- อธิบายวัตถุประสงค์และกระบวนการ ระยะเวลาที่ใช้ การรักษาความลับของข้อมูล สิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัย และความสมัครใจ
- ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง
- ยุติการสัมภาษณ์ หลังจากได้ข้อมูลจนอิ่มตัว ผู้สัมภาษณ์ (คณะผู้วิจัย) กล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคน และมอบของที่ระลึก

3) คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการบันทึกและถอดเทปมาตรวจสอบความครบถ้วนตามประเด็นที่สัมภาษณ์ จากนั้นทำการถอดเทปคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้งด้วยการฟังเทปบันทึกเสียงซ้ำ

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการสรุปประเด็น (Themes)

การรับรองจริยธรรมการวิจัย คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยด้านสาธารณสุขในคน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในคน เลขที่ EC-CMPHO 10/2559

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึม จำนวน 5 ท่าน ดังนี้คือ (1) จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น เพศหญิง อายุ 30 ปี อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น สถานที่ทำงาน สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ จังหวัดเชียงใหม่ ประสบการณ์การดูแลเด็กหรือบุคคลออทิสติก ประมาณ 5 ปี (2) อาจารย์ประจำภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพศหญิง อายุ 53 ปี อาชีพ รับราชการ ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ สถานที่ทำงาน ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประสบการณ์การดูแลเด็กหรือบุคคลออทิสติก มากกว่า 25 ปี (3) พยาบาลจิตเวช เพศหญิง อายุ 57 ปี อาชีพ พนักงานมหาวิทยาลัย (ข้าราชการบำนาญ) ตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพ หัวหน้าตึกจิตเวชเด็กและวัยรุ่น สถานที่ทำงาน ภาควิชาจิตเวช คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประสบการณ์การดูแลเด็กหรือบุคคลออทิสติก มากกว่า 25 ปี (4) อดีตอาจารย์ผู้ดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หัวหน้างานเด็กพิเศษ โรงเรียนดาราวิทยาลัย เชียงใหม่ (โรงเรียนเอกชนที่จัดระบบการเรียนร่วม) เพศหญิง อายุ 63 ปี อาชีพ เกษียณ ประสบการณ์การดูแลเด็กหรือบุคคลออทิสติก มากกว่า 30 ปี และ (5) อาจารย์พิเศษ เพศชาย อายุ 75 ปี อาชีพ อาจารย์สอนวิปัสสนากรรมฐานภาคภาษาอังกฤษแก่พระนิสิต (จิตอาสา) ชาวอังกฤษ ที่ทำงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ประสบการณ์การเป็นบุคคลออทิสติก 75 ปี

การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึม สรุปได้ดังนี้

มุมมองที่ 1: มุมมองของจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น และพยาบาลจิตเวช เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของจิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น และพยาบาลจิตเวชที่สำคัญ คือ การประเมิน การวินิจฉัย และการรักษา โดยกระบวนการที่สำคัญที่สุด คือ การค้นหาเด็กๆ ที่เสี่ยงต่อภาวะออทิสซึม ในระยะแรก (Early detection) หรือภายในอายุ 3 ขวบ เพื่อให้การรักษาอย่างทันท่วงที บุคคลที่จะช่วยให้กระบวนการนี้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อเด็ก คือ ผู้ปกครอง แล้วพาบุตรหลานมาปรึกษากับจิตแพทย์ เพราะยิ่งค้นหาความเสี่ยงต่อภาวะออทิสซึมได้เร็ว การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตของบุคคลออทิสติกก็ยิ่งใกล้เคียงหรือเป็นปกติมากขึ้น

มุมมองที่ 2: มุมมองของนักกิจกรรมบำบัด เห็นว่า การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติก ต้องเริ่มจากการที่ผู้ปกครองตรวจสอบว่า บุตรหลานมีการรับความรู้สึกและการรับรู้จากสิ่งที่มากระทบกับประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ

ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง (การสัมผัส) ผิดไปหรือแตกต่างจากเด็กปกติหรือไม่ เพื่อจะได้หาแนวทางการแก้ไขให้ได้เร็วที่สุดหรือภายในอายุ 3 ปีแรก ซึ่งต้องแก้ไขตั้งแต่พื้นฐานก่อน ในลักษณะการบูรณาการประสาทความรู้สึก (Sensory Integration: SI) เริ่มตั้งแต่ การรับความรู้สึก การรับรู้ และการเรียนรู้ ตลอดจนการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม ถ้าผู้ปกครองไม่แน่ใจหรือสงสัยอาจพาบุตรหลานไปพบนักกิจกรรมบำบัด เพื่อทำการประเมิน หรือรับการบำบัด หรือหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน เพื่อพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตในแต่ละขั้นตอนของชีวิตต่อไป

มุมมองที่ 3: มุมมองของครูผู้ดูแลกลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เห็นว่า การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตสำหรับเด็กหรือบุคคลออทิสติกในโรงเรียนต้องได้รับความร่วมมือในการดูแลพัฒนาการและร่วมแก้ปัญหาในแนวทางเดียวกันอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องจากสองฝ่าย คือ โรงเรียนและผู้ปกครอง เพราะการเรียนร่วม ทำให้เด็ก (ออทิสติก) ได้รับการพัฒนาทุกด้านพร้อมกันนั้นกลุ่มเพื่อนปกติจะยอมรับซึ่งกันและกัน และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน

มุมมองที่ 4: มุมมองของบุคคลออทิสติก เห็นว่า การพัฒนาทักษะในการดำเนินชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกนั้น ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลควรมองว่า บุคคลออทิสติกเหมือนคนธรรมดาทั่วไปที่มีปัญหาเหมือนกันหมด เมื่อมีปัญหาก็จะพยายามแก้ปัญหาทำให้ดีขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้น ซึ่งบุคคลออทิสติกก็สามารถเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นได้เช่นเดียวกัน ไม่ควรมองเด็กหรือบุคคลออทิสติกแปลกแยกจากคนอื่น ซึ่งการมองว่าเขาไม่แตกต่างเป็นการสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างดีเยี่ยมด้วยการปฏิบัติให้เหมือนคนทั่วไป ที่สำคัญคือ ผู้ปกครองต้องค้นหาสิ่งที่ลูก (ออทิสติก) ของตนเองสนใจหรือชอบทำมากที่สุด เพราะสิ่งนั้นจะก่อให้เกิดความสำเร็จตามมา

แนวปฏิบัติที่สำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติก สรุปได้ดังนี้

1. ผู้ปกครองต้องสังเกตพัฒนาการที่ไม่เป็นไปตามวัยของบุตรหลานปฐมวัย (ภายใน 3 ขวบ) โดยเฉพาะเรื่อง “การพูด” ถ้าพบให้รีบพาบุตรหลานไปพบแพทย์ เพื่อเร่งแก้ไขช่วงปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยสำคัญที่สุด เปรียบดังโรคมะเร็ง ที่กล่าวว่า “รักษาให้หายได้ ถ้าค้นพบเร็วและรักษาเร็ว” โรคออทิสซึมก็เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่า “ใกล้เคียงปกติได้ ถ้าค้นพบเร็วและรักษาเร็วช่วงปฐมวัย”

2. ผู้ปกครองต้องสังเกตการรับรู้และการรับความรู้สึกของประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา (การมอง) หู (การรับเสียง) จมูก (การรับกลิ่น) ลิ้น (การรับรส) และผิวหนัง (การสัมผัส) ของบุตรหลานปฐมวัย (ภายใน 3 ขวบ) ถ้าผิดไปจากเด็กทั่วไป รีบพาบุตรหลานไปพบนักกิจกรรมบำบัดช่วยแก้ไขด้วยการบูรณาการประสาทความรู้สึก (Sensory Integration: SI) ปรับให้สมองแปลผลได้ถูกต้อง

3. ผู้ปกครองต้องยอมรับความผิดปกติของบุตรหลานให้เร็วที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้พัฒนาและอยู่ร่วมในสังคมได้

4. ผู้ปกครองต้องมองบุตรหลาน (ออทิสติก) ให้เหมือนคนทั่วไป มองว่าเขา “ทำได้ แก้ไขได้ ดีขึ้นได้” และมองหาสิ่งที่ชอบหรือพรสวรรค์ที่แฝงอยู่ สนับสนุนให้ทำต่อเนื่อง จนเป็นความสุขและความสำเร็จในที่สุด

การอภิปรายผล

ในมุมมองของผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึม (มุมมองที่ 1: จิตแพทย์และพยาบาล จิตเวช) ชี้ให้เห็นว่า กระบวนการที่สำคัญที่สุดคือ การค้นหาความเสี่ยงต่อภาวะออทิสติกในระยะแรก (*Early detection*) ในช่วง 3 ขวบปีแรก เนื่องจากกลุ่มโรคออทิสติกเป็นกลุ่มของโรคที่มีสาเหตุจากความผิดปกติของสมอง ทำให้มีความบกพร่องของพัฒนาการหลายด้าน ได้แก่ พัฒนาการด้านภาษาและสังคมล่าช้า มีพฤติกรรม ความสนใจและการกระทำที่ซ้ำๆ และจำกัด โดยอาการดังกล่าวเกิดก่อนอายุ 3 ขวบ ซึ่งมีความรุนแรงของแต่ละโรคในกลุ่มแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางภาษา ระดับสติปัญญา (Intelligence Quotient : IQ) และความผิดปกติอื่นๆ ที่พบร่วมด้วย ทั้งนี้ ความบกพร่องยังคงมีต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะทักษะด้านสังคม มีเพียงร้อยละ 1-2 ที่สามารถดำเนินชีวิตได้เหมือนคนปกติ อย่างไรก็ตาม การวินิจฉัยและการรักษาตั้งแต่อายุยังน้อย จะทำให้

เด็กมีโอกาสพัฒนาได้มากกว่าการรักษาเมื่ออายุมากขึ้น (จอมสุรางค์ โพธิสัตย์, 2555) เช่นเดียวกันกับนักกิจกรรมบำบัด (มุมมองที่ 2: นักกิจกรรมบำบัด) ที่เห็นว่า การแก้ไขต้องเริ่มตั้งแต่พื้นฐานคือ การแก้ไขข้อบกพร่องของการรับความรู้สึกและการรับรู้ของประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนังหรือการสัมผัส) ในลักษณะการบูรณาการประสาทความรู้สึก (Sensory Integration: SI) เพราะ SI มีสัมพันธ์และสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เริ่มต้นที่สมองทำการรับข้อมูลความรู้สึก แยกแยะ จัดระเบียบข้อมูลความรู้สึกและให้ความหมายกับสิ่งเร้าความรู้สึก ผลของการทำงานที่ดีของสมองจะก่อให้เกิดเป็นการบูรณาการประสาทความรู้สึกที่ดี ส่งผลให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ แสดงออกเป็นพฤติกรรมตลอดจนเกิดการปรับตัวที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ จนเกิดทักษะด้านการรู้คิด (Cognitive) และพัฒนาให้เกิดเป็นศักยภาพสูงสุดในการดำเนินชีวิตของเด็กแต่ละคน ความบกพร่องด้านการบูรณาการประสาทความรู้สึก เป็นปัญหาที่อาจเริ่มตั้งแต่ความยากลำบากในการรับข้อมูลความรู้สึก ทำให้เกิดความบกพร่องของการจัดระเบียบข้อมูลและประมวลผลข้อมูลความรู้สึกที่ได้รับ เด็กมักมีปัญหาอารมณ์ไม่คงที่ เช่น โกรธง่ายหรือมีอารมณ์รุนแรง จากความคับข้องใจที่เกิดขึ้นเมื่อการแก้ปัญหาหรือการจัดการกับสิ่งแวดล้อม ไม่ได้ดังเป้าหมายที่ตั้งไว้ ความผันแปรของระดับความตื่นตัวที่สูงเกินไปหรือต่ำเกินไป จะส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการปรับระดับความรู้สึกและการรับรู้ที่ไม่คงที่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จนส่งผลต่อการปรับสภาวะอารมณ์สังคม (Socio-emotional) ที่มักพบในเด็กที่มีปัญหาสมาธิสั้นและออทิสติก (สรินยา ศรีเพชราวุธ, 2555; Smith & Schaaf, 2006: 16-127; Buny, Lane & Murray, 2002: 7-86) สอดคล้องกับการศึกษาของ Miller, Coll & Schoen (2007: 228-238) ได้ทำการวิจัยเชิงทดลองแบบสุ่ม มีกลุ่มควบคุมในกลุ่มตัวอย่างเด็กที่มีความบกพร่องด้านการบูรณาการประสาทความรู้สึก จำนวน 24 คน โดยเปรียบเทียบระหว่างการฝึก SI การฝึกแบบอื่นและการไม่ได้รับการฝึก ซึ่งพบว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม การบำบัดรักษาทางกิจกรรมบำบัดด้วยการฝึก SI ช่วยให้เด็กที่มีปัญหาดังกล่าวมีความสามารถในการทำกิจกรรมที่ดีขึ้น จากการประเมินด้วย Short Sensory Profile และ Child Behavior checklist และการศึกษาของผกาวรรณ สุทธิวงศ์ อภิศักดิ์ ประสมศรี กัญญารัตน์ เหล็กมูล และสุบิน สาวะธรรม (2556) พบว่า หลังจากกลุ่มตัวอย่าง (เด็กออทิสติก) จำนวน 10 คน เข้ารับการบำบัดรักษาทางกิจกรรมบำบัดด้วยโปรแกรม SI แบบกลุ่มโดยมีรูปแบบกิจกรรมที่นำมาจากคู่มือการจัดกิจกรรมด้านการบูรณาการประสาทความรู้สึกสำหรับนักกิจกรรมบำบัดอย่างต่อเนื่อง 6 ครั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความสามารถในการทำกิจกรรมเพิ่มขึ้น แต่ในทางตรงข้ามคะแนนที่ได้จากแบบประเมิน Sensory profile กลับลดลง แสดงว่า เมื่อความถี่ของพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่เกิดจากความบกพร่องของกระบวนการรับความรู้สึกลดลง ระดับความสามารถในการทำกิจกรรมของเด็กออทิสติกก็จะเพิ่มขึ้น

เมื่อเด็ก (ออทิสติก) เข้าโรงเรียน ทางโรงเรียนต้องให้ความร่วมมือในการดูแลพัฒนาการและร่วมแก้ปัญหาเด็ก (ออทิสติก) ในแนวทางเดียวกันอย่างใกล้ชิดต่อเนื่องจากสองฝ่ายคือ โรงเรียนและผู้ปกครอง (มุมมองที่ 3: นักครูผู้ดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ) ดังนั้น ผู้ปกครองต้องยอมรับความผิดปกติของบุตรหลานให้เร็วที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้พัฒนาและอยู่ร่วมในสังคมในโรงเรียนได้ เพราะการเรียนร่วม ทำให้เด็ก (ออทิสติก) ได้รับการพัฒนาทุกด้าน พร้อมกันนั้นกลุ่มเพื่อนปกติจะยอมรับซึ่งกันและกัน และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน ดังที่ Mangrulkar, Whitman & Posner (2001) อธิบายว่า การสอนทักษะชีวิตเพียงอย่างเดียวโดยที่ขาดการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มจะไม่ช่วยทำให้เกิดทักษะชีวิตขึ้น วิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Defining Effective Teaching Methods) คือ วิธีการสอนแบบมีปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย วิธีการและเทคนิคต่างๆ (UNICEF, 2001) ได้แก่ การใช้บทบาทสมมติ (Role Playing) การอภิปราย (Discussion) การใช้การทำงานกลุ่ม (Group Work) การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis) การฝึกปฏิบัติ (Practice) การใช้การเล่าเรื่อง (Story Telling) การใช้เกม (Game) และการใช้เทคนิคอื่นๆ ทางด้านจิตวิทยามาบูรณาการในการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งวิธีการและเทคนิคต่างๆ เหล่านี้ ถูกนำมาใช้ในโรงเรียน และสอดคล้องกับ Reynolds (1994) ที่กล่าวว่า วิธีการในการฝึกอบรมและทำงานกลุ่ม ควรให้สมาชิกที่เข้าร่วมฝึกอบรมมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้เกม การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้บทบาทสมมติ การอภิปรายกลุ่ม การเรียนรู้จากการปฏิบัติ และการทำแบบฝึกหัด เป็นต้น ทั้งนี้ การที่ผู้ฝึกอบรมได้ร่วมกิจกรรมหรือทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อนจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่ดีได้ โครงสร้างของกลุ่มเพื่อนที่เป็นมาตรฐานเป็นการนำพาไปสู่การสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีงามด้วย ดังนั้น สรุปได้ว่า การพัฒนาทักษะชีวิตจะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุน

จากกลุ่มเพื่อน โอกาสสำหรับการฝึกฝนทักษะ การให้ข้อมูลย้อนกลับที่ถูกต้อง และการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการมีตัวแบบที่ดีของทักษะชีวิตโดยกลุ่มเพื่อนสมาชิกด้วยกัน เป็นต้น (Mangrulkar, Whitman & Posner, 2001) นอกจากนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Dawning (1996: 11) ได้ศึกษาวิจัยความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครูผู้สอนเด็กทั่วไปในโรงเรียนเรียนรวม ครูการศึกษาพิเศษ นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ และนักเรียนปกติ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรวมไม่เพียงแต่ทำให้เด็กที่มีความบกพร่องระดับมาก (Severe disabilities) มีพัฒนาการดีขึ้นทุกด้าน แต่กลุ่มเพื่อนปกติก็ดีขึ้นด้วย เด็กๆ จะยอมรับซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน เช่น การพูดคุย ร่วมกิจกรรมที่สนุกสนาน การทำงานร่วมกัน และทำให้เด็กทั่วไปปรับพฤติกรรมทั่วไปของตนเองให้เหมาะสม ลดความรุนแรงลง สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ก็มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ได้พัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีความหมาย (Develop meaningful social relationships) ได้พัฒนาการทางอารมณ์ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และครูเห็นว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีพัฒนาการในการเข้ากลุ่มดีขึ้น บรรยากาศในห้องเรียนอบอุ่น เด็กๆ ทุกคนปรับตัวทำให้พฤติกรรมเป็นไปตามความเหมาะสม และสุดท้าย มุมมองที่สำคัญที่สุดคือ มุมมองของบุคคลออทิสติก (มุมมองที่ 4: บุคคลออทิสติก) ชี้ให้เห็นว่า ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลควรมองว่า บุคคลออทิสติก เหมือนคนธรรมดาทั่วไปที่มีปัญหาและพยายามแก้ปัญหาให้ดีขึ้น และไม่มองว่ามีความแปลกแยกจากคนอื่น จะเป็นการสนับสนุนและให้กำลังใจอย่างดีเยี่ยม พร้อมทั้งค้นหาสิ่งที่ชอบทำแล้วมีความสุขเพื่อส่งเสริมให้เป็นความสามารถ รวมถึงการให้อิสระในการทำสิ่งต่างๆ เพื่อสังเกตดูศักยภาพของบุคคลออทิสติกนั้น และส่งเสริมให้เขาได้ทำกิจกรรมที่สนใจ สอดคล้องกับการอธิบายวิธีการเรียนรู้ของเด็กหรือบุคคลออทิสติก ของ Bogdashina (2003) ที่กล่าวว่า บุคคลออทิสติก สามารถเรียนรู้ได้จากการมองเห็นและทดลองทำจริง เพราะเขาเหล่านั้นมีความจำเป็นรูปภาพที่ดีเลิศ (People with autistic can easily remember visual images) ฉะนั้น ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลควรนำจุดเด่นของเด็กหรือบุคคลออทิสติกในข้อนี้มาช่วยในการเรียนรู้ พัฒนาทักษะต่างๆ การปรับพฤติกรรม การฝึกวินัย หรือการแก้ปัญหาเล็กน้อยเพื่อขยับไปสู่ปัญหาที่ใหญ่ขึ้น ด้วยการใช้รูปภาพสอนร่วมด้วย เพราะเขาเหล่านั้น (ที่มีภาวะออทิสติก) มีความจำเป็นรูปภาพที่ดีเลิศ จะทำให้เด็กหรือบุคคลออทิสติกเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวและปรับตัวได้เพิ่มขึ้น และสามารถอยู่ร่วมในสังคมได้ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาทักษะชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับบุคคลออทิสติก เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ชมรมผู้ปกครองบุคคลออทิสติก เป็นต้น ควรประชาสัมพันธ์บทเรียนหรือแนวปฏิบัติที่สำคัญที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้แก่สาธารณะ เพื่อให้ผู้ปกครองหรือผู้ดูแลและประชาชนทั่วไปทราบและนำไปพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติก ดังนี้

• ผู้ปกครองต้องสังเกตพัฒนาการที่ไม่เป็นไปตามวัยของบุตรหลานปฐมวัย (ภายใน 3 ขวบ) โดยเฉพาะเรื่อง “การพูด” ถ้าพบให้รีบพาบุตรหลานพบแพทย์เพื่อเร่งแก้ไขช่วงปฐมวัย ซึ่งเป็นวัยสำคัญที่สุด เปรียบดังโรคมะเร็ง ที่กล่าวว่า “รักษาให้หายได้ ถ้าค้นพบเร็วและรักษาเร็ว” โรคออทิสซึมก็เช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่า “ใกล้เคียงปกติได้ ถ้าค้นพบเร็วและรักษาเร็ว ช่วงปฐมวัย”

• ผู้ปกครองต้องสังเกตการรับรู้และการรับความรู้สึกของประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ ตา (การมอง) หู (การรับเสียง) จมูก (การรับกลิ่น) ลิ้น (การรับรส) และผิวหนัง (การสัมผัส) ของบุตรหลานปฐมวัย (ภายใน 3 ขวบ) ถ้าผิดไปจากเด็กทั่วไป รีบพาบุตรหลานพบนักกิจกรรมบำบัดช่วยแก้ไขด้วยการบูรณาการประสาทความรู้สึก (Sensory Integration: SI) ปรับให้สมองแปลผลได้ถูกต้อง

• ผู้ปกครองต้องยอมรับความผิดปกติของบุตรหลานให้เร็วที่สุด เพื่อเปิดโอกาสให้บุตรหลานได้พัฒนาและอยู่ร่วมในสังคมได้

• ผู้ปกครองต้องมองบุตรหลาน (ออทิสติก) ให้เหมือนคนทั่วไป มองว่าเขา “ทำได้ แก้ไขได้ ดีขึ้นได้” และมองหาสิ่งที่ชอบหรือพรสวรรค์ที่แฝงอยู่ สนับสนุนให้ทำต่อเนื่อง จนเป็นความสุขและความสำเร็จในที่สุด

2. หน่วยบริการสุขภาพของรัฐระดับท้องถิ่น ตำบล หมู่บ้าน ควรทำการคัดกรองเบื้องต้นให้ครอบคลุมในเด็กกลุ่มเป้าหมายคือ เด็กปฐมวัยในช่วง 3 ขวบปีแรก เพื่อค้นหาความเสี่ยงต่อภาวะออทิสซึมในระยะแรก (Early detection) ให้ได้รับการดูแลแก้ไขความบกพร่องเร็วที่สุด เพราะยิ่งแก้ไขความบกพร่องได้เร็ว ยิ่งลดความบกพร่องได้มากเท่านั้น ที่สำคัญคือเน้นการแก้ไขพื้นฐาน นั่นคือ การแก้ไขความพร่องของการรับความรู้สึกและการรับรู้ของประสาทสัมผัสทั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนังหรือการสัมผัส) ในลักษณะการบูรณาการประสาทความรู้สึก (Sensory Integration) ด้วยนักกิจกรรมบำบัด

3. สถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่มีระบบการเรียนร่วม ควรมีความพร้อมใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากร ควรมีนักกิจกรรมบำบัด ครูที่ผ่านการอบรมเรื่องการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และแผนกที่ดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ 2) ด้านระบบการดูแลส่งต่อข้อมูล ควรส่งต่อข้อมูลเมื่อเด็กมีการเปลี่ยนวัยหรือชั้นเรียน ให้ได้รับการดูแลต่อเนื่องและเข้าใจ และ 3) ด้านความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง โรงเรียนและผู้ปกครองควรดูแลพัฒนาการและการเรียนควบคู่กันไปอย่างใกล้ชิดต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและความร่วมมืออย่างดียิ่ง จากท่านผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาวะออทิสซึมที่ได้ให้ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ อันได้แก่ แพทย์หญิงชุตินาถ ศักรินทร์กุล จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น สถาบันพัฒนาการเด็กราชนครินทร์ จังหวัดเชียงใหม่ รองศาสตราจารย์ ดร.เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คุณคนึงนิจ ไชยลังการณ์ ภาควิชาจิตเวช คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อาจารย์รัศมี ปันแก้ว อาจารย์ผู้ดูแลแผนกเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โรงเรียนดาราวิทยาลัย เชียงใหม่ ท่านอาจารย์พิเศษ (ขอสงวนนาม) จิตอาสาชาวอังกฤษสอนวิปัสสนากรรมฐานภาคภาษาอังกฤษแก่พระนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ที่ได้ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์พร้อมบทสรุปการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติก จึงทำให้งานวิจัยนี้มีคุณูปการต่อผู้ปกครองและผู้ดูแล รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลออทิสติก ในการเพิ่มความเข้าใจ มีทิศทางและเกิดกำลังใจในการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับเด็กหรือบุคคลออทิสติก

ท้ายที่สุด ขอขอบคุณ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเชียงใหม่ ในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อให้การพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับบุคคลออทิสติกมีทิศทางชัดเจนอันจะส่งผลให้บุคคลที่มีภาวะออทิสติกดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและเต็มศักยภาพ

เอกสารอ้างอิง

จอมสุรางค์ โพธิสัตย์. 2555. **ออทิสติก: กลุ่มโรคออทิสติก (Autistic spectrum disorder).** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://haamor.com/th/ (29 พฤศจิกายน 2559)

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. 2550. **การบำบัดทางเลือกในเด็กพิเศษ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

_____. 2554. **ออทิสติก สเปกตรัม (Autism Spectrum Disorder).** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.happyhomeclinic.com/factsheet201-asd.html (12 กุมภาพันธ์ 2559)

ผกาวรรณ สุทธิวงศ์ อภิศักดิ์ ประสมศรี กัญญารัตน์ เหล็กมูล และสุบิน สาวะธรรม. 2556. **การพัฒนาแบบประเมินความสามารถในการทำกิจกรรมของเด็กออทิสติก ด้วย Sensory Profile.** กรุงเทพฯ: สถาบันราชานุกูล.

เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศรี. 2554. **ภาวะออทิสติกและผลกระทบต่อสังคมรวมทั้งการมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายออทิสติก.** เชียงใหม่: ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สรินยา ศรีเพชราวุธ. 2555. **กรอบอ้างอิงการบูรณาการประสาทความรู้สึก: ทฤษฎีและปฏิบัติการทางคลินิกกิจกรรมบำบัด.** ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Bogdashina, O. 2003. **Sensory Perceptual Issue in Autism and Asperger Syndrome.** New York: Jessica Kingsley.

Buny, A.C., Lane, S.J. & Murray, E.A. 2002. **Sensory integration theory and practice** (2nd ed.). Philladephia: F.A. Davis, pp.7-86.

Dawning, J.E. 1996. **Inclusive Students with Severe and Multiple Disabilities in Typical Classrooms.** Maryland: Paul H. Brookes, p.11.

Howlin, P., Good, S., Hutton, J. & Rutter, M. 2004. Adult outcome for children with autism. **Journal of Child Psychology and Psychiatry.** 45: 212-229.

Kabayashi, R., Murata, T. & Yashinaga, K. 1992. A follow-up study of 201 children with autism in Kyushu and Yamaguchi, Japan. **Journal of Autism and Developmental Disorders.** 22: 395-411.

Law, M. 2006. **Autism Spectrum Disorders and Occupational Therapy.** Canadian Association of Occupational Therapists.

Mangrulkar, L., Whitman, C.V. & Posner, M. 2001. **Life Skills Approach to Child and Adolescent Health Human Development.** Washington, D.C.: Education Development Center, Inc.

Miller, L.J., Coll, J.R. & Schoen, S.A. 2007. A randomized controlled pilot study of the effectiveness of Occupational Therapy for children with Sensory Modulation disorder. **American Journal of Occupational Therapy.** 61: 228-238.

Reynolds, W. M. 1994. **Assessment of depression in children and adolescents by self-report questionnaires.** In W. M. Reynolds & H. F. Johnston (Eds.). Handbook of depression in children and adolescents. New York: Plenum, pp.209-234.

Smith, R.S. & Schaaf, R.C. 2006. **Sensory integration: applying clinical reasoning to practice with diverse populations.** Texas: pro-ed international, pp.16-127.

Spitzer, S L. 2004. **Common and uncommon daily activities in individual with autism: challenges and opportunities for supporting occupation.** In H. Miller-Kuhaneck (Ed.). Autism: a comprehensive occupational therapy approach (2nd ed.). Betheda, MD: Americal Occupational Therapy Association, pp.83-106.

UNICEF. 2001. What is the Life Skills Approach?. Explore Ideas Articles, Opinions, and Research about Teaching and Learning. (online). Retrieved from: http: //www. unicef.org /teachers /teacher/ Lifeskill/htm (May 11, 2016)

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมือง ในจังหวัดเชียงใหม่

THE DEVELOPMENT OF EDUCATION MODEL BY SUB-DISTRICT NON-FORMAL EDUCATION FOR DEVELOPING THE AGING QUALITY OF LIFE SUB-URBAN AREAS IN CHIANG MAI PROVINCE SUB-URBAN AREAS

เอกพจน์ เกษมกุลทรัพย์ และนรินทร์ชัย พัฒนพงศา

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

THE DEVELOPMENT OF EDUCATION MODEL BY SUB-DISTRICT NON-FORMAL EDUCATION FOR DEVELOPING THE AGING QUALITY OF LIFE SUB-URBAN AREAS IN CHIANG MAI PROVINCE SUB-URBAN AREAS

เอกพจน์ เกษมกุลทรัพย์ และนรินทร์ชัย พัฒนพงศา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ (2) พัฒนาครู กศน.ตำบล ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ กศน.ตำบล (3) ทดสอบและเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในสังกัด กศน.อำเภอหางดง ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/ปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดศึกษาเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรณีตัวอย่าง กศน.ตำบล ที่ประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ครู กศน.ตำบล เจ้าหน้าที่งานส่งเสริมสวัสดิการชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 15 คน และสนทนากลุ่มเจาะจงผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์องค์ประกอบ พัฒนาเป็นรูปแบบจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุและพัฒนาหลักสูตรการอบรมครู กศน.ตำบล ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษา มีองค์ประกอบคือ กศน.ตำบล กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ ภาคีเครือข่าย โครงสร้างการทำงานระดับอำเภอและระดับตำบล งบประมาณ รูปแบบหลักสูตรโครงการ/กิจกรรมและตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ สำหรับระยะที่ 2 เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ได้แก่ 1) การฝึกอบรมครู กลุ่มทดลอง จำนวน 2 คน โดยให้ความรู้พื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การพาไปทัศนศึกษาดูงาน และให้ฝึกปฏิบัติกับผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยากรกระบวนการ และการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจากสถานการณ์จริง และคู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย เปรียบเทียบคะแนนก่อนการอบรมและภายหลังการอบรม พบว่า ครูมีคะแนนด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ สูงกว่าก่อนการอบรม 2) ทดสอบและเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพชีวิตของกลุ่มผู้สูงอายุกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมในสังกัด กศน.อำเภอหางดง ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยทดลองใช้รูปแบบการจัดการศึกษาฯ ที่ได้พัฒนาขึ้นกับผู้สูงอายุของ กศน.ตำบล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 115 คน แล้วนำผลการทดลองมาเปรียบเทียบผลระหว่างก่อนการทดลองและภายหลังการทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่า t-test พบว่า ผู้สูงอายุทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการศึกษาฯ ในด้านความรู้ มีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านทัศนคติ และ

ด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติ มีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกัน แต่หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการจัดการศึกษาฯ ปรากฏว่า ผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ย ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ และด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติสูงกว่าเดิม และสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการศึกษา การศึกษานอกระบบ ครู กศน.ตำบล ผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิต เขตชานเมือง

ABSTRACT

The purposes of this research aimed to 1) develop Education Model by sub-district Non-formal Education in order to improve quality of life for aging in sub urban area in Chiang Mai. 2) develop Non-formal Education teachers in sub-district level in terms of knowledge, attitude and behavior/practice in educational management in order to improving quality of life for aging in sub-district level. 3) test and compare the evaluation's results of aging in experimental group and controlling group in Hang dong sub-district in term of knowledge, attitude and behavior/practice in order to improving quality of life for aging in sub urban area in Chiang Mai.

The researcher divided the research into 2 periods, the first one, was the study of contents, frameworks, related theories and case studies concerning sub-district Non-Formal Education which were successful in term of learning management for improving the quality of life of aging. The researcher collected the data by using in-depth interview from 15 people; the directors of Non-formal Education centers in district level, mayors of sub-district municipality, teachers, and local welfare support officers in Sub-district administrative organizations. The researcher also collected the data from 60 people by focus group. Then the researcher analyzed the results and developed those results to design the Development of the Education Model focus on the improving quality of life of aging and to develop the training course curriculum for teachers in Non-formal education in Sub-district level. The research results showed that education model were Sub-district Non-Formal Education, target of the Aging, networks, structure of working for district and sub-district levels, budget, curriculum model of project/activities, and indicators of the aging quality of life. The second period of the research were quasi experimental design: 1) the designing of teacher training courses for 2 teachers in experiment group by giving basic knowledge of aging, field trips, provide training with health professionals aging, the facilitator, practice in the real situations and handbook for teachers in order to improving the quality of life for the aging. The statistics were published as percentage scores, mean scores and compared between pre-test and post-test. The result showed that the teachers had higher mean scores in terms of knowledge, attitude and behavior/practice than before training. 2) Test and compare the evaluation's results of aging in experimental group and controlling group in Hang dong sub-district in term of learning management for improving quality of life of aging. The researcher experimented by using the Development of Education Model which has been developed for the aging in sub-district Non-formal Education. There were in total 115 people in experimental group and controlling group. The statistics were published as percentage scores, mean scores, standard deviation scores, and t-test scores. The result showed that both experimental group and controlling group were not different in term of knowledge, before they involved the Education Model. The mean scores of Attitude and behavior/practice aspect were different.

However, after they participated in Education Model. The researcher found that the aging in experimental groups had higher mean scores in terms of knowledge, attitude, and behavior/practice than pre experiment and higher mean scores in terms of knowledge, attitude and behavior/practice than the controlling groups who were not participated in.

Keywords: Education Model, Non-formal Education, Teachers in Sub-district Level, Aging, Quality of Life, Sub-Urban Areas

บทนำ

จากการศึกษาข้อมูลของผู้วิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรสูงอายุระหว่างปี พ.ศ.2543-2573 พบว่า ทุกช่วง 10 ปี สัดส่วนของประชากรสูงอายุทุกช่วงวัยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างชัดเจน สำหรับการกระจายตัวเชิงพื้นที่ของประชากรอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ระหว่างปี พ.ศ.2549-2553 พบว่า ในจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ไม่นับรวมถึงกรุงเทพมหานคร เช่น จังหวัดนครราชสีมา ขอนแก่น เชียงใหม่ และอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีผู้สูงอายุจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ.2553 จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ในภาคเหนือ มีจำนวนผู้สูงอายุมากถึง 208,066 คน เป็นอันดับ 3 ของประเทศไทย รองจากนครราชสีมาและขอนแก่น (สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, 2555: 21) และคาดว่าในปี พ.ศ.2573 เชียงใหม่จะมีจำนวนผู้สูงอายุเป็นจำนวนมากถึง 416,132 คน จากปี พ.ศ.2557 ที่มีผลรวมประชากรผู้สูงอายุ จำนวน 25 อำเภอ เป็นจำนวน 242,975 คน จากประชากรรวมทั้งจังหวัด 1,666,888 คน คิดเป็นร้อยละ 14.58 ดังสถิติประชากรในอำเภอที่มากกว่า 10,000 คนขึ้นไป ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 สถิติจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปของอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีจำนวนมากกว่า 10,000 คน พ.ศ.2557 (กรมการปกครอง, 2558)

อำเภอ	ประชากรรวมแต่ละอำเภอ (คน)	อายุ 60 ปีขึ้นไป แยกตามอำเภอ (คน)	ร้อยละ
เมือง	235,154	38,577	16.40
*สันทราย	123,817	17,379	14.03
สันป่าตอง	75,490	15,689	20.78
*สารภี	78,835	13,740	17.43
*สันกำแพง	80,080	13,361	16.68
ฝาง	112,439	12,746	11.33
*แม่ริม	87,605	12,529	16.71
*หางดง	81,635	12,037	14.74
จอมทอง	66,353	11,505	4.89
ดอยสะเก็ด	69,397	11,208	16.15
แม่แตง	74,968	11,810	15.75

หมายเหตุ * หมายถึงอำเภอที่อยู่ในพื้นที่เขตชานเมือง

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงจำนวนประชากรผู้สูงอายุเขตชานเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวนมากและมีภาวะการเปลี่ยนแปลง เสื่อมสภาพ ด้านร่างกายและจิตใจหลายประการ เช่น การมีรายได้ค่อนข้างต่ำ ผู้สูงอายุหนึ่งในสามไม่เคยได้รับการศึกษาอย่างเป็นทางการ อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ มีโรคประจำตัวเรื้อรัง ผู้สูงอายุหนึ่งในสี่มีภาวะทุพพลภาพ ทำให้ต้องพึ่งพาผู้อื่นในการดำรงชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุร้อยละ 5 อยู่ตัวคนเดียว และร้อยละ 18 อยู่ตามลำพังกับคู่สมรส ความจำเป็นของลูกหลานที่ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพ ทำงานนอกบ้าน ทำให้ขาดแคลนคนดูแลช่วยเหลือยามเจ็บป่วย ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและปัญหาด้านสุขภาพอนามัย เป็นภาระสำคัญที่รัฐจำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณและบุคลากรให้หน่วยงานราชการหลายองค์กรดูแลช่วยเหลือพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2549: 2-4)

ขณะที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศ เรื่อง กำหนดหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม โดยกำหนดเป็นนโยบายและสั่งการให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า “กศน.อำเภอ” ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่กระจายอยู่ครบทุกอำเภอทั่วประเทศ ได้จัดหรือบริหารการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นเป้าหมายจัดการศึกษาตามบทบาทหน้าที่ผ่านหน่วยจัดในแต่ละพื้นที่ตำบล ที่เรียกกันทั่วไปว่า กศน.ตำบล ทั่วประเทศ จำนวน 7,255 แห่ง ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, ม.ป.ป.) ผลการดำเนินงานโดย กศน.ตำบลดังกล่าวประสบปัญหาหลายประการที่ต้องพัฒนาปรับปรุง เช่น ครู กศน.ตำบล ขาดความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ขาดการยอมรับ จากกลุ่มเป้าหมายและผู้เกี่ยวข้อง ความคุ้มค่างบประมาณของรัฐ และผลจากการจัดกิจกรรมไม่สามารถนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ตามวัตถุประสงค์ เป็นต้น สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2555: 1-4) ที่ได้ศึกษาสภาพปัญหาความต้องการและรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้ใหญ่วัยแรงงาน พบว่า ปัญหาที่ทำให้หน่วยงานส่วนใหญ่ทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนไม่ประสบความสำเร็จ ในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากร ขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงาน ปัญหาด้านการสื่อสาร ส่วนปัจจัยส่งเสริมความสำเร็จ ประกอบด้วย ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการจัดการปัญหาด้วยตัวเอง มีวิทยากรหรือบุคลากรที่มีความรู้ประสบการณ์ มีความสามารถในการจัดกระบวนการและถ่ายทอดเนื้อหาที่ถูกต้อง ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและเนื้อหามีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการปรับตัวทางสังคมและจิตใจ ด้านพฤติกรรมการออม และด้านพฤติกรรมการเรียนรู้

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาของ กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีแนวโน้มการเพิ่มจำนวนและส่งผลกระทบต่อการบริหารการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งสภาวการณ์ปัจจุบันต่อเนื่องถึงภายหน้า โดยมีแนวทางการศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร งานวิจัย บทความ สิ่งตีพิมพ์ สื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้องและศึกษากรณีตัวอย่างผลการปฏิบัติงานของ กศน.ตำบล เขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ที่ประสบความสำเร็จในการจัดกิจกรรมการศึกษามากำหนดรูปแบบแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติในการจัดการศึกษาของครู กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ กศน. ตำบล ในชุมชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทางด้านสุขภาพอนามัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการศึกษา โดยนำไปทดลองปฏิบัติกับ กศน.ตำบลกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดเพื่อศึกษาเปรียบเทียบแล้วนำผลการดำเนินการไปเผยแพร่แก่ กศน.ตำบล ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ และ กศน.ตำบลอื่นๆ ที่สนใจนำรูปแบบวิธีการจัดการศึกษา และสื่อการสอนตามที่ดำเนินการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ เพื่อพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของครู กศน.ตำบล เป็นรูปแบบ/แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ บุคคล และองค์กรที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการจัดกิจกรรมดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชนและสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในวิถีการดำรงชีวิต ตลอดจนผู้สนใจอื่นๆ ต่อไป

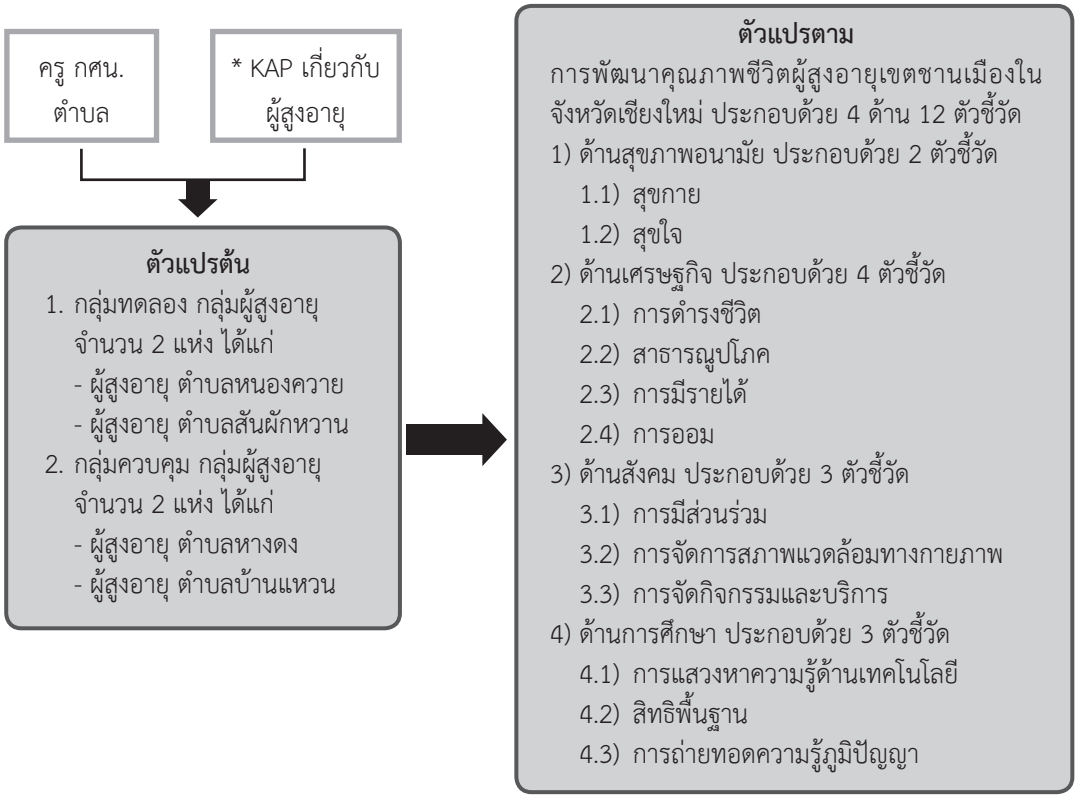
วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพครู กศน.ตำบล ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ กศน.ตำบล
3. เพื่อทดสอบและเปรียบเทียบผลการประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมในสังกัด กศน.อำเภอหางดง ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผู้สูงอายุก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดย กศน.ตำบลทั้งกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม มีคะแนนเฉลี่ยจากการประเมินคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน
2. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดย กศน.ตำบลมีคะแนนเฉลี่ยจากการประเมินคุณภาพชีวิตสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม
3. ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดย กศน.ตำบล เมื่อวัดคะแนนหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มทดลองจะมีคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุม

กรอบแนวคิดการวิจัย

หมายเหตุ * K-Knowledge มีทักษะความรู้ในเรื่องคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น
A-Attitude มีความพร้อมและมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองมากขึ้น
P-Practice มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการปฏิบัติตัวเหมาะสมกับวัยที่สูงขึ้นส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research)

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาการวิจัยจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาหลักการ แนวทาง ความรู้ ทัศนคติ และวิธีการปฏิบัติ ตลอดจนรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ กศน.ตำบล กรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 3 แห่ง ในจังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาหลักการ แนวทาง และรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กศน.ตำบล จากผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่งานส่งเสริมสวัสดิการชุมชน และครู กศน.ตำบล ที่จัดหรือสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุร่วมกับ กศน.ตำบลที่เป็นกรณีตัวอย่างความสำเร็จ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และศึกษาจากตัวแทนผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development)

ขั้นตอนที่ 4 กำหนดรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์ข้อมูลการตรวจสอบและยืนยันรูปแบบการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 5 จัดทำคู่มือจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดย กศน.ตำบลและดำเนินการฝึกอบรมครู กศน.ตำบลกลุ่มทดลอง มีการประเมินผล Pre-test, Post-test โดยใช้แบบวัดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม การปฏิบัติของครู กศน.ตำบล ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 นำรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตไปดำเนินการกับ กศน.ตำบล กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวน 4 แห่ง

ขั้นตอนที่ 7 ประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ กศน.ตำบล ก่อนเสนอให้มีการนำไปใช้จริง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามขั้นตอนการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา โดยศึกษาจาก กศน.ตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ประสบผลสำเร็จเป็นกรณีตัวอย่าง (Best Practice) จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย กศน.ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม กศน.ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง และ กศน.ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง โดยศึกษาจากครู กศน.ตำบล ผู้สูงอายุ และเครือข่ายที่ร่วมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของ กศน.ตำบลดังกล่าว จำนวน 75 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน 3 คน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล จำนวน 3 คน ครู กศน.ตำบล จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่งานส่งเสริมสวัสดิการชุมชน จำนวน 3 คน องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 60 คน

ระยะที่ 2 ระยะทดลอง ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) เพื่อนำรูปแบบการจัดการศึกษาฯ ที่ได้พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับ กศน.ตำบล ในพื้นที่อำเภอหางดง ซึ่งเป็นพื้นที่ชานเมืองที่มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเป็นจำนวนมาก มีชมรมผู้สูงอายุที่มีจำนวนสมาชิกร่วมกิจกรรมกับ กศน.ตำบลอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานานกว่า 1 ปี มีผู้นำชุมชนที่ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ มี กศน.ตำบลที่มีความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 2 แห่ง และกลุ่มควบคุม จำนวน 2 แห่ง โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ครู กศน.ตำบล จำนวน 4 คน ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายของ กศน.ตำบล จำนวน 115 คน ซึ่งผู้สูงอายุทั้งสองกลุ่มได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสังเกต เป็นแบบที่ผู้วิจัยใช้บันทึกข้อสังเกตเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาฯ เพื่อใช้ในการทดลองศึกษาวิจัย

2. แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำนวน 3 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 แบบคำถามหลัก (Key Questions) เพื่อใช้สัมภาษณ์เชิงลึก โดยสอบถามความคิดเห็น ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล ครู กศน.ตำบล ผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่งานส่งเสริมสวัสดิการชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบล ของ กศน.ตำบลที่ประสบความสำเร็จและเป็นกรณีตัวอย่างการศึกษา โดยนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์องค์ประกอบ และพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาฯ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

ฉบับที่ 2 แบบคำถามเพื่อสนทนากลุ่มเจาะจง (Focus Group Interview) โดยสอบถามสภาพปัญหาและความต้องการในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายจัดการศึกษาของ กศน.ตำบล กรณีตัวอย่างความสำเร็จ เพื่อนำมาประกอบการพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาฯ และจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ให้กับครู กศน.ตำบล ที่เป็นกลุ่มทดลองก่อนนำหลักสูตรดังกล่าวไปเป็นแนวทางจัดการศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

3. แบบวัดความรู้

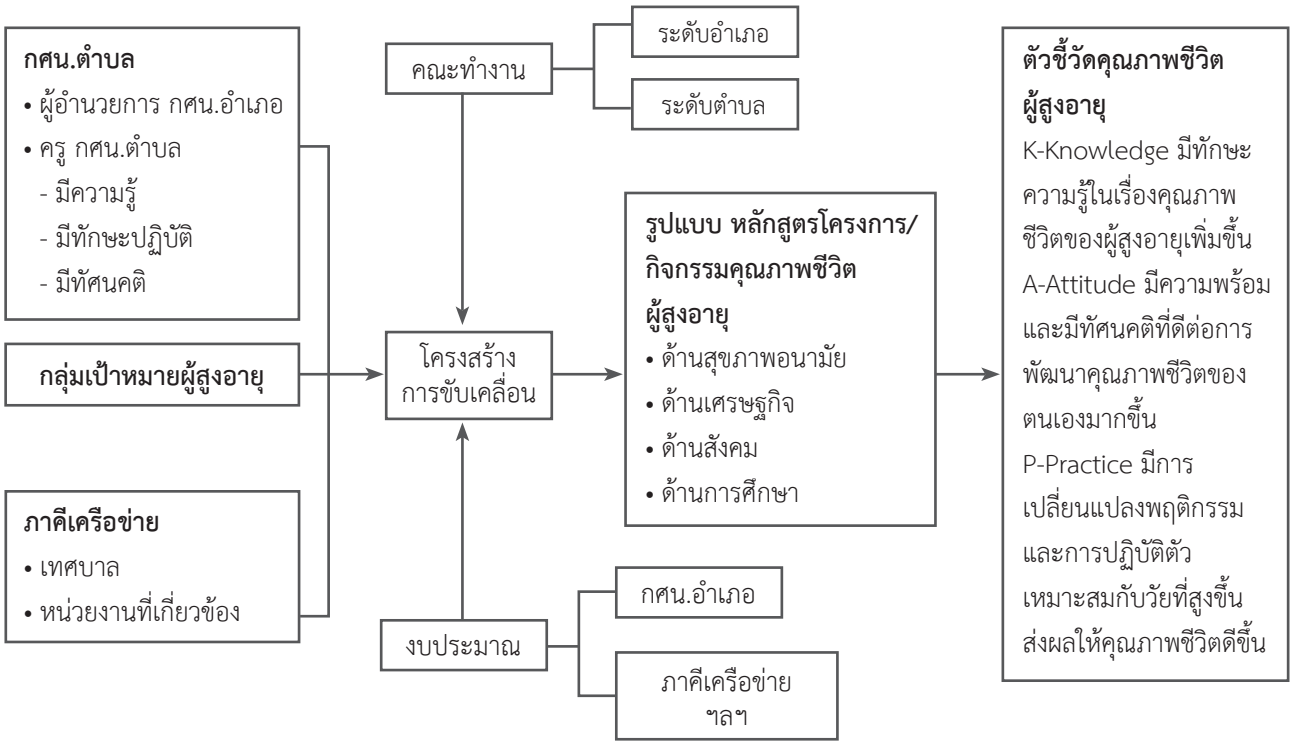
ฉบับที่ 1 แบบวัดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ของครู กศน.ตำบล ก่อนและหลังการอบรม ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

ฉบับที่ 2 แบบวัดความรู้ เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีลักษณะเป็นแบบวัดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ก่อน-หลังการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการศึกษาของผู้สูงอายุ โดยประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ครอบคลุม 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการศึกษา ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาฯ มีองค์ประกอบ ได้แก่ กศน.ตำบล กลุ่มเป้าหมายผู้สูงอายุ ภาคีเครือข่าย โครงสร้างการทำงานที่มีคณะทำงานระดับอำเภอและระดับตำบล งบประมาณ รูปแบบหลักสูตรโครงการ/กิจกรรมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องในเชิงส่งเสริมสนับสนุนระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องมีผู้อำนวยการ ศูนย์ กศน.อำเภอ มีความสนใจขับเคลื่อนงานการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ ให้การสนับสนุนกำกับดูแล เพื่อให้ครู กศน.ตำบล มีความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ในการจัดและประสานการจัดกิจกรรม ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ดังนี้

รูปแบบการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่

จากรูปแบบการจัดการศึกษาฯ ดังกล่าว แสดงถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่ขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมเป็นทีมงานระดับอำเภอ ระดับตำบล มีงบประมาณ สำหรับจัดกิจกรรมตามรูปแบบหลักสูตรโครงการ/กิจกรรมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องและมีตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างชัดเจน

2. ผลการพัฒนาศักยภาพครู กศน.ตำบล ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ของ กศน.ตำบล ตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2 พบว่า ก่อนรับการอบรม ครู กศน.ตำบล มีคะแนนด้านความรู้ ร้อยละ 48.33 ภายหลังการอบรมมีคะแนน ร้อยละ 84.99 ระดับความรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 36.66 ขณะที่ด้านทัศนคติก่อนการอบรมมีค่าเฉลี่ย 2.30 ภายหลังการอบรมมีค่าเฉลี่ย 4.80 เพิ่มขึ้น 2.50 และด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติก่อนการอบรมมีค่าเฉลี่ย 1.68 ภายหลังการอบรมมีค่าเฉลี่ย 4.60 เพิ่มขึ้น 2.92 จะเห็นได้ว่าทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติ มีคะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม แสดงว่า ครู กศน.ตำบลกลุ่มทดลองมีการพัฒนาศักยภาพด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ บรรลุตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3. การเปรียบเทียบคะแนนของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมจากการทดสอบหลังการร่วมกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สรุปได้ดังนี้

3.1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมก่อนทดลอง

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

(1) คะแนนความรู้ คะแนนเต็ม 20 คะแนน

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\overline{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	60	10.65	1.21	3.68	0.94 NS
กลุ่มควบคุม	55	10.47	1.16		

NS = Non-Significant

(2) คะแนนทัศนคติ คะแนนเต็ม 80 คะแนน

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\overline{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	60	37.02	2.88	7.14	0.01**
กลุ่มควบคุม	55	30.98	5.57		

** = $p \leq 0.01$

(3) คะแนนพฤติกรรม/การปฏิบัติ คะแนนเต็ม 60 คะแนน

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\overline{X}$	S.D.	t	Sig.
กลุ่มทดลอง	60	27.42	4.71	3.69	0.01**
กลุ่มควบคุม	55	24.22	4.50		

** = $p \leq 0.01$

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 หรือทั้ง 2 กลุ่มนี้มีความรู้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน สำหรับด้านทัศนคติ และด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติของกลุ่มทดลองมีคะแนนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทำให้สมมุติฐานข้อ 1 ได้รับการยอมรับในส่วนของความรู้ แต่ส่วนของทัศนคติและการปฏิบัติไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน

3.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังทดลอง

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติของกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง

(1) คะแนนความรู้ คะแนนเต็ม 20 คะแนน

ระยะการเข้าร่วม	$\overline{X}$	S.D.	คะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น (D)	t	Sig.
ก่อนการเข้าร่วม	10.65	0.09	6.45	-30.38	0.01**
หลังการเข้าร่วม	17.10	1.08	(17.10-10.65)		

** = $p \leq .01$

(2) คะแนนทัศนคติ คะแนนเต็ม 80 คะแนน

ระยะการเข้าร่วม	$\overline{X}$	S.D.	คะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น (D)	t	Sig.
ก่อนการเข้าร่วม	37.02	2.88	27.95	-51.99	0.01**
หลังการเข้าร่วม	64.97	3.60	(64.97-37.02)		

** = p ≤ .01

(3) คะแนนพฤติกรรม/การปฏิบัติ คะแนนเต็ม 60 คะแนน

ระยะการเข้าร่วม	$\overline{X}$	S.D.	คะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น (D)	t	Sig.
ก่อนการเข้าร่วม	27.42	4.71	27.43	-37.96	0.01**
หลังการเข้าร่วม	54.85	1.97	(54.85-27.42)		

** = p ≤ .01

D = Different (วัดผลหลังทดลอง-วัดผลก่อนทดลอง)

จากตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติของกลุ่มทดลองก่อนและหลังการทดลองพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดย กศน.ตำบล พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยภายหลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนั้น สมมุติฐานข้อที่ 2 ได้รับการยอมรับ

3.3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ระหว่างกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

(1) คะแนนความรู้ คะแนนเต็ม 20 คะแนน

กลุ่มตัวอย่าง	$\overline{X}$	S.D.	คะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น (D)	t	Sig.
กลุ่มทดลอง (N = 60)	17.10	1.08	6.45 (17.10-10.65)	12.06	0.01**
กลุ่มควบคุม (N = 55)	13.67	1.89	3.20 (13.67-10.47)		

** = p ≤ .01

(2) คะแนนทัศนคติ คะแนนเต็ม 80 คะแนน

กลุ่มตัวอย่าง	$\overline{X}$	S.D.	คะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น (D)	t	Sig.
กลุ่มทดลอง (N = 60)	64.97	3.60	27.95 (64.97-37.02)	18.35	0.01**
กลุ่มควบคุม (N = 55)	48.75	5.72	17.77 (48.75-30.98)		

** = p ≤ .01

(3) คะแนนพฤติกรรม/การปฏิบัติ คะแนนเต็ม 60 คะแนน

กลุ่มตัวอย่าง	$\overline{X}$	S.D.	คะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น (D)	t	Sig.
กลุ่มทดลอง (N = 60)	54.85	1.97	27.43 (54.85-27.42)	13.76	0.01**
กลุ่มควบคุม (N = 55)	43.62	5.97	19.40 (43.62-24.22)		

** = $p \leq .01$

D = Different (วัดผลหลังทดลอง-วัดผลก่อนทดลอง)

จากตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบคะแนนด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง พบว่า ผลคะแนนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของผู้สูงอายุกลุ่มทดลองหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ เพิ่มขึ้นสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้น สมมุติฐานข้อที่ 3 ได้รับการยอมรับ และเมื่อพิจารณาจากคะแนนด้านทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองก่อนการทดลองและหลังการทดลอง แม้จะมีคะแนนเพิ่มขึ้นภายหลังการทดลองทั้งสองกลุ่มแต่คะแนนที่เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากของกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยด้านทัศนคติจากเดิม 37.02 เพิ่มขึ้นเป็น 64.97 มีคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 27.95 ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติจากเดิม 27.42 เพิ่มขึ้นเป็น 54.85 มีคะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 27.43 แสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของ กศน.ตำบลในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตลอดจนประโยชน์ของรูปแบบการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ตามรูปแบบที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

การอภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาโดย กศน.ตำบล เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาฯ และได้พัฒนาขึ้นจากการศึกษาค้นคว้ารายงานการวิจัย การศึกษาจากกรณีตัวอย่างความสำเร็จของ กศน.ตำบล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต จดบันทึกภาคสนาม และการสนทนากลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ กศน.ตำบล สามารถจัดการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย มีองค์ประกอบสำคัญ คือ กศน.ตำบล ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมาย ภาคีเครือข่าย คณะทำงาน งบประมาณ รูปแบบหลักสูตรโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและตัวชี้วัดคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีบุคลากรที่มีความรู้ ทัศนคติ และทักษะการปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้สูงอายุ และผู้เกี่ยวข้องเป็นหัวใจของการขับเคลื่อน บุคลากรดังกล่าว ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ กศน.อำเภอ ครู กศน.ตำบล บุคลากรจากหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ทัศนคติและทักษะการปฏิบัติ ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงาน องค์กร ทั้งด้านการพัฒนาองค์ความรู้ การบริหารจัดการบุคคลและงบประมาณอย่างเหมาะสม และต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของระวี สัจจโสภณ (2553: 474-475) ที่พบว่า การทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขในการดำเนินชีวิต มีความสามารถทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนมีศักยภาพที่จะพึ่งพิงตนเองเท่าที่จะทำได้ ต้องมีรูปแบบการจัดการศึกษาที่เหมาะสม ประกอบด้วย ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ ทัศนคติ ปรับเปลี่ยนจากการมองว่าผู้สูงอายุไร้ประโยชน์ อ่อนแอ มีแต่การป่วยไข้ เป็นภาระต่อลูกหลานและสังคม ปรับระบบคิดจากการสงเคราะห์เป็นการส่งเสริมและพัฒนาให้การศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตเกี่ยวกับการปรับตัว การให้มีส่วนร่วมกำหนดสภาพปัญหาความต้องการผู้สอนจากหน่วยงานเครือข่ายต้องมีบทบาทเป็นวิทยากรกระบวนการ (Facilitator) ทำหน้าที่เป็นคนกลางสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การรวมตัว การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

สำหรับการพัฒนาศักยภาพครู กศน.ตำบล ด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติ ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผู้วิจัยซึ่งมีสถานภาพเป็นผู้บริหารสถานศึกษา กศน.อำเภอ เป็นเวลานานกว่า 22 ปี สามารถกล่าวได้ว่า ครู กศน.ตำบล โดยทั่วไปมีข้อจำกัดด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม/การปฏิบัติด้านการจัดการศึกษา เนื่องจากมีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน ประกอบกับหน่วยงานต้นสังกัดจากส่วนกลางไม่ได้วางแผนพัฒนาบุคลากรเหล่านี้ให้มีความรู้พื้นฐานที่สอดคล้องกับลักษณะงานจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุก่อนเข้าทำงาน และระหว่างปฏิบัติงานแต่อย่างใด การดำเนินงานดังกล่าวตามพันธกิจองค์กรตั้งแต่ พ.ศ.2555 ที่ผ่านมาจึงประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเชิงปริมาณ คือ ครู กศน.ตำบล เป็นผู้จัดหรือประสานการจัดกิจกรรมการอบรมแก่ผู้สูงอายุในพื้นที่รับผิดชอบปีละจำนวน 10 คน ต่องบประมาณที่ได้รับจัดสรรปีละ 1,500 บาท แต่ไม่อาจเข้าถึงเป้าหมายเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา กศน.ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง กศน.ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม และ กศน.ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประสบความสำเร็จเป็นกรณีตัวอย่าง (Best Practice) พบว่า แม้ครู กศน.ตำบล มีข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้นแต่สามารถพัฒนาศักยภาพในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุได้ โดยการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับผู้สูงอายุและเครือข่ายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาศักยภาพครู กศน.ตำบล ที่เป็นกลุ่มทดลองในการวิจัย โดยการอบรมให้ความรู้พื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การพาไปทัศนศึกษาดูงาน จาก กศน.ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง กศน.ตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม และกศน.ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ และให้ฝึกปฏิบัติกับผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยากรกระบวนการและนันทนาการ รวมทั้งการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจากสถานการณ์จริง ตลอดจนการจัดทำหนังสือคู่มือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดย กศน.ตำบล สำหรับใช้เป็นแนวทาง ซึ่งจากการกำกับ ติดตามผลการปฏิบัติของครู กศน.ตำบล ที่เป็นกลุ่มทดลอง โดยการสังเกต การจดบันทึก การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องระหว่างดำเนินการวิจัย พบว่า ครู กศน.ตำบล มีพัฒนาการด้านความรู้ ทัศนคติ และการประพฤติ/ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุโดยลำดับ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบและกระบวนการพัฒนาศักยภาพครู กศน.ตำบล ในการวิจัยครั้งนี้ส่งผลต่อการยกระดับศักยภาพครู กศน.ตำบล สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประนอม โอทกานนท์ และคณะ (ม.ป.ป.: 71) เรื่องการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมทักษะการจัดการความรู้เสริมสร้างสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ ที่พบว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้มีความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพ และมีความพึงพอใจตลอดจนการนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำเนินการได้โดยการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาและเรียนรู้จากสถานการณ์จริง

ในส่วนของผลการทดลองตามสมมุติฐานการวิจัย พบว่า ก่อนการทดลองผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรู้ไม่แตกต่างกัน แต่การที่ผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าทางด้านทัศนคติและด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติ ผู้วิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงานของครู กศน.ตำบล กลุ่มทดลองที่มีลักษณะการทำงานใกล้ชิดชุมชน ทำงานร่วมกับเครือข่ายบ่อยครั้ง การมีความคุ้นเคยและปฏิสัมพันธ์ที่เอื้อเฟื้อระหว่างครู กศน.ตำบล ประกอบกับผู้นำท้องถิ่นของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองมีความสนใจให้ความสำคัญกับงานผู้สูงอายุในชุมชน มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนการรวมตัวของผู้สูงอายุ ในระดับหมู่บ้าน ตำบล ในลักษณะโรงเรียนผู้สูงอายุ ตลอดจนมีการประสานงานการขับเคลื่อนกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุร่วมกับ กศน.ตำบล และเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นเหตุผลให้ผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลองด้านทัศนคติ และด้านพฤติกรรม/การปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มควบคุม

สำหรับการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังของกลุ่มทดลองโดยมีสมมุติฐานว่า ผลคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และพบว่าเป็นไปตามสมมุติฐาน ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การที่จัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจตามเนื้อหาสาระที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของผู้สูงอายุ การดำเนินการจัดกิจกรรมการอบรมให้ความรู้โดยวิทยากรที่มีความรู้ความชำนาญ มีเทคนิควิธีการที่เหมาะสม การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เสนอความต้องการในการเรียนรู้ และถ่ายทอดความรู้ มีการผสมผสานเนื้อหาทฤษฎีกับการปฏิบัติ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผ่อนคลายและมีความพึงพอใจกับการได้เข้าร่วมกิจกรรม ย่อมส่งผลต่อแรงจูงใจให้เข้าร่วมกิจกรรมการอบรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดการยอมรับและคุ้นเคยกับการฝึกปฏิบัติจนกลายเป็นอุปนิสัย การเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ จากนั้นจึงเกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความยินยอมพร้อมใจกลายเป็นอุปนิสัยดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยภายหลังการทดลองมากกว่าก่อนการทดลอง สอดคล้องตามข้อค้นพบของอาชัญญา รัตนอุบล และคณะ (2555: 19-21)

ซึ่งพบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในวัยสูงอายุที่มีเนื้อหาด้านสุขภาพอนามัย การปรับตัวทางสังคมและจิตใจ การเรียนรู้โดยผู้สูงอายุ ชุมชนและเครือข่าย มีส่วนร่วมกำหนดเนื้อหา มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีงบประมาณและวิทยากรที่มีความรู้และประสบการณ์ ส่งผลให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมสม่ำเสมอ สามารถนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีได้

ในส่วนของผลการวิจัยภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นกว่าผู้สูงอายุกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่า การที่ผู้สูงอายุกลุ่มทดลองมีคะแนนเพิ่มสูงกว่ากลุ่มควบคุมมีหลายเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและขอนำเสนอไว้ 2 ประการ คือ

1) สถานศึกษา กศน.อำเภอ โดยผู้อำนวยการศูนย์ กศน.อำเภอ ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ หรือความจำเป็นที่ต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หรือความจำเป็นที่ต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาดังกล่าว ตามนโยบายของรัฐบาลที่สั่งการผ่านหน่วยงานต้นสังกัด และพบว่า การจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุจะประสบความสำเร็จได้ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพการทำงานของครู กศน.ตำบล เมื่อครู กศน.ตำบลได้รับการพัฒนาสมรรถนะการทำงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชนพื้นที่ตั้งของ กศน.ตำบล จึงได้รับการยอมรับจากผู้สูงอายุและเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้สูงอายุที่ให้การยอมรับและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จึงมีการพัฒนาตนเองด้านความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติตน มีระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติที่มากกว่าผู้สูงอายุกลุ่มควบคุมที่ขาดโอกาสเติมเต็มในสิ่งเหล่านี้

2) รูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับผู้สูงอายุทั้งด้านสุขอนามัย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการศึกษา ระหว่างดำเนินการทดลองมีความเหมาะสม สร้างความพึงพอใจแก่ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม ทำให้มีความรู้ความเข้าใจนำไปสู่การปฏิบัติมากกว่าก่อนการทดลอง เมื่อมีการประเมินผลภายหลังการทดลอง จึงมีส่วนทำให้คะแนนเฉลี่ยเพิ่มสูงกว่าผู้สูงอายุกลุ่มควบคุม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 กศน.จังหวัด และ กศน.อำเภอ ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาครู กศน.ตำบล ให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และทักษะการปฏิบัติงานจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษา

1.2 กศน.จังหวัด ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ กศน.อำเภอ นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการฝึกอบรมนักศึกษา กศน. ให้เป็นอาสาสมัคร กศน.ตำบล ในการจัดกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษา โดย กศน.ตำบลเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเขตชานเมืองในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการวิจัยเพื่อต่อยอดในเรื่องดังต่อไปนี้

2.1 ควรศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง และเครือข่ายผู้สูงอายุเขตภาคเหนือตอนบน

2.2 ควรศึกษาเรื่อง การปรับตัวของผู้สูงอายุในสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. 2558. **สถิติจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปของอำเภอในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีจำนวนมากกว่า 10,000 คน พ.ศ.2557.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.dopa.go.th (2 มิถุนายน 2558)

ประนอม โอทกานนท์ และคณะ. ม.ป.ป.. **การพัฒนาหลักสูตรอบรมทักษะการจัดการความรู้ ด้านการสร้างเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ**. รายงานวิจัยคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ระวี สัจจโสภณ. 2553. **แนวคิดทางการศึกษาเพื่อพัฒนาภาวะพฤติพลังในผู้สูงอายุ**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2549. **แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์. 2555. **การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ พัฒนาพื้นที่ต้นแบบและปัจจัยสำคัญ** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.

สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. ม.ป.ป.. **การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน**. (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: https://panchalee.wordpress.com /2010/12/21/nfe_ac1/ (15 มกราคม 2558)

อาชัญญา รัตนอุบล และคณะ. 2555. การพัฒนาแนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษา/การเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. **วารสารครุศาสตร์.** 40(1): 14-28.

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงาน โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์

THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY PARTICIPATION MANAGEMENT BY APPRECIATION INFLUENCE CONTROL IN BAN DEN MUNICIPALITY SCHOOL, MAE AI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

ธนวัฒน์ บุญทวี สมบูรณ์ อริยา และประเวศ เวชชะ

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์

THE DEVELOPMENT OF COMMUNITY PARTICIPATION MANAGEMENT BY APPRECIATION INFLUENCE CONTROL IN BAN DEN MUNICIPALITY SCHOOL, MAE AI DISTRICT, CHIANG MAI PROVINCE

ธนวัฒน์ บุญทวี สมบูรณ์ อริยา และประเวศ เวชชะ
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC: Appreciation Influence Control) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน และเพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน โดยใช้แบบสอบถาม ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนชุมชน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 40 คน และกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน โดยใช้คู่มือเทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนชุมชน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 22 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กระบวนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยสรุปเป็นลักษณะความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน

1.1 การบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในระดับมาก ส่วนกลุ่มตัวแทนชุมชน และกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในระดับปานกลาง

1.2 การบริหารงานงบประมาณ โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการบริหารงานงบประมาณเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลุ่มตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงบประมาณในระดับมาก กลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

1.3 การบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการบริหารงานบุคคลเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและกลุ่มตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมการบริหารงานบุคคลในระดับมาก ส่วนกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

1.4 การบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการบริหารงานทั่วไปเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับมาก กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในบริหารงานด้านการบริหารทั่วไปโดยเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มอื่น รองลงมา ได้แก่ กลุ่มตัวแทนชุมชน และกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ตามลำดับ

2. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนด้านการวางแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียน โรงเรียนควรกำหนดวิสัยทัศน์เป็นโรงเรียนมุ่งจัดการศึกษาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในงานบริหารทั้ง 4 งาน ควรกำหนดพันธกิจ สร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาแก่ชุมชน ครู ผู้ปกครอง เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง มีเป้าประสงค์ให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 ควรมีการกำหนดยุทธศาสตร์ พัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม พัฒนาความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมในการบริหารงานแก่บุคลากรของโรงเรียน พัฒนาความรู้ความเข้าใจของกลุ่มต่างๆ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน ให้มีโครงการ 5 โครงการ ได้แก่ โครงการครู บุคลากรกางแขนรับการมีส่วนร่วมของชุมชน โครงการปรับมโนทัศน์ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โครงการวันแม่สานใจให้การศึกษา โครงการวันพ่อทอใจระดมทุน และโครงการเปิดโลกทัศน์ศึกษาดูงาน

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาช่วยให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทราบถึงความสำคัญ และสามารถปรับบทบาทหน้าที่ของการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา สามารถสนับสนุน ส่งเสริม แก้ปัญหาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อสนองความต้องการของชุมชนได้

คำสำคัญ: ประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) การพัฒนาการมีส่วนร่วม/การมีส่วนร่วม การบริหารการศึกษา

ABSTRACT

The purposes of this study, aimed to investigate the present situations and on-going strategies for the community participation management by appreciation influence control in Ban Den Municipality School, Mae Ai District, Chiang Mai Province. Target group for the study of the community participation management included 40 members from the basic educational committee, community representatives and parent representatives, with a questionnaire survey. Another the target group for the finding community participation using appreciation influence control included 22 members from the basic educational committee, community representatives and parent representatives with a manual of the appreciation influence control technique (AIC). Quantitative Analysis were applied with the use of mean and standard deviation. Narrative technique was employed in content analysis.

The findings of the study divided into two major aspects were as follows:

1. Community participation in organizational administration at glance

1.1 Academic management: Overall it was stated that the three targeted groups' community participation in their academic management was rated at a high level. The basic educational committee and community representatives rated it at a high level, meanwhile the parent representatives rated their participation at a moderate level;

1.2 Budget management: it was stated that the three targeted groups' community participation in their budget management was rated at a high level. The basic educational committee and community representatives rated their participation at a high level, whereas parent representatives rated their participation at a moderate level;

1.3 Personnel management: it was stated that the three targeted groups' community participation in their personnel management was rated at a moderate level. The basic educational committee and community representatives rated their participation at a high level whereas parent representatives rated their participation at a moderate level;

1.4 General management: it was stated that the three targeted groups' community participation in their general management was rated at a high level. The basic educational committee rated their participation at the highest level, followed by the community representatives and the student parents respectively.

2. The on-going strategies for the development of the three targeted groups' community participation in their organizational management were suggested that the provisions for the enhancement of the school's practical vision and missions with well-planned organizational management; the community residents', teachers' and student parents' better understandings of their educational management; the community residents' opportunities in participating in their organizational management, and the community residents' goals for participating in their organizational management taken place in the academic year 2016 be all required. Not only should the school's on-going strategies for participatory process development be set up, but also the school staff's better understandings of their participation in personnel management should also be encouraged. Moreover, the other involved participants' cooperation in effectively managing the five major projects (e.g. project for school staff's community participation; project for community paradigm shifts on participatory educational management; project for Mother's day with her educational sponsorship; project for Father's day with his financial supports, and project for educational fieldtrips) should be enhanced.

The information from the study help the parents, the community leaders, the school boards know the importance and adapt that the community role on the participation in the education can support and solve the education problem for the betterment of the community.

Keywords: Appreciation Influence Control (AIC), Developing Participation/Participation, Educational Administration

บทนำ

การบริหารการศึกษาและการจัดการศึกษาของไทยยังมีปัญหา คือ ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนที่เข้ามามีบทบาทอย่างจริงจังในการบริหารการศึกษา เพราะขาดกลไกที่เหมาะสมที่จะให้ชุมชนและประชาชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมทำ และร่วมติดตามประเมินผลในการจัดการศึกษาในท้องถิ่นของตน รวมทั้งการระดมสรรพกำลังและการใช้ทรัพยากรในการศึกษาของไทยมีน้อย ยังจำกัดอยู่ในงบประมาณของรัฐ มีภาวะพึ่งพารัฐสูง เนื่องจากการจัดการศึกษาไทยถูกมองเป็นหน้าที่ของรัฐ สถานศึกษา ผู้บริหาร และข้าราชการครู การจัดการศึกษาจึงถูกจำกัดอยู่ภายในโรงเรียนโดยลำพัง (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543: 102; อ้างใน กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 3-4)

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยเทศบาลตำบลแม่อาย กระทรวงมหาดไทย เปิดสอนนักเรียนในระดับชั้นอนุบาล 1 - อนุบาล 3 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 เป็นต้นมา มีผู้บริหาร จำนวน 1 คน บุคลากรครู จำนวน 6 คน นักเรียน จำนวน 130 คน สภาพทั่วไปยังขาดปัจจัยหลายประการที่จะอำนวยการต่อการบริหาร และพัฒนาโรงเรียน

ให้เป็นที่พึงพอใจของทุกๆ ฝ่ายในหลายๆ ด้าน รวมทั้งไม่สามารถที่จะจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาในระดับที่พึงประสงค์ได้

จากรายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2555 พบว่า ผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในภาพรวมยังไม่ได้มาตรฐานคุณภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านกระบวนการทางการศึกษา มาตรฐานที่ 9 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย ผลการประเมินอยู่ในระดับ ปรับปรุง จุดที่ควรพัฒนา คือ สถานศึกษาควรจัดทำแผนการจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายให้ชุมชน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับกิจกรรม มาตรฐานที่ 11 สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลการประเมินอยู่ในระดับ พอใช้ จุดที่ควรพัฒนา คือ สถานศึกษาควรมีการจัดทำแผนเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนข้อมูลกับแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม และเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรฐานที่ 12 สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรศาสนา และสถาบันทางวิชาการ เพื่อพัฒนาวิถีการเรียนรู้ในชุมชน ผลการประเมินอยู่ในระดับ ปรับปรุง จุดที่ควรพัฒนา คือ สถานศึกษาควรส่งเสริมกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันให้มากขึ้น และด้านผลผลิต มาตรฐานที่ 24 สถานศึกษามีมาตรฐานเป็นที่พึงพอใจ และยอมรับ โดยผู้ปกครอง และชุมชนให้การสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ผลการประเมินอยู่ในระดับ พอใช้ จุดที่ควรพัฒนา คือ โรงเรียนควรให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา ร่วมสร้างเครือข่ายบุคคลภายนอก มีการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น), 2555: 1)

สรุปได้ว่า สิ่งที่โรงเรียนต้องเร่งพัฒนา คือ การส่งเสริมให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียน ตามขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา ทั้ง 4 งาน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งจากผลการวิจัยของสมศักดิ์ ไชยโชติ (2550: 168) กล่าวว่า คุณภาพผู้เรียนมาจากการกำหนดบทบาทในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน ในการพัฒนาการจัดการศึกษา บุคลากรในโรงเรียน และชุมชน มีความพึงพอใจต่อการพัฒนาของนักเรียน การให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการจัดการการศึกษา และการให้ชุมชนมีส่วนร่วมดูแลส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน และผลการวิจัยของวรลักษณ์ พลรบ (2550, บทคัดย่อ) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล อยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวม และเมื่อแยกพิจารณาในแต่ละด้าน และยังสอดคล้องกับ ทศพล ผลทวีนุกูล (2551, บทคัดย่อ) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก การจัดการศึกษาในภาพรวมเป็นเรื่องที่สังคมและผู้รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทุกระดับต้องร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผล

จากความสำคัญของปัญหาโดยรวมดังกล่าว และปัญหาที่เกิดขึ้นของการดำเนินงานในโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการบริหารงานในโรงเรียน จึงมีความสนใจในการศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) โดยนำเอาเทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์โดยการปฏิบัติจริงของผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนในการบริหารงาน ตามขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา 4 ด้าน ซึ่งเชื่อว่าคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งถือว่าเป็นองค์คณะบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับโรงเรียนมากกว่าหน่วยงานอื่นๆ ย่อมรู้ปัญหา และสามารถหาแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดของนักวิชาการเป็นกรอบแนวคิดทางการศึกษา โดยจำแนกออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. การบริหารงานของโรงเรียน 4 งาน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

2. เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC)

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กลุ่มเป้าหมายที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้ส่วนเสียกับโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยตอบแบบสอบถาม จำนวน 40 คน ทำการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 8 คน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 12 คน ตัวแทนชุมชน จำนวน 20 คน

กลุ่มที่ 2 เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) จำนวน 22 คน โดยใช้การเลือกแบบโควตา จากกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาในกลุ่มที่ 1 เพื่อให้ได้คุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายตามที่ผู้วิจัยต้องการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 6 คน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 6 คน ตัวแทนชุมชน จำนวน 10 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่

1. วิธีดำเนินการเก็บข้อมูล

ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยการเก็บรวบรวมเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย และทำการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC: Item Objective Congruence Index) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าที่ยอมรับได้มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ประภาพรรณ เสืองวงศ์, 2550: 69)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น)

1. วิธีการดำเนินการ

1.1 นำเสนอผลการศึกษาสภาพพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้จากขั้นตอนที่ 1

1.2 ดำเนินการประชุมตามคู่มือเทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) การบริหารงาน 4 งาน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป โดยการมีส่วนร่วม และใช้กระบวนการบริหาร POSDCoRB โดยเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการที่มีวิธีการ และขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ และข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการ และศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นกระบวนการที่ระดมพลังสมอง เพื่อแก้ไขปัญหา และหาแนวทางในการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ผลที่ได้จากการประชุมนี้จะมาจากความคิดของผู้เข้าร่วมการประชุมทุกคน ซึ่งผู้วิจัยจะต้องกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ร่วมกันกำหนดทิศทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในอนาคต วางแผนการพัฒนาและร่วมระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน โดยพยายามพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุด มีการแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ (สุภัทร ชูประดิษฐ์, 2550: 1) ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 A = Appreciation ในกระบวนการนี้ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมกันด้วยภาพ ข้อเขียน และคำพูดว่าเขาเห็นสถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไร และอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตเป็นอย่างไร ในขั้นนี้จะเกิดเป็นวิสัยทัศน์

ขั้นที่ 2 I = Influence ในกระบวนการนี้ทุกคนยังมีโอกาสทัดเทียมกันที่จะใช้ข้อคิดเห็นว่า วิธีการสำคัญที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์นั้น ต้องประกอบด้วยอะไรบ้าง

ขั้นที่ 3 C = Control ในกระบวนการนี้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเลือกเองว่าสมัครใจจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในเรื่องใด จะเป็นผู้ให้ความร่วมมือในเรื่องใด จะเป็นผู้ร่วมคิดแผนปฏิบัติการข้อใด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ คู่มือเทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาหลักทฤษฎีเทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) จากเอกสาร ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าความเที่ยงตรงของคู่มือจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC: Item Objective Congruence Index) และคัดเลือกรายการในคู่มือฯ ที่มีค่าที่ยอมรับได้มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ประภาพรรณ เส็งวงศ์, 2550: 69)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยสรุปเป็นลักษณะความเรียง

ผลการวิจัย

1. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน

การบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการบริหารงานวิชาการเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในระดับมาก ส่วนกลุ่มตัวแทนชุมชน และกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในระดับปานกลาง

การบริหารงานงบประมาณ โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการบริหารงานงบประมาณเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับมาก โดยกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลุ่มตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมการบริหารงานงบประมาณในระดับมาก กลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

การบริหารงานบุคคล โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านงานบุคคลเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับปานกลาง โดยกลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และกลุ่มตัวแทนชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคลในระดับมาก ส่วนกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

การบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวมชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการบริหารงานบริหารทั่วไปเฉลี่ยทั้ง 3 กลุ่ม อยู่ในระดับมาก กลุ่มคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในบริหารงานด้านการบริหารทั่วไปโดยเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มอื่น รองลงมา ได้แก่ กลุ่มตัวแทนชุมชน และกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ตามลำดับ

2. แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน

ด้านการวางแผนพัฒนาการมีส่วนร่วมบริหารโรงเรียน (P: Planning) โรงเรียนควรกำหนดวิสัยทัศน์เป็นโรงเรียนมุ่งจัดการศึกษาโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมงานบริหารทั้ง 4 งาน ควรกำหนดพันธกิจ สร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาให้แก่ชุมชน ครู ผู้ปกครอง เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง มีเป้าประสงค์ให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2559 เป็นต้นไป ให้มีการสร้างความเข้าใจแก่บุคลากรในโรงเรียน และหน่วยงานต้นสังกัดเรื่องการให้ชุมชนมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน ให้มีการสร้างความเข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมการบริหารโรงเรียนให้แก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนชุมชน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน ตามสถานภาพของแต่ละกลุ่ม ให้มีการประชุมสัมมนากำหนดกรอบของบทบาทการเข้ามามีส่วนร่วมบริหารโรงเรียนในแต่ละงานที่เหมาะสมกับกลุ่ม และเป็นไปตามสถานภาพ ควรกำหนดยุทธศาสตร์ พัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม พัฒนาความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมในการบริหารแก่บุคลากรของโรงเรียน พัฒนาความรู้ความเข้าใจของกลุ่มต่างๆ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน ให้มียุทธวิธีหรือโครงการ 5 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการครู บุคลากรกางแขนรับการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) โครงการปรับมโนทัศน์ชุมชนกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา 3) โครงการวันแม่สานใจให้การศึกษา 4) โครงการวันพ่อทอใจระดมทุน และ 5) โครงการเปิดโลกทัศน์ศึกษาดูงาน

ด้านการจัดระบบงาน (O: Organizing) ให้มีการกำหนดกรอบการดำเนินงานมีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน โดยร่วมกันพิจารณากรอบบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของคณะบุคคล ว่ามีบทบาทหน้าที่เรื่องใด เพียงใด ในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป

ด้านการจัดบุคลากร (S: Staffing) ให้มีคณะกรรมการดำเนินการมีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน และคณะกรรมการโครงการทั้ง 5 โครงการ

ด้านการอำนวยการการมีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน (D: Directing) ให้ผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นผู้อำนวยการให้ได้รับความสะดวก และให้มีการดำเนินงานตามที่ร่วมกันกำหนด

ด้านการประสานงานดำเนินการมีส่วนร่วมการบริหารงานโรงเรียน (Co: Coordination) ให้การประสานงานดำเนินการมีส่วนร่วมในโครงการต่างๆ กับบุคคลที่รับผิดชอบ การใช้จ่ายงบประมาณ ติดต่อสถานที่ราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เป็นบทบาทหน้าที่ของผู้อำนวยการโรงเรียน

ด้านการรายงานผลการดำเนินงานการมีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน (R: Reporting) ให้ผู้อำนวยการโรงเรียนจัดทีมติดตามประเมินผล ทำเอกสารรายงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนชุมชน และตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนทราบทุกระยะ ทั้งในรูปเอกสารและแจ้งในที่ประชุม ตลอดจนทำการประชาสัมพันธ์ให้ต้นสังกัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

ด้านการจัดสรรงบประมาณ (B: Budgeting) ให้ผู้อำนวยการโรงเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวแทนชุมชน ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนแสวงหาแหล่งทุนสนับสนุนการดำเนินงานการมีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียน

การอภิปรายผล

จากการวิจัยการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) อำเภอแม่อาย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC: Appreciation Influence Control) พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของโรงเรียน 4 งาน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป อยู่ในระดับมาก ผลใกล้เคียงกับการศึกษาของกาญจนา หาทรัพย์ (2553: 79-81) ที่ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนแกลง “วิทยาสถาวร” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ชลบุรี-ระยอง) เขต 18 ใน 4 งาน คือ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารทั่วไป พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนแกลง “วิทยาสถาวร” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ชลบุรี-ระยอง) เขต 18 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นงาน พบว่า อยู่ในระดับมาก 1 งาน คือ การบริหารวิชาการ และอยู่ในระดับปานกลาง 3 งาน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารทั่วไป

จากค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมบริหารงานโรงเรียนของกลุ่มรองลงมา ได้แก่ กลุ่มตัวแทนชุมชนที่ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ที่มีบทบาทเป็นตัวแทนชุมชน จึงมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมงานของโรงเรียนอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นงานวันเด็ก งานวันแม่ งานวันพ่อ งานผ้าป่าสามัคคี จึงมีโอกาสรับทราบการดำเนินงานของโรงเรียน แม้จะไม่อยู่ในระดับมากในทุกงาน โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคล และการบริหารงานวิชาการที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน แต่ก็จัดว่าได้มีส่วนร่วมการบริหารงานโรงเรียนในระดับหนึ่ง รองจากคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่มากกว่ากลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะพบว่า กลุ่มตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมในการบริหารงานของโรงเรียนน้อยกว่ากลุ่มอื่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของปาริฉัตต์ กล่อมสกุล (2550: 96) ที่ศึกษาเรื่อง สภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนท้ายพิกุล พบว่า สภาพการมีส่วนร่วมจริงของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ และดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้ปกครองนักเรียนโรงเรียนท้ายพิกุลอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการร่วมระดมทรัพยากร พบว่า ผู้ปกครองมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เพราะว่าผู้ปกครองให้ความสำคัญในเรื่องของการศึกษาของบุตรหลาน และเห็นว่าโรงเรียนยังต้องการงบประมาณต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้ปกครองในการช่วยสนับสนุนทั้งด้านการเงิน สิ่งของ แรงงาน สอดคล้องกับผลการศึกษาของมาโนช จุลสุคนธ์ (2551: บทคัดย่อ) กล่าวว่า ความต้องการของผู้ปกครองด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพผู้เรียนในทัศนะของผู้ปกครอง ได้แก่ ส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในทุกๆ ด้าน ควบคู่กับความรู้ โรงเรียนควรมีการจัดการเรียนการสอนให้มีความทันสมัย โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนของผู้เรียน แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น) ที่ได้จากการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะเป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีหรือโครงการ วิสัยทัศน์กำหนดไว้ว่า เป็นโรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การกำหนดเช่นนี้ทำให้เกิดความชัดเจนในอนาคตว่าเป็นโรงเรียนที่มีชุมชนร่วมจัดการศึกษาเพื่อลูกหลานของตนเอง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 3-4) ที่ได้กำหนดแนวทางให้ชุมชนมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา และสอดคล้องกับผลการศึกษาของกรมสามัญศึกษา (2543: 5) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา พบว่า จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาจะต้องมีแผนกลยุทธ์ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและจัดทำคู่มือในการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ เมื่อวิสัยทัศน์เกิดจากการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) กำหนดเช่นนี้ ทำให้

เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้นที่จะให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน เนื่องจากเท่าที่ผ่านมาชุมชนมักเข้าใจว่าการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของโรงเรียนฝ่ายเดียว

พันธกิจของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนได้จากที่ประชุมว่า สร้างความเข้าใจในการจัดการศึกษาแก่ชุมชน ครู ผู้ปกครอง เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง จัดเป็นพันธกิจที่ดีสอดคล้องกับการดำเนินงานการมีส่วนร่วมของชุมชนไปสู่วิสัยทัศน์ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาโรงเรียนมักจะจำกัดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมักจะทำตามตัวบทกฎหมาย แต่ไม่ได้มีการเตรียมชุมชนให้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่สามารถช่วยพัฒนาท้องถิ่นและประเทศชาติ ชุมชนจึงไม่เข้าใจเรื่องการจัดการศึกษาดีเท่าที่ควรจึงไม่เห็นความสำคัญในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน

แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนที่ได้จากการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) หากพิจารณาอย่างถ้วนถี่จะเห็นว่า วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ ได้กำหนดไว้สอดคล้องกันได้ดีมาก ทำให้รู้ว่าอนาคตอยากให้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนเป็นอย่างไร จะต้องทำอะไร อย่างไรบ้าง ช่วยให้เห็นเป้าหมายเป็นอย่างไร การที่จะให้บรรลุเป้าหมายจะต้องดำเนินการอย่างไร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละระดับต้องมีการเตรียมตัวให้รู้และเข้าใจอะไรบ้าง กิจกรรมหลักจะต้องทำอะไร อย่างไร ทำให้เห็นทุกส่วนของแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างชัดเจน

การนำความคิดหรือแผนสู่การปฏิบัติ เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง แนวทางที่ได้จากการประชุมเชิงสร้างสรรค์ (AIC) ได้นำขั้นตอนของกระบวนการบริหาร POSDCoRB ของ Gulick (1937: 2) มาเป็นหลักกำหนดแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน เริ่มตั้งแต่มีการคิดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ยุทธศาสตร์ กลวิธีหรือโครงการ ที่มีความสอดคล้องของความคิด เมื่อจะให้มีการนำแผนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ แนวทางยังได้นำเรื่อง การจัดระบบงาน การกำหนดบุคลากร การอำนวยงาน การประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน และการจัดสรรงบประมาณ ตามไปด้วย ทำให้เห็นความเป็นไปได้ชัดเจนยิ่งขึ้นในเรื่องของการนำความคิดสู่การปฏิบัติ จนเกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานของโรงเรียนในอนาคต

ผลของงานวิจัยได้ส่งผลให้เกิดประโยชน์โดยตรงต่อชุมชน ซึ่งช่วยให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาทราบถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาของสถานศึกษาในชุมชนของตน และนำมาเป็นข้อมูลปรับบทบาทหน้าที่ของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา สามารถมีส่วนร่วมสนับสนุน ส่งเสริม แก้ปัญหา การจัดการศึกษาของสถานศึกษาสนองความต้องการของชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. โรงเรียนควรให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรในโรงเรียนเรื่องขอบเขตของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนแต่ละด้าน เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งในกลุ่มบุคลากรภายใน และเต็มใจรับสถานการณ์ใหม่ที่จะเกิดขึ้นคือการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. โรงเรียนควรกำหนดนโยบายการให้โอกาสชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน พร้อมกับการส่งเสริมสนับสนุนและกระตุ้นให้บุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นความสำคัญของการบริหารงานโรงเรียนที่มีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

3. โรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการจัดการศึกษา หลักสูตร งานบริหารโรงเรียนแก่ชุมชน ด้วยกิจกรรมอบรม สัมมนา ประชาสัมพันธ์ อย่างต่อเนื่อง

4. โรงเรียนควรจัดระบบโครงสร้างการบริหารให้มีฝ่ายมวลชนสัมพันธ์เป็นงานหนึ่งเพื่อช่วยผู้บริหารในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาหารูปแบบที่เหมาะสมในการบริหารจัดการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียน โดยแยกกลุ่ม คณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน แบบเจาะลึก

2. เนื่องจากการจัดการความรู้เป็นวิธีการใช้บุคคล และประสบการณ์ ภูมิปัญญาในชุมชนมาใช้ในการศึกษา และการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนและเยาวชนจึงควรศึกษาการพัฒนาการของกลุ่มต่างๆ ด้วยการใช้หลักการดำเนินงานการมีส่วนร่วม ซึ่งอาจใช้การบริหารเชิงคุณภาพ PDCA หรือใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (PAOR)

เอกสารอ้างอิง

กรมสามัญศึกษา. 2543. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับมัธยมศึกษา (ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542).** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

กระทรวงศึกษาธิการ. 2546. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พร้อมกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กาญจนา หาทรัพย์. 2553. **การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนแกลง "วิทยาสถาวร" สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ชลบุรี-ระยอง) เขต 18.** สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยทองสุข.

ทศพล ผลทวีนุกูล. 2551. **การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษานครปฐม เขต 1.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ประภาพรรณ เส็งวงศ์. 2550. **การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีวิจัยในชั้นเรียน.** กรุงเทพฯ: อี.เค.บุ๊คส์.

ปาริฉัตต์ กล่อมสกุล. 2550. **สภาพและแนวทางการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา: กรณีศึกษาโรงเรียนท้ายพิกุล.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

มาโนช จุลสุคนธ์. 2551. **ความต้องการของผู้ปกครองด้านคุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนภัทรดล อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลแม่อาย (บ้านเด่น). 2555. **รายงานการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2555.** เชียงใหม่. (อัดสำเนา).

วรลักษณ์ พลรบ. 2550. **การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของเทศบาล.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สมศักดิ์ ไชยโชติ. 2550. **สภาพและปัญหาการจัดการเรียนร่วม ตามมาตรฐานการศึกษาพิเศษโรงเรียนเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 3.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุภัทร ชูประดิษฐ์. 2550. **วัฏจักร 5 ขั้นตอนของกระบวนการ AIC.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://gotoknow.org./blog/communityblog/21663 (26 มิถุนายน 2551)

Gulick, L. 1937. **Paper on the Science of Administration**. Clifton: Augustus M. Kelley.

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH IN DEVELOPING THE INSTRUCTIONAL MEDIA BY INTEGRATING LOCAL WISDOM WITH THE WAYS OF LIFE IN LOCAL COMMUNITIES

สายฝน แสนใจพรม

CHIANG MAI
RAJABHAT
UNIVERSITY

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในชุมชน

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH IN DEVELOPING THE INSTRUCTIONAL MEDIA BY INTEGRATING LOCAL WISDOM WITH THE WAYS OF LIFE IN LOCAL COMMUNITIES

สายฝน แสนใจพรม
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนและศึกษาผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามการระดมสมอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายชุมชน ฝ่ายสถานศึกษา และฝ่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ การมีส่วนร่วมของฝ่ายชุมชน ได้แก่ การร่วมระดมความคิด การให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การร่วมสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ และการวิพากษ์สื่อการจัดการเรียนรู้ ฝ่ายสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดสร้างและนำสื่อการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ ส่วนฝ่ายมหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการจัดสร้าง กำกับติดตามการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

2. โรงเรียนและชุมชนได้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน จำนวน 2 ชุด คือ 1) การทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก 2) วิถีไทลื้อ

3. ชนรุ่นหลังในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง และภูมิปัญญาของชุมชนได้รับการอนุรักษ์และสืบสานต่อจากการนำสื่อไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ สื่อการจัดการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ABSTRACT

The aim for this research was to study the participation of community and investigate the effects of facilitating participatory action research to develop the instructional media by means of integrating local wisdom in accordance with ways of life in local communities in Doisaket district, Chiang Mai province. The research instruments were observation, questionnaire, and brainstorming guidelines question. Qualitative data was analyzed using content analysis. The research findings were summarized as follows:

1. The participation of the communities involved brainstorming, providing local wisdom data, creating and criticizing the media based on learning management. The participation of the two educational institutions involved creating and implementing the media. The participation of the university involved creating, supervising, and monitoring all the processes in order to achieve the goal.

2. From conducting the research, the two sets of media were created in accordance with the contexts and ways of life in local communities. The first set was produced in the aspect of ancient rice farming available in the area of Banrongkheelek community. The second one was made in the aspect of Tai Lue ways of life.

3. New generations pride in their own local wisdom. The local wisdom have been preserved and continue to learn from the instructional media.

Keywords: Action Research, Instructional Media, Local Wisdoms

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังถูกผลักดันให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้คือ การรวบรวมเอาองค์ความรู้ที่สังคมได้สร้างขึ้น ได้สั่งสมไว้ ได้ถ่ายทอดและได้นำมาใช้ภายในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป ในทางกลับกันสังคมไทยกำลังเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีหรือการก้าวสู่ยุคโลกาภิวัตน์ ความทันสมัยของเทคโนโลยีนำมาซึ่งความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตของคนในสังคม ส่งผลให้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อการดำรงชีพของบรรพบุรุษกำลังถูกทอดทิ้ง ละเลย แหล่งความรู้ที่สำคัญเหล่านี้ไปเกือบหมดสิ้น ถึงแม้ว่าแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาจะเป็นความรู้ที่มีเอกลักษณ์ของตนและเป็นสิ่งที่มีคุณค่าก็ตาม

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงให้ความสำคัญโดยการส่งเสริมให้มีการดำเนินงานเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 23 24 59 และ 69 มุ่งเน้นให้มีการนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นและการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา ให้มีการบูรณาการความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทยเข้าไปในการจัดการศึกษาทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย นอกจากนี้ในมาตรา 25 ได้ระบุให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างแท้จริง (ยุพิน อินทะยะ, 2550: 1)

อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ นับได้ว่ามีประวัติศาสตร์อันยาวนานเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจากหลักฐานทางวิชาการและจากการเล่าขานของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านระบุว่า ประชาชนหลายหมู่บ้านได้อพยพมาจากแคว้นสิบสองปันนา และมาสร้างบ้านแปงเมือง ณ ดินแดนของอำเภอดอยสะเก็ด เนื่องจากเป็นบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำไหลผ่าน เหมาะแก่การเพาะปลูก ซึ่งในปัจจุบันอำเภอดอยสะเก็ดมีความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การปลูกข้าว และวัฒนธรรมไทลื้อ โดยพบว่า ชุมชนที่มีการปลูกข้าวและแวดล้อมไปด้วยทุ่งนา คือ หมู่บ้านร้องขี้เหล็ก ตำบลเชิงดอย และพบว่า โรงเรียนบ้านร้องขี้เหล็กยังมีนาข้าวอยู่ในโรงเรียน ส่วนชุมชนไทลื้อ คือ หมู่บ้านลวงเหนือ หมู่ 4 และหมู่ 5 ตำบลลวงเหนือ โดยทั้งสองหมู่บ้านนี้เป็นหมู่บ้านของไทลื้อที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และเป็นแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ โดยมีวัดศรีมุงเมืองหรือวัดลวงเหนือเป็นแหล่งรวมจิตใจของชาวบ้านมาเป็นเวลาช้านาน ตลอดจนเป็นชุมชนที่มีครูภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

ประกอบกับจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า โรงเรียนที่อยู่ในชุมชนดังกล่าวทั้ง 2 แห่ง ยังไม่มีสื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ขาดการจัดการเรียนรู้และการสืบทอดความรู้ด้านภูมิปัญญาของชุมชน ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนจึงมีความต้องการที่จะดำเนินการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องการทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก และวิถีชีวิตไทลื้อ ด้วยเหตุผลดังกล่าวประกอบกับฐานะที่ผู้วิจัยเป็นนักการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการศึกษาเพื่อพัฒนาโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น อันจะส่งผลให้ครูรู้จักการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนไปบูรณาการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเป็นการสืบทอดความรู้และทำให้นักเรียนได้ซึมซับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ประเพณี ผ่านกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

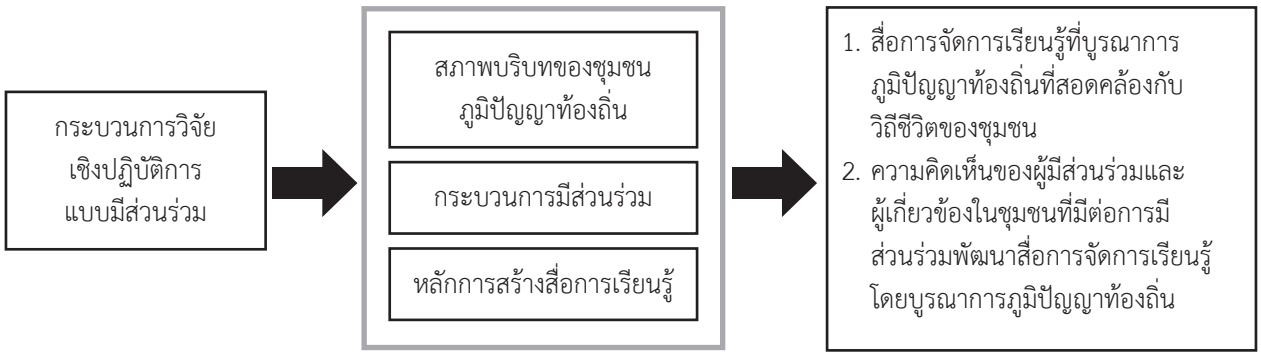
1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ที่มีต่อ

2.1 การสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กรอบแนวคิดการวิจัย

2. กลุ่มเป้าหมาย

โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โรงเรียนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีลักษณะที่ตั้งแวดล้อมด้วยชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีลักษณะโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยประกอบด้วย 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านร้องขี้เหล็กและโรงเรียนบ้านลวงเหนือ กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น ครู นักเรียน และผู้นำชุมชนในเขตอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 81 คน

3. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1) ขั้นการวางแผน เป็นขั้นการศึกษาสภาพปัจจุบันและวางแผนในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น ครู นักเรียน และผู้นำชุมชน

2) ขั้นการปฏิบัติวงรอบที่ 1 เป็นขั้นตอนที่ครูดำเนินการปฏิบัติสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ โดยดำเนินการแบบมีส่วนร่วมระหว่าง ครู ผู้นำชุมชนและนักเรียน ผู้วิจัยมีหน้าที่กำกับ ติดตาม นิเทศทุกระยะ

3) ขั้นการสะท้อนการปฏิบัติงานวงรอบที่ 1 เป็นขั้นตอนการติดตามผลของการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ โดยคณะครูทำการปรับปรุงแก้ไขภาพ ภาษา หลังจากนั้นจัดเวทีชาวบ้านเพื่อให้ครูภูมิปัญญาได้ตรวจสอบเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ เป็นขั้นตอนการติดตามผลของการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้โดยครูภูมิปัญญา และคณะครู ทำการปรับปรุงแก้ไข

4) ขั้นการวางแผนและปฏิบัติวงรอบที่ 2 เป็นขั้นตอนที่คณะครูร่วมกันวิเคราะห์หลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้รายวิชา เพื่อนำข้อมูลมาจัดทำคู่มือประกอบการใช้สื่อการจัดการเรียนรู้

5) ขั้นการสะท้อนการปฏิบัติงานวงรอบที่ 2 เป็นขั้นตอนที่ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครู ผู้นำชุมชนและนักเรียน ได้สะท้อนคิดผลการปฏิบัติ

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งสิ้น 11 เดือน คือระหว่างเดือนมีนาคม 2557 ถึงเดือนมีนาคม 2558

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แนวคำถามการระดมสมอง แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกสนทนากลุ่มย่อย ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายชุมชน ฝ่ายสถานศึกษา และฝ่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ การมีส่วนร่วมของฝ่ายชุมชน ได้แก่ การร่วมระดมความคิด การให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การร่วมสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ และการวิพากษ์สื่อการจัดการเรียนรู้ ฝ่ายสถานศึกษาจะมีส่วนร่วมในการจัดสร้างและนำสื่อการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ ส่วนฝ่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่มีส่วนร่วมในการจัดสร้าง กำกับติดตามการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

2. ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

2.1 ผลการสร้างและพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้

จากการวิจัยทำให้ได้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน โดยได้สื่อวีดิทัศน์ จำนวน 2 ชุด โดยชุดที่ 1 คือชุดการทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก ประกอบด้วย 4 เรื่อง คือ อุปกรณ์การทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก ขั้นตอนการทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก การดูแลและกำจัดศัตรูข้าวและอาหารจากท้องทุ่ง ชุดที่ 2 คือ ชุดวิถีไทลื้อ ประกอบด้วย 4 เรื่อง คือ เลื่องชื่อวิถีไทลื้อ ของกิ๋นถิ่นไทลื้อ อู้จ๋าภาษาไทลื้อ เกษตรพอเพียงเคียงคู่ไทลื้อ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 1 เรื่อง คือ การสาน

2.2 ความคิดเห็นของผู้มีส่วนร่วมและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

(1) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการร่วมสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า นักเรียนมีความภูมิใจในความสามารถของตนเอง รองลงมาคือ ทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนมากขึ้น นักเรียนมีความมั่นใจในการแสดงออกเพิ่มมากขึ้น นักเรียนยินดีช่วยเหลืองานครูในครั้งต่อไป

(2) ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

นักเรียนมีความคิดเห็นว่า การใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนมากขึ้น และทำให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน รองลงมาคือ ช่วยให้นักเรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย รู้สึกตื่นเต้นที่ได้เห็นคุณครู เพื่อนๆ พี่ๆ และชาวบ้านที่รู้จักในวีดิทัศน์

(3) ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการเข้าร่วมในการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

ครูมีความคิดเห็นว่าการเป็นผู้ร่วมทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ใหม่ๆ รองลงมาคือ ครูเกิดความภาคภูมิใจในการดำเนินการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ ครูต้องการให้มหาวิทยาลัยช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่น

(4) ความคิดเห็นของครูภูมิปัญญา และผู้นำชุมชนที่มีต่อสื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

ครูภูมิปัญญาและผู้นำชุมชนมีความคิดเห็นว่า การสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รองลงมาคือ ครูภูมิปัญญาและผู้นำชุมชนรู้สึกขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่และโรงเรียนที่เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำให้ครูภูมิปัญญาและผู้นำชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน

การอภิปรายผล

ผลการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. ผลการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้

จากผลการวิจัยที่พบว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้ได้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน คือ โรงเรียนบ้านร้องขี้เหล็กพัฒนาสื่อวีดิทัศน์ เกี่ยวกับการทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก ส่วนโรงเรียนบ้านลวงเหนือ พัฒนาสื่อวีดิทัศน์เกี่ยวกับวิถีไทลื้อ อาจเป็นเพราะการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นการวิจัยที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาในชุมชนได้ดี สอดคล้องกับ ไพศาล วรคำ (2552: 21-22) ที่กล่าวว่า การวิจัย

เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นการวิจัยที่มุ่งแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นการวิจัย ซึ่งจุดเด่น คือ สามารถแก้ปัญหาได้ตรงตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด สำหรับขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ผู้วิจัยใช้นั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้กระบวนการทั้งหมด 2 วงรอบ โดยขั้นแรก คือ ขั้นการศึกษาและวางแผนในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ ทำการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ความต้องการของชุมชนและโรงเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ประวัติภูมิหลังของโรงเรียน นอกจากนั้นยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการระดมสมองด้วยการประชุมแบบมีส่วนร่วมทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงจากครูภูมิปัญญาผู้นำชุมชน ครูและนักเรียน พร้อมกับร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยข้อมูลทั้งหมดเกิดจากการรับฟัง การเสนอแนวคิดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนทั้งสิ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะต้องสร้างความไว้เนื้อเชื่อใจให้แก่สมาชิกในชุมชนกล้าแสดงความคิดเห็น กล้าเสนอแนวทางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง โดยสอดคล้องกับสำราญ กำจัดภัย และคณะ (2547: 13-15) ที่กล่าวว่าขั้นการศึกษาปัญหาเป็นการแนะนำวงจรการวิจัยที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชน โดยผ่านกระบวนการวิจัย หลังจากนั้นเข้าสู่ขั้นการปฏิบัติการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้วงรอบที่ 1 ขั้นการสะท้อนการปฏิบัติงานวงรอบที่ 1 ขั้นการวางแผนและปฏิบัติงานวงรอบที่ 2 และขั้นการสะท้อนการปฏิบัติงานวงรอบที่ 2 กระบวนการวิจัย มีความคล้ายคลึงกับขั้นตอนการวิจัยของสุพิน นาชัยบูรณ์ (2553) และทินกร ชินโคตร (2555) มีลำดับขั้นตอนคือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ทำให้เห็นว่าการดำเนินงานตามขั้นตอนการวิจัยทั้งหมดได้ใช้ความร่วมมือของชุมชน ท้องถิ่นและโรงเรียนทั้งสิ้น ทำให้ได้วีดิทัศน์ จำนวน 2 ชุด โดยชุดที่ 1 คือชุดการทำนาโบราณบ้านร้องขี้เหล็ก ชุดที่ 2 คือ ชุดวิถีไทลื้อ เป็นความต้องการที่สอดคล้องกันระหว่างโรงเรียน และชุมชน แสดงให้เห็นถึงพลังความสำคัญของชุมชนและท้องถิ่นเมื่อนักวิจัยเปิดโอกาสให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม จะเป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันให้กระบวนการพัฒนาประสบความสำเร็จ ผลของการวิจัยสอดคล้องกับ สุพิน นาชัยบูรณ์ (2553) และทินกร ชินโคตร (2555) ที่พบว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมช่วยให้ชุมชนเกิดการพัฒนาที่ดีขึ้น ในเรื่องการเกิดความตระหนักของชุมชนในการช่วยกันถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีเป้าหมายร่วมกันในการจัดการศึกษาและจัดการศึกษาได้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ ทักษะ จากการใช้องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ความคิดเห็นของครู ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากผลการวิจัยที่พบว่า ครู ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และนักเรียน มีความคิดเห็นในเชิงบวกต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น อาจเป็นเพราะการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาพัฒนาการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ ถือได้ว่า เป็นวิธีการหนึ่งในการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเป็นการถ่ายทอดความรู้ผ่านสื่อต่างๆ และเป็นการผลักดันเข้าสู่ระบบการศึกษา นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครูและนักเรียน ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตระหนักในความสำคัญของการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ และสนใจติดตามผลของการใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ และมุ่งหวังให้ผลของการใช้ประสบความสำเร็จ ทำให้เกิดความตั้งใจและใส่ใจตลอดการสร้างสื่อการจัดการเรียนรู้ โดยสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 125-130) อธิบายว่าหลักการจัดการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดี จะต้องเป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมและให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างความแข็งขันยั่งยืนให้เกิดขึ้น โดยมีความเชื่อพื้นฐาน คือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การรวมกลุ่มความคิดและการกระทำ การให้โอกาส การให้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการรับฟังด้วยเหตุผล จะนำไปสู่การคิด การตัดสินใจ การกระทำ การแก้ปัญหาที่ถูกต้องมากกว่าการแยกคิด แยกทำ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างโดดเดี่ยวเพียงคนเดียว องค์ความรู้ใหม่ในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเรียนรู้ลงมือปฏิบัติประเมินผล วิเคราะห์ สรุป เป็นองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาได้นั้น จะเหมาะสมและสอดคล้องกับแต่ละคนแต่ละท้องถิ่นนั้นๆ มากที่สุด และถ้าได้รับการพัฒนาให้ตรงทิศทางอย่างต่อเนื่องแล้วก็จะเป็นแหล่งผลิต

และสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับชุมชนและท้องถิ่นอย่างไม่จบสิ้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ เรืองวิทย์ นนทภา (2541: 67-68) กล่าวถึงคุณค่าของสื่อการจัดการเรียนรู้ว่า การที่ครูมีสื่อการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน ช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน เป็นการสร้างความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนในเนื้อหาได้ดีกว่าการบรรยายของครู และช่วยให้ครูผู้สอนมีความตื่นตัวในการผลิตสื่อและคิดค้นเทคนิควิธีการต่างๆ ให้การเรียนการสอนน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

สำหรับนักเรียนที่มีความคิดเห็นในทางบวกต่อการใช้สื่อการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากสื่อการจัดการเรียนรู้ที่เกิดจากการร่วมจิตร่วมใจกันสร้างระหว่าง ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ครูและนักเรียน เป็นสื่อการจัดการเรียนรู้ประเภทสื่อเทคโนโลยีประเภทวีดิทัศน์ และหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีคุณสมบัติที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดี และนอกจากนั้นยังช่วยให้เข้าใจเนื้อหาขั้นตอนการปฏิบัติงาน เช่น การสานด้วยตอก การประกอบอาหารจากข้าว เป็นต้น เป็นสื่อที่ใช้ได้ง่ายและสามารถใช้ซ้ำได้หลายครั้ง ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ สื่อเหล่านั้นผู้แสดง คือ ครู เพื่อน และชาวบ้านในชุมชน ทำให้เกิดความน่าสนใจและนอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้สื่อการจัดการเรียนรู้วีดิทัศน์นั้นเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับช่วงวัยเด็กเพราะองค์ความรู้ภูมิปัญญาส่วนใหญ่นั้นเป็นเรื่องราวที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม ดังนั้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยผ่านสื่อวีดิทัศน์ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ง่ายขึ้น สอดคล้องกับ สามารถ จันทร์สูรย์ (2536: 150-152) ที่กล่าวว่า ช่วงวัยเด็กทั่วไปมีความสนใจในช่วงเวลาสั้นๆ ในสิ่งที่ใกล้ตัวซึ่งแตกต่างจากผู้ใหญ่ วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่เด็กต้องง่าย ไม่ซับซ้อน สนุกสนาน ดึงดูดใจ

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้

1.1 ก่อนการดำเนินการวิจัย เลือกโรงเรียนเป้าหมายนั้น ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการศึกษาบริบทของโรงเรียนเป้าหมาย คุณลักษณะของผู้บริหารของโรงเรียนเป้าหมายเป็นอย่างดี เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้นำที่มีอิทธิพลสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง โดยคุณลักษณะของผู้บริหารของโรงเรียนเป้าหมายทั้ง 2 โรงเรียน ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ พอสรุปได้ คือ เป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษา มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและคณะครูในโรงเรียน มีความเชื่อในศักยภาพของชุมชน มีธรรมาภิบาลในการบริหารงาน ครูในโรงเรียนมีความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร ตลอดจนเป็นผู้อำนวยความสะดวกตลอดการดำเนินการวิจัย

1.2 ในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องประสานโรงเรียนและชุมชน ให้คัดเลือกผู้ทำหน้าที่ประสานงานในการลงพื้นที่ได้ โดยผู้ประสานจะต้องมีคุณสมบัติคือ เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ เป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความกระตือรือร้นในการทำงาน และในการลงพื้นที่แต่ละครั้งไม่จำเป็นต้องมีผู้ประสานคนเดียวก็ได้ โดยจากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้ประสานมีหลากหลาย เช่น ครูในโรงเรียน นักการภารโรง ไวยาวัจกร ชาวบ้าน เป็นต้น และผู้วิจัยจำเป็นที่จะต้องสร้างความตระหนักและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยแก่บุคคลเหล่านี้

1.3 การดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยบนฐานของโรงเรียน ดังนั้นผู้ที่ถือว่าเป็นกลจักรในการขับเคลื่อนกระบวนการวิจัยที่สำคัญ คือ ครู ดังนั้นก่อนการดำเนินการวิจัยและขั้นวางแผนการวิจัย จึงเป็นช่วงสำคัญที่ผู้วิจัยจะต้องใช้กลยุทธ์ในการสร้างความตระหนักแก่ครูเพื่อให้ครูเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของงานวิจัย และยินดีร่วมกำหนดวางแผนการดำเนินงาน พร้อมปฏิบัติตามแผนด้วยความเต็มใจ นอกจากนี้ครูจะต้องมีหน้าที่รับผิดชอบและรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยในครั้งนี้

1.4 โรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาสื่อการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และให้ขวัญกำลังใจ ยกย่อง ครูอยู่เสมอ

1.5 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน คือ โรงเรียนในชุมชนสามารถนำสื่อการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมอื่นได้ เช่น กิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ เป็นต้น ชุมชนสามารถนำสื่อการเรียนรู้ไปศึกษาได้ด้วยตนเองซึ่งจะสามารถนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานได้ถูกต้อง ทำให้ชนรุ่นหลังในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง และภูมิปัญญาของชุมชนได้รับการอนุรักษ์และสืบสานต่อจากการนำสื่อไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นจึงควรศึกษาวิจัยเพื่อจัดเก็บรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบสื่อการเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเพื่อยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ไปสู่สากล

2.2 ควรกระตุ้นให้สถานศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากขึ้น และนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายวิธีการ นอกเหนือจากการใช้สื่อการจัดการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

ทินกร ชินโคตร. 2555. **การพัฒนาศักยภาพครูในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นบูรณาการในการจัดการเรียนรู้โรงเรียนบ้านนาคูณน้อยหนองหัวงัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2**. ปริญญานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ไพศาล วรคำ. 2552. **การวิจัยทางการศึกษา**. มหาสารคาม: ประสานการพิมพ์.

ยุพิน อินทะยะ. 2550. **แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนการสอน**. เชียงใหม่: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

เรืองวิทย์ นนทภา. 2541. **เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 1032101 (เทคโนโลยีการศึกษา)**. เชียงใหม่: สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

สามารถ จันทร์สูรย์. 2536. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 1**. มูลนิธิภูมิปัญญาและมูลนิธิหมู่บ้าน. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ฟ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546. **คู่มือการสรรหาและคัดเลือกครูภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สำราญ กำจัดภัย และคณะ. 2547. **การพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการพัฒนาครูและบุคลากรอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร**. รายงานการวิจัยคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุพิน นาชัยบูรณ์. 2553. **การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แก่นักเรียน โรงเรียนฟ้าแดดสูงยางวิทยาคาร อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์**. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชน ในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

FACTORS EFFECTING THE SUCCESS OF COMMUNITY SERVICE BUSINESS IN PATTAYA CITY, CHONBURI PROVINCE

กำพล ตั้งเอกชัย

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

FACTORS EFFECTING THE SUCCESS OF COMMUNITY SERVICE BUSINESS IN PATTAYA CITY, CHONBURI PROVINCE

กำพล ตั้งเอกชัย
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้นำชุมชนและบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามที่เป็นแบบเลือกตอบ และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าเป็นสมาชิกของธุรกิจบริการชุมชน มากกว่า 2 ปี (ร้อยละ 50.00) มีงานทำประจำ (ร้อยละ 57.50) มีหนี้สินระดับปานกลาง (ร้อยละ 82.50) ไม่เคยมีการจัดตั้งธุรกิจบริการชุมชนมาก่อน (ร้อยละ 52.50) และมีความสนใจให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ ของธุรกิจบริการชุมชน (ร้อยละ 60.00) อีกทั้งต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของธุรกิจบริการชุมชน มีความเชื่อมั่นในการรวมกลุ่มธุรกิจบริการชุมชน สามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจบริการชุมชนได้อย่างถูกต้อง คิดว่าธุรกิจบริการชุมชนของกลุ่มของตนเองมีเงินทุนในการดำเนินงานเพียงพอ ธุรกิจบริการชุมชนมีเพียงพอกับความต้องการของตลาด เคยได้รับการสนับสนุนด้านเครื่องมือ สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการร่วมธุรกิจ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ผลิตภัณฑ์มีการพัฒนารูปแบบอย่างสม่ำเสมอ ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ และคิดว่าผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ (ร้อยละ 100 เท่ากัน) ส่วนปัจจัยทั้ง 9 ด้าน ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

คำสำคัญ: ธุรกิจบริการชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ เมืองพัทยา

ABSTRACT

The objectives of this research paper were 1) to study the context of the Community Service Business in Pataya City, Chonburi province and 2) to study the factors that affect the success of the Community Service Business in Pataya City, Chonburi province. The samples were of community leaders and individuals who involved with the Community Service Business in Pataya City 40 people by specific method. The research tools include the questionnaire and the structured interviews. The research found that: Most were the member of the Community Service Business more than two years (50.00%). Most have work done (57.50%).

Most have moderate debt (82.50%). Never established Community Service Business (52.50%). They have interested to cooperate with the activities of the Community Service Business (60.00%). They want to participate in the activities of the Community Service Business, have confident in the integration of Community Service Business. They can tell the details about the Community Service Business that correctly. The Community Service Business have adequate capital to operate, They think the Community Service Business sufficient market demand. Ever get support tools. The member of Community Service Business have increased revenue from this business venture, and the lives were better more than ever. They think the product were development regularly. The effective productivity and they think the operation achieve the purpose (100.00%). The 9 factors affect that to the success of the Community Service Business in Pataya City, Chonburi Province.
Keywords: Community Service Business, The Factor Effecting the Success, Pattaya City

บทนำ

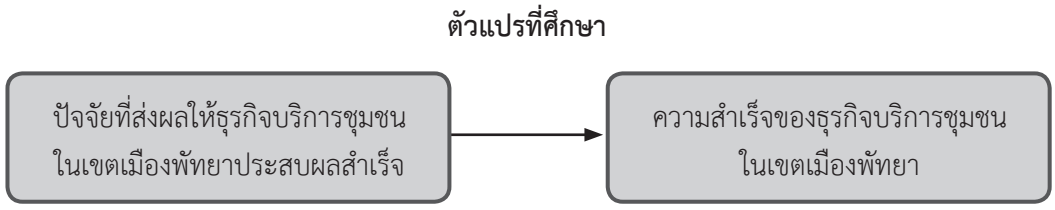
พัทยา มีชื่อเสียงว่าเป็นเมืองท่องเที่ยวทางธรรมชาติทางทะเลของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ การคมนาคม การศึกษา การกีฬา และเป็นเมืองที่มีระบบสาธารณูปโภคที่ดีเหมาะที่จะลงทุนและท่องเที่ยว อนึ่งยังเป็นเมืองที่มีการปกครองที่เอื้อให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมาก พัทยาจึงได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐให้มีการขับเคลื่อนให้เป็นเมืองนานาชาติ จากแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 2558-2560 ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ระบุให้จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด เป็นเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก มีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวชายทะเลสีสันตะวันออกระดับสากล โดยส่งเสริมให้เมืองพัทยาเป็น Tourism & Sport City พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการให้ได้มาตรฐานโดยคำนึงถึงชุมชนและสิ่งแวดล้อม พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) ปัจจุบันเมืองพัทยาได้พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว การเติบโตทางด้านธุรกิจการลงทุนของสถาบันต่างๆ ทำให้เมืองพัทยาได้รับการพัฒนาจากชุมชนชาวประมงเล็กๆ กลายมาเป็นชุมชนเมืองที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของประเทศไทย ถึงกระนั้นเมืองพัทยาก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์และเสน่ห์ของความเป็นเมืองแห่งการพักผ่อนตากอากาศริมทะเลที่สวยงามและสงบสุข ชุมชนในเมืองพัทยาทั้ง 42 ชุมชน ได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานราชการในหลายๆ ด้าน มีธุรกิจบริการชุมชนเกิดขึ้นเพื่อให้บริการประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้กับชุมชน ธุรกิจบริการชุมชนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นไปตามนโยบายและวิสัยทัศน์ “ชุมชนเข้มแข็ง เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง” ของกรมการพัฒนาชุมชน ทำให้เมืองพัทยาเป็นตลาดท่องเที่ยวของคนไทยและชาวต่างชาติ มีคนไทยส่วนหนึ่งซื้อบ้านที่เมืองพัทยาเป็นบ้านที่อยู่อาศัยหลังที่สอง และมีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย

จากรายงานเรื่องธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้ของณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542: 124) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านแรงงาน ด้านการเงิน ด้านการบริหาร ด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านความเป็นผู้นำ และด้านระเบียบข้อบังคับขององค์กร ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าปัจจัยดังกล่าว ปัจจัยใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยาให้ประสบผลสำเร็จ และส่งเสริมให้ธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยาประสบผลสำเร็จอย่างไร เนื่องด้วยเมืองพัทยาเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวชายทะเลสีสันตะวันออกระดับสากล (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2558) กิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ ด้านการบริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการแข่งขันค่อนข้างสูง ชุมชนเมืองพัทยา 42 ชุมชน (เมืองพัทยา, ม.ป.ป.) ล้วนมีธุรกิจบริการให้กับประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะประกอบธุรกิจบริการชุมชนได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารธุรกิจของตนเองและของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ หมายถึง ปัจจัย 9 ด้าน ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านแรงงาน ด้านการเงิน ด้านการบริหาร ด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านความเป็นผู้นำ และด้านระเบียบข้อบังคับขององค์กร

ผู้นำชุมชนในเขตเมืองพัทยา หมายถึง ประธานชุมชนในเขตเมืองพัทยา จำนวน 42 ชุมชน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจบริการชุมชน หมายถึง ประธานกลุ่มธุรกิจบริการชุมชน หรือสมาชิกกลุ่มธุรกิจบริการชุมชน

ธุรกิจบริการชุมชน หมายถึง ธุรกิจที่มีสมาชิกเป็นคนในชุมชนนั้นร่วมกันจัดตั้งและดำเนินกิจการ เช่น ธุรกิจร้านค้า ที่พักตากอากาศ สปาชุมชน และผลิตภัณฑ์โอทอป

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะปัจจัย 9 ด้าน ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ได้แก่ ด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านแรงงาน ด้านการเงิน ด้านการบริหาร ด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความเป็นผู้นำ และด้านระเบียบข้อบังคับขององค์กร

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้นำชุมชนในเขตเมืองพัทยาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจบริการชุมชน จำนวน 42 คน (จากจำนวนชุมชนในเมืองพัทยา จำนวน 42 ชุมชน)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในธุรกิจบริการชุมชนในเขตเมืองพัทยา จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (ตามการตอบรับของชุมชนและการเข้าร่วมสัมภาษณ์ของชุมชน)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับบริบทของธุรกิจบริการชุมชนในเขตเมืองพัทยา มีจำนวน 15 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ และได้หาคุณภาพของเครื่องมือวิจัย โดยหา

ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบาค ได้ค่า 0.7830

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา มีลักษณะเป็นคำถามสัมภาษณ์แบบปลายเปิด จำนวนทั้งหมด 11 คำถาม และได้หาคุณภาพของเครื่องมือวิจัยโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.67-1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ทำการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จำนวน 40 คน โดยนัดหมายกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการแจกแบบสอบถาม และได้แบบสอบถามกลับคืนครบทั้งหมด

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนัดหมายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน คือ ผู้นำชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา ได้ทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ให้ทราบก่อน และดำเนินการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและจดบันทึกคำสัมภาษณ์ พร้อมกับบันทึกเสียงการสัมภาษณ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากคำสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นเพศหญิง จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 45.00 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 35.00 มีสถานภาพเป็นสมาชิกชุมชน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 และเป็นประธานของธุรกิจบริการชุมชน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 47.50 มีระยะเวลาที่เข้าเป็นสมาชิกของธุรกิจบริการชุมชน มากกว่า 2 ปี จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00

2. บริบทของธุรกิจบริการชุมชนในเขตเมืองพัทยา โดยผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 40 คน พบว่าส่วนใหญ่มีงานทำประจำ จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 มีจำนวนหนี้สินปานกลาง จำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 82.50 ไม่เคยมีการจัดตั้งธุรกิจบริการชุมชนมาก่อน จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 52.50 ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของธุรกิจบริการชุมชน จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีความเชื่อมั่นในการรวมกลุ่มธุรกิจบริการชุมชน จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีความสนใจให้ความร่วมมือกับกิจกรรมต่างๆ ของธุรกิจบริการชุมชน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 สามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับธุรกิจบริการชุมชนนั้นได้อย่างถูกต้อง จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 คิดว่าธุรกิจบริการชุมชนของตนเองมีเงินทุนในการดำเนินงานเพียงพอ คิดเป็นร้อยละ 100.00 คิดว่าธุรกิจบริการชุมชนมีเพียงพอกับความต้องการของตลาด คิดเป็นร้อยละ 100.00 เคยได้รับการสนับสนุนด้านเครื่องมือ คิดเป็นร้อยละ 100.00 คิดว่าสมาชิกของธุรกิจบริการชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการร่วมธุรกิจนี้ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และมีความเป็นอยู่ดีขึ้นมาก คิดเป็นร้อยละ 100.00 คิดว่ามีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ คิดเป็นร้อยละ 100.00 ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และคิดว่าผลการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ คิดเป็นร้อยละ 100.00

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี มีขอบเขตด้านเนื้อหาอยู่ 9 ด้าน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ดังนี้

ด้านการผลิต ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากเขตในเมืองพัทยามีธุรกิจบริการชุมชนที่หลากหลาย มีทำเลที่ตั้ง อากาศและสิ่งแวดล้อมดี มีการผลิตสินค้าร่วมกับการบริการที่ดีมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

ด้านการตลาด ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากมีตลาดและคู่ค้าที่แน่นอนและพอเพียง

ด้านแรงงาน ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีความต้องการใช้แรงงานที่มีฝีมือมาก

ด้านการเงิน ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีฐานเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองด้านเงินทุน

ด้านการบริหาร ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีการบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ

ด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ทั้งในด้านการให้คำแนะนำและด้านแหล่งเงินทุน

ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากสมาชิกในธุรกิจบริการชุมชน ในเขตเมืองพัทยามีส่วนร่วมในธุรกิจบริการชุมชน คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือกระทำ และร่วมรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น

ด้านความเป็นผู้นำ ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชน มีผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการเสนอแนวทางเลือกในการวางแผน การกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในการดำเนินกิจกรรม

ด้านระเบียบข้อบังคับขององค์กร ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากธุรกิจบริการชุมชนมีระเบียบข้อบังคับเป็นกฎกติกาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามเพื่อไปสู่เป้าหมายไปอย่างราบรื่นในธุรกิจบริการชุมชนนี้

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี มีขอบเขตด้านเนื้อหาอยู่ 9 ด้าน ได้แก่

ด้านการผลิต พบว่าส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยามีธุรกิจบริการชุมชนที่หลากหลาย มีทำเลที่ตั้ง อากาศและสิ่งแวดล้อมดี มีการผลิตสินค้าร่วมกับการบริการที่ดีมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด ซึ่งสอดคล้องกันกับงานวิจัยของมนต์รัก ธีรานุสรณ์ (2551) ที่ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่า ปัจจัยด้านการผลิต คือ ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา และผลิตภัณฑ์ปลาส้ม มีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปลาส้มได้รับมาตรฐานสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) จากกระทรวงสาธารณสุข มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชน เช่นเดียวกัน ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวสินค้าและการบริการที่ดีในราคาที่เหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของตลาดย่อมทำให้เป็นที่ยอมรับในความสามารถในการแข่งขันได้

ด้านการตลาด พบว่าส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากว่ามีตลาดและคู่ค้าที่แน่นอนพอเพียงและการศึกษาปัจจัยการตลาดเป็นการค้นหาข้อมูลความต้องการของตลาด และต้องมีการส่งเสริมด้านการตลาด เพื่อให้สินค้าสามารถจำหน่ายได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2553) ที่ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยด้านการตลาดมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม เช่นเดียวกัน

ด้านแรงงาน พบว่าส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีความต้องการใช้แรงงานที่มีฝีมือมาก แต่หลายๆ แห่งยังขาดแคลนแรงงาน ส่งผลต่อการผลิต การจัดจำหน่ายที่ไม่ทันต่อความต้องการของตลาด การส่งงานที่ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของทัศนีย์ เสถียร (2555) เรื่อง การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า โดยภาพรวมให้ความสำคัญด้านการบริหารอยู่ในระดับมาก และพบว่า การบริหารด้านคน เป็นด้านที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนสูงที่สุด

ด้านการเงิน ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีฐานเศรษฐกิจที่เข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองด้านเงินทุนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2553) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารการเงินและทุน มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชน เช่นเดียวกัน

ด้านการบริหาร ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีการบริหารที่ดีมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2552) ที่ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารและจัดการ ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนเป็นลำดับแรก

ด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กับภายนอกทั้งในด้านการให้คำแนะนำและด้านแหล่งเงินทุน ซึ่งสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ ทัศนีย์ เสถียร (2555) เรื่อง การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย พบว่า โดยภาพรวมให้ความสำคัญด้านการบริหารในระดับมาก และพบว่า การบริหารด้านปฏิสัมพันธ์กับภายนอกมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนสูงที่สุด

ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากสมาชิกมีส่วนร่วมในธุรกิจบริการชุมชน คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมลงมือทำ และร่วมรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุสุมา ทวีศรี (2549) ที่ทำการประเมินผลปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจชุมชนในจังหวัดตรังที่ได้คัดสรรเป็นสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ระดับประเทศ 5 ดาว พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในธุรกิจดังกล่าว คือ ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนเช่นเดียวกัน

ด้านความเป็นผู้นำ ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากในเขตเมืองพัทยา ธุรกิจบริการชุมชนมีผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มการเสนอแนวทางเลือกในการวางแผน การกำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบในการดำเนินกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร (2553) ที่ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ปัจจัยด้านผู้นำ มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการชุมชนสูงที่สุด

ด้านระเบียบข้อบังคับขององค์กร ส่งผลต่อความสำเร็จ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างในเขตเมืองพัทยา มีความคิดเห็นว่าระเบียบข้อบังคับเป็นกฎกติกาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตามเพื่อไปสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่นในธุรกิจบริการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์ (2552) ที่ทำการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ปัจจัยด้านระเบียบข้อบังคับของชุมชน เป็นปัจจัยในลำดับแรกที่ส่งผลให้ธุรกิจบริหารชุมชนประสบผลสำเร็จ คือ การที่ธุรกิจบริหารชุมชนจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านระเบียบขององค์กรด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ธุรกิจบริการชุมชนเป็นทางเลือกหนึ่งที่ลดความยากจนของคนในชุมชน ดังนั้นควรมีการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างรายได้จากการทำธุรกิจบริการชุมชนและส่งเสริมความรู้ด้านการบริหารธุรกิจบริการชุมชน รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันของคนในชุมชนกับผู้นำในชุมชนและผู้ที่สนใจร่วมลงทุนในธุรกิจบริการชุมชน โดยเริ่มต้นจากผู้นำชุมชน เจ้าของธุรกิจต่างๆ ต้องร่วมมือกันเพื่อให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเรื่องวิธีการบริหาร การจัดการด้านการเงินและการตลาด โอกาสในการขยายธุรกิจ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2558. **ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 2558-2560**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว.

กุสุมา ทวีศรี. 2549. **การประเมินผลปัจจัยแห่งความสำเร็จของธุรกิจชุมชนในจังหวัดตรังที่ได้คัดสรรเป็นสุดยอดสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ระดับประเทศ 5 ดาว.** การศึกษาค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. 2542. **ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).

ทัศนีย์ เสถียร. 2555. **การบริหารจัดการธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรอินทรีย์ ตำบลแม่คำ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย**. การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศย์. 2552. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มนต์รัก ธีรานุสรณ์. 2551. **การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจชุมชนอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา.** การศึกษาอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

เมืองพัทยา. ม.ป.ป.. **ชุมชนเมืองพัทยา.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: www.pataya.go.th (20 พฤศจิกายน 2559)

เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. 2553. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชน จังหวัดมหาสารคาม.** รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

ศ.ดร.กิตติชัย วัฒนานิกร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.อารี วิบูลย์พงษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.อำนวย ขนันไทย	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศ.ดร.สายสมร ลำยอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.วิบูลย์ รัตนาปนนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.เพทาย พงษ์เพียจันทร์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ธวัชชัย รัตน์ชเลศ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ธนะชัย พันธ์เกษมสุข	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วรรณพร ทะพิงค์แก	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พัชรินทร์ ระวียัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ธีรภัทร วรรณฤมล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.รวี ลงกานี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ชิตชล ผลารักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ยุวดี พีรพรพิศาล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ธนกร ช้างน้อย	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.นงลักษณ์ เขียนงาม	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ปรีชา เจ็งเจริญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.พนม กุณาวงค์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พิศิษฐ์ สิงห์ใจ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.พัชรา ตันติประภา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วสันต์ จอมภักดี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.คณิเทพ ปิตุภูมินาค	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ไพรัช ตระการศิรินนท์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยุธยา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.วัชรพงษ์ ธัชยพงษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.อดิศักดิ์ ธีรานุพัฒนา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.วรัทยา แจ้งกระจ่าง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.อรชร มณีสงฆ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.เดชา ทาปัญญา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.นัทมน คงเจริญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.ปรุตม์ บุญศรีตัน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.พิสิฏฐ์ โคตรสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อ.ดร.มนทิพย์ ตั้งเอกจิต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.สมชาย ปรีชาศิลปกุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.สุวรรณา เลาหะวิสุทธิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.เอกรัฐ บุญเชียง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.อังคณา อินตา	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.อุเทน ปัญโญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.นิวุฒิ หวังชัย	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผศ.ดร.พหล ศักดิ์คะทัศน์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ.จักรภพ วงศ์ละคร	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
อ.ดร.พูลพงศ์ สุขสว่าง	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ.ดร.เขียน วันทนียตระกูล	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
ผศ.ดร.กนกพร รัตนสุธีระกุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รศ.ดร.โยธิน แสวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รศ.ดร.มนตรี แย้มกสิกร	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ.ดร.โกสุม สายใจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
รศ.ดร.สุชาติ แสงทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
อ.ดร.กรรณิกา เจิมเทียนชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ทพ.ดร.สุรสิงห์ วิศรุตรัตน์	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่
ดร.นพ.ชูสิน สีลพัทธ์กุล	โรงพยาบาลสารภี
ผศ.ดร.บุลรัตน์ สิทธิพงศ์	โรงเรียนสิริมังคลานุสรณ์
อ.ดร.เทิดชาย ช่วยบำรุง	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผศ.ดร.วรรณทนี สันติกุล	Hong Kong Polytech University
Professor Andreas Zins	Vienna University
ผศ.ดร.บุษบา สิทธิการ	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
รศ.เอนก ชิตเกษร	มหาวิทยาลัยพายัพ
รศ.ดร.พิชาภพ พันธุ์แพ	มหาวิทยาลัยพายัพ
รศ.ดร.โกศล มีคุณ	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
ผศ.ดร.วรรณา ศิลปอาชา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผศ.ร.ท.หญิง ดร.เกิดศิริ เจริญวิศาล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่
ผศ.ดร.นิเวศน์ อรุณเบิกฟ้า	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
รศ.ดร.ไพบูลย์ ศรีชัยสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.ดนุลดา จามจุรี	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.พงษ์แก้ว อุดมสมุทรหิรัญ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.ศรัณย์ นักรบ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.กิตติศักดิ์ อริยะเครือ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระนคร
รศ.ดร.รจนา ชื่นศิริกุลชัย	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
รศ.ดร.สุดารัตน์ สิทธิสมบัติ	มหาวิทยาลัยเนชั่น
อ.ดร.วารัชต์ มัธยมบุรุษ	มหาวิทยาลัยพะเยา
อ.ดร.ฤทัยภัทร พิมลศรี	มหาวิทยาลัยพะเยา
อ.ดร.รัฐภูมิ พรหมณะ	มหาวิทยาลัยพะเยา
รศ.ดร.ภาณุวัฒน์ ภักดีวงศ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.สุกัญญา แช่มช้อย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ยอดพล เทพสิทธา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ศรชัย มุ่งไธสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผศ.ดร.ศุภธณิศร์ เติมสงวนวงศ์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผศ.ดร.รณิดา ปิงเมือง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รศ.ดร.วรรณวดี ม้าลำพอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.สนิท สัตโยภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ศุภกฤษ เมธีโภคพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.พวงพยอม ชิดทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.กมลณัฏฐ์ พลวัน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ทัตพร คุณประดิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จุไรรัตน์ จุลจักรวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จิติมา กตัญญู	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.จตุพร เสถียรคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.กาญจน์ณภัทร ปัญญาโกญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.ปทมรัศมิ์ นาคนิษฐนนต์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ประวัติ พื้นผาสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.ศุภฤกษ์ ธาราพิทักษ์วงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผศ.ดร.สิทธิชัย สาเอี่ยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ศ.ดร.มนัส สุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.เกตุมณี มากมี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รศ.ดร.สมเกตุ อุทธโยธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อ.ดร.ธิดารัตน์ สืบญาติ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ผศ.ดร.ปิยะพร ต้นณีกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ เป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม

โดยมีเป้าหมายและขอบเขต (Aim and Scope) ที่รับตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่น และก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน และท้องถิ่น โดยมีองค์ประกอบทางด้านงานวิจัยที่บ่งชี้สภาพการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ ชุมชน และสังคม เป็นงานวิจัยที่มีส่วนร่วมและได้รับการยอมรับของสังคม และงานวิจัยที่ใช้องค์ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น หรือสามารถคาดการณ์ ประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง และเสนอแนวทางการพัฒนาสังคม ชุมชน และท้องถิ่นให้ยั่งยืน

รูปแบบของวารสาร

- กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม
- บทความที่ตีพิมพ์ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ บทความละ 2 ท่าน

รูปแบบการเขียนบทความ/บทความวิจัย

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ลง “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่ ตั้งแต่ฉบับที่ 1 เดือนตุลาคม พ.ศ.2556-มีนาคม พ.ศ.2557 จะเป็นวารสารเพื่อรองรับงานวิชาการเพื่อสังคม โดยการกำหนดเป้าหมายและขอบเขต (Aims & Scope) ที่จะตีพิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือท้องถิ่น ทางด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา ที่สามารถแสดงได้เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถใช้แก้ปัญหาหรือพัฒนาสังคมและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างชัดเจน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงในความตระหนักและการรับรู้ในปัญหาและแนวทางแก้ไขของชุมชน โดยเนื้อหาของบทความควรจะนำเสนอให้เห็นถึงประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- สภาพการณ์ก่อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ในบทนำ ที่มาของปัญหา)
- การมีส่วนร่วมและการยอมรับของสังคมเป้าหมาย (มีผู้แต่งร่วมเป็นภาคเอกชนหรือตัวแทนชุมชน)
- กระบวนการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (วิธีการทดลอง บทสรุปเชิงเสนอแนะ)
- ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ในการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนั้น (ทฤษฎีและกรอบแนวคิด)
- การคาดการณ์สิ่งที่จะตามมาภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นแล้ว (ข้อเสนอแนะหลังบทสรุป)
- การประเมินผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์และ Citation)
- แนวทางการติดตามและธำรงรักษาพัฒนาการที่เกิดขึ้นให้คงอยู่ต่อไป (เป็น Outcome ของงาน พิจารณาจากการนำไปใช้ประโยชน์ และ Citation)

การเตรียมต้นฉบับบทความ มีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการพิมพ์

1. **ตัวอักษร :** ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK โดยชื่อบทความใช้อักษรตัวหนา ขนาด 20 pt ชื่อผู้เขียนและหัวข้อหลักใช้อักษรตัวหนา ขนาด 18 pt และเนื้อเรื่องใช้อักษรตัวปกติ ขนาด 16 pt
2. **การตั้งค่าหน้ากระดาษ :** บนและซ้าย ขนาด 1.5 นิ้ว ล่างและขวา ขนาด 1 นิ้ว
3. **ความยาวของเนื้อหา :** 15-20 หน้า รวมตารางรูปภาพ และเอกสารอ้างอิง
4. **รูปแบบการใช้ภาษาอังกฤษในเนื้อเรื่องภาษาไทย :**
   - ชื่อวิทยาศาสตร์ คำขึ้นต้นให้ใช้อักษรตัวใหญ่ และใช้ตัวอักษรเอียง เช่น *Uglena acus*
   - ชื่อเฉพาะให้ขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ทุกคำ เช่น Berdmann, Lemmermann
   - ภาษาอังกฤษทั้งในและนอกวงเล็บให้ใช้ตัวเล็ก เช่น random complete block design
   - ตัวย่อให้ใช้อักษรตัวใหญ่ทั้งหมด และควรมีคำเต็มบอกไว้ในการใช้ครั้งแรก เช่น (random complete block design, RCBD)

การเรียงลำดับเนื้อหา

1. **ชื่อเรื่อง (Title) :** ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ชื่อเรื่องภาษาอังกฤษเฉพาะตัวอักษรแรกของชื่อเรื่องเท่านั้นที่ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ (capital letter) นอกนั้นใช้ตัวพิมพ์เล็ก ยกเว้นชื่อเฉพาะ
2. **ชื่อผู้วิจัย :** เฉพาะผู้วิจัยหลักให้พิมพ์ด้วยตัวหนา โดยระบุสถานที่ทำงานหรือหน่วยงานที่สังกัด และอีเมล
3. **บทคัดย่อ (Abstract) :** (ภาษาไทยก่อนและตามด้วยภาษาอังกฤษ) เป็นการสรุปสาระสำคัญ ประเภทวิจัย วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย และสรุปผลการวิจัยที่กระชับและชัดเจน ระบุตัวเลขสถิติที่สำคัญ ใช้ภาษารัดกุมเป็นประโยคสมบูรณ์และเป็นร้อยแก้ว ไม่แบ่งเป็นข้อๆ โดยบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษไม่ควรเกิน 1 หน้ากระดาษขนาด A4 และให้ระบุคำสำคัญ (keywords) ไว้ท้ายบทคัดย่อในแต่ละภาษา
4. **บทนำ (Introduction) :** ให้เขียนอธิบายปัญหา วัตถุประสงค์ และการตรวจสอบเอกสาร
5. **ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) :** อธิบายถึงเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทดลองและอธิบายวิธีการศึกษาทดลอง
6. **ผลการวิจัย (Results) :** การเขียนเสนอผลการศึกษาควรกระชับและแสดงการวิจัยถึงผลที่ชัดเจน หากมีตาราง กราฟ หรือรูปภาพ ให้มีเนื้อหาหรือวิธีการอธิบายประกอบ
7. **การอภิปรายผล (Discussions) :** การเขียนอภิปรายผลการศึกษา เป็นการชี้แจงผลการวิจัยว่าตรงตามวัตถุประสงค์ สมมติฐานของการวิจัย สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของผู้อื่นที่มีอยู่ก่อนหรือไม่ อย่างไร ด้วยเหตุผลใด เปรียบเทียบหรือตีความเพื่อเน้นความสำคัญของงานและสรุปให้เข้าใจง่ายที่สุด
8. **บทสรุปหรือข้อเสนอแนะ (Conclusion or Suggestions) :** ให้เขียนสรุปสาระสำคัญของผลงานวิจัยว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเน้นถึงปัญหาหรือข้อโต้แย้งในสาระสำคัญ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์
9. **กิตติกรรมประกาศ หรือคำขอบคุณ (Acknowledgement) :** อาจจะมีหรือไม่มีก็ได้ โดยเป็นการแสดงความขอบคุณผู้ช่วยเหลือในงานวิจัยแต่ไม่ได้เป็นผู้ร่วมในงานวิจัย

รูปแบบการเขียนรายการอ้างอิง

การอ้างอิงแบบแทรกปนไปกับเนื้อหา : เนื้อหาบทความใช้ระบบการอ้างอิงแบบนามปี (ชื่อ-นามสกุลของผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) ตัวอย่างเช่น ....ลมุล รัตตากร (2529) ได้กำหนดคุณสมบัติของ.....

เอกสารอ้างอิง : การเขียนเอกสารอ้างอิงให้เรียงเอกสารที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดตามลำดับอักษรตัวแรกของรายการที่อ้างอิง โดยเรียงลำดับแบบพจนานุกรม และให้เรียงภาษาไทยขึ้นก่อนภาษาอังกฤษ มีรูปแบบการเขียน ดังนี้

1. หนังสือ

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อหนังสือ.** ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

สีลาภรณ์ บัวสาย. 2549. **เศรษฐกิจพอเพียง ร่วมเรียนรู้ สานข่าย ขยายผล.** พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.

Courtney, T. K. 1965. **Physical Fitness and Dynamic Health.** New York: McGrew-Hill Inc.

2. วารสาร

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. ชื่อเรื่อง. **ชื่อวารสาร** (ชื่อเต็มหรือย่อก็ได้). ปีที่ (ฉบับที่): เลขหน้าเริ่มต้น-เลขหน้าสิ้นสุด.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. 2531. การปฏิรูปหลักสูตรมหาวิทยาลัยในประเทศที่กำลังพัฒนา. **อุดมศึกษา.** 13 (34): 14-20.

Elmastas, M., O. lsildak, I. Turkekal and N. Temar. 2007. Determination of antioxidant activity and antioxidant compounds inwild edible mashroom. **Food Composition and analysis.** 20: 337-345

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ.** ระดับวิทยานิพนธ์/การค้นคว้าแบบอิสระ คณะ สถาบันการศึกษา.

ยุรีพรรณ แสนใจยา. 2545. **แนวทางการพัฒนาไร่ชาสุวิสุท์ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

4. เอกสารวิชาการอื่นๆ

ชื่อ สกุล ผู้เขียนหรือหน่วยงาน. ปีที่พิมพ์. **ชื่อเรื่องหรือชื่อหนังสือ.** ประเภทของเอกสาร. สถาบันหรือหน่วยงานที่จัดพิมพ์. สถานที่พิมพ์.

คณะกรรมการอำนวยการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย. 2549. **คู่มือคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์.** สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร.

5. สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ชื่อ สกุล. ปีที่พิมพ์. **ชื่อเรื่อง.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: ชื่อ website (วัน เดือน ปี ที่สืบค้นข้อมูล)

วิจารย์ พานิช. 2554. **วิชาการรับใช้สังคม.** (ระบบออนไลน์). แหล่งข้อมูล: http://www.gotoknow.org/posts/440436 (27 เมษายน 2556)

การส่งต้นฉบับ

1. ผู้ส่งบทความจะต้องทำหนังสือนำส่ง พร้อมทั้งระบุชื่อ-สกุล หมายเลขโทรศัพท์ และอีเมล โดยทางกองบรรณาธิการวารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่จะติดต่อกลับไป เพื่อแจ้งผลการพิจารณา

2. จัดส่งต้นฉบับที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของรูปแบบวารสาร จำนวน 3 ชุด พร้อมแผ่น CD บันทึกข้อมูล ส่งด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ลงทะเบียนมาที่

กองบรรณาธิการ “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่”
สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
เลขที่ 202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
หรือเว็บไซต์ http://www.research.cmru.ac.th

การประเมินบทความต้นฉบับ

ต้นฉบับจะต้องผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 2 ท่านต่อเรื่อง โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาจะเป็นผู้สรรหา เพื่อรับการประเมิน กรณีมีการแก้ไขสถาบันวิจัยและพัฒนาจะส่งผลการอ่านประเมินคืนผู้เขียนให้เพิ่มเติม แก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

.....

หมายเหตุ

1. บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ใน “วารสารวิจัยราชภัฏเชียงใหม่” ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. เนื้อหาบทความที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาด อันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์
3. ในกรณีเป็นบทความที่ส่งมาจากบุคคลภายนอก จะมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการประเมิน และกลั่นกรองบทความ จำนวน 3,000 บาท

CHIANG MAI RAJABHAT UNIVERSITY

CMRU

RAJABHAT CHIANG MAI RESEARCH JOURNAL

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
อาคารราชภัฏเฉลิมพระเกียรติ ชั้น 14
202 ถนนช้างเผือก ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300
โทรศัพท์ 0-5388-5959 โทรสาร 0-5388-5950
E-mail: research_cmru@hotmail.com